

22—26 november.

Debatter m. m.

Sid.

Lördagen den 22 november.

Interpellation av herr Ohlin ang. en redogörelse för omfattningen och utformningen av beredskapsplanerna för allmänna arbeten i sysselsättningskapande syfte, m. m.	3
--	---

Tisdagen den 25 november.

Svar på interpellation av herr Andersson i Björkäng ang. kompensation till odlare för skador genom den s. k. bollnässjukan	5
Interpellationer av:	
Herr Hallberg ang. kontrollen av riskabla tivolinöjen	7
Fru Wohlin ang. förebyggande åtgärder för bekämpande av tand-sjukdomar	8

Onsdagen den 26 november.

Svar på interpellationer av:	
Herr Lundberg ang. investeringsavgiftens skadeverkningar inom handel och industri, m. m.	12
Herr Braconier ang. säkerställande av anonymitetsrätten för medarbetare och uppgiftslämnare vid större press- och nyhetsbyråer	21
Herr Braconier ang. framläggande för riksdagen av förslag till omorganisation av fångvårdsväsendet	32
Herr Braconier ang. de högre fångvårdstjänstemännens lönegrads-placering	33
Svar på frågor av:	
Herr Nihlfors ang. beredande av arbete åt befattningshavare vid handels- och industrikommissionen, vilka haft relativt lång stats-tjänst	34
Herr Rylander ang. framläggande för riksdagen av förslag till ny rattfyllerilagstiftning	38

	Sid.
Svar på interpellationer av:	
Herr Andersson i Långviksmon i anledning av järnvägsolyckan vid Långviksmons station den 16 september 1952	39
Herr Widén ang. spørsmålet, huruvida sjukdom eller lyte, som kan förväntas medföra behov av ledighet och föranleda kostnader för sjukvård, bör utgöra hinder för vinnande av anställning i statens tjänst	42
Herr Ahlsten ang. tillsättande av en driftkommitté för Gotlands järnvägar	46
Dispositionen av överskottsmedel från statens krigsförsäkringsnämnds verksamhet	49
Distriktsveterinärernas inkomstförhållanden	59
Interpellationer av:	
Herr Senander ang. uppsägning av Sveriges medlemskap i Unesco	64
Herr Mårtensson i Smedstorp i anledning av den förlust av vissa ekonomiska förmåner, som uppstått för förrådsvaktmästare, vilka överförts från civilmilitär till civil stat	64
Herr Kyling ang. åstadkommande av enhetlig praxis i fråga om tillsättning av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad	65

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 26 november.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 210, ang. ersättning till krigsplacerade medlemmar av kvinnliga frivilliga försvarsorganisationer	49
— nr 211, ang. subventionering av viktiga förbrukningsartiklar	49
— nr 212, ang. dispositionen av överskott från krigsförsäkringsnämnden	49
— nr 213, ang. ändrad lydelse av löneplansförordningen	59
— nr 214, ang. avlöningen för vissa sjukhusläkare	63
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 59, ang. restitution av bensinskatt	63

Lördagen den 22 november.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 15 in-
nevarande november.

§ 2.

**Interpellation ang. en redogörelse för
omfattningen och utformningen av be-
redskapsplanerna för allmänna arbeten i
sysselsättningsskapande syfte, m. m.**

Ordet lämnades på begäran till

Herr OHLIN, som anförde: Herr tal-
man! För att samhället skall kunna
vid behov snabbt och effektivt in-
skrida med åtgärder i sysselsättnings-
skapande riktning, särskilt i händelse
av en mera utbredd sysselsättnings-
kris, är det av stor vikt, att allmänna
arbetsprogram — s. k. beredskaps-
planer — är uppgjorda i förväg och
i tillräcklig omfattning. Det är vi-
dare nödvändigt, att dessa planer är
föremål för en löpande översyn så att
justeringar i tid vidtages med hänsyn
till inträdande förskjutningar i arbets-
program, kostnader och arbetsteknik.
Icke minst i sistnämnda hänseende är
en återkommande översyn erforderlig,
då arbetsteknikens utveckling varit mar-
kant inom de arbetsområden — vägar-
beten, byggnadsarbeten o. d. — som här
i första hand brukat komma i fråga,
vilket medfört väsentliga konsekvenser
ur sysselsättningssynpunkt. Betydelse-
fullt är också att den viktiga roll, som
kommunerna måste spela i fråga om
denna beredskap, i tid uppmärksam-
mas.

Enligt en uppgift som lämnades i ett
radioföredrag nyligen skulle de planer,
som för närvarande finns uppgjorda
för allmänna beredskapsarbeten, om-
fatta ca 10 000 arbetare. Siffran är knap-
past betryggande. Även om rådande

konjunktur bedömes som i stort sett
väl hävdad bör orostecknen i fråga om
sysselsättningen inte förbises. Arbets-
marknadsmyndigheterna räknar med
att en s. k. dold arbetslöshet för när-
varande finns i icke obetydlig utsträck-
ning. De till följd av inflationen starkt
höjda produktionskostnaderna har för-
svagat den svenska industriens konkur-
renskraft gentemot utlandet. I främsta
rummet har detta drabbat den meka-
niska industrien och då särskilt de
mindre och medelstora företagen.

Viktigt är vidare, att beredskapspla-
nerna differentieras i så hög grad som
möjligt, så att de stora grupper av ar-
betstagare både bland tjänstemän och
arbetare, som inte lämpligen i större
utsträckning kan sysselsättas i bered-
skapsarbete av traditionell typ, likväl
kan erhålla sysselsättning under en tid
av betydande arbetslöshet. Svårighe-
terna att ordna detta genom offentliga
arbeten är uppenbara, och möjligheter-
na till att i stället göra beställningar
från det allmännas sida hos enskilda fö-
retag måste i god tid noggrant prövas.
Även möjligheterna att ordna fortbild-
ning, omskolning och vanlig yrkesut-
bildning av arbetslösa behöver prövas
i förväg. Det är inte uteslutet att i fram-
tiden åtgärder med anledning av arbets-
lösheten bland kvinnor blir mer behöv-
liga än de varit före kriget. Särskilda
problem inställer sig för de partiellt
arbetsföras del. Utan tvivel ägnar ar-
betsmarknadsmyndigheterna redan stort
intresse åt alla dessa spörsmål. Men
frågan om beredskapsplanernas anpass-
ning efter alla skiftande förutsättningar
och behov har hittills i den offentliga
debatten knappast tilldragit sig tillräck-
lig uppmärksamhet.

Med hänvisning till vad jag här an-
fört får jag anhålla om andra kamma-

Interpellation ang. en redogörelse för omfattningen och utformningen av beredskapsplanerna för allmänna arbeten i sysselsättningssskapande syfte, m. m.

rens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor:

1. Vill herr statsrådet inför kammaren lämna en redogörelse för omfattningen och utformningen av de beredskapsplaner för allmänna arbeten i sysselsättningssskapande syfte, som för närvarande finnes utarbetade, och anser herr statsrådet de förefintliga beredskapsplanerna vara betryggande?

2. Har särskild hänsyn vid utarbetandet av beredskapsplanerna tagits till sådana kategorier av arbetstagare bland tjänstemän och arbetare, som endast i mindre utsträckning kan erhålla sysselsättning genom beredskapsarbeten av tidigare mest använda slag?

Denna anhållan bordlades.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

nr 210, i anledning av väckt motion om ersättning till medlemmar av kvinnliga frivilliga försvarsorganisationer, vilkas medlemmar bliva krigsplacerade;

nr 211, i anledning av väckta motioner om subventionering av viktiga förbrukningsartiklar;

nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av överskottsmedel från statens krigsförsäkringsnämnds verksamhet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 och 3 §§ statens löneplansförordning den 30 juni 1947 (nr 376) m. m. jämte i ämnet väckt motion; och

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlöningsförhål-

landena för vissa läkare vid karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet m. m.;

bevillningsutskottets betänkande nr 59, i anledning av väckta motioner om restitution av skatt å bensin, som förbrukas vid jordbruket till bensindrivna traktorer;

bankoutskottets utlåtande nr 34, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om fortsatt utgivning av tryckta debattprotokoll under 1953 års riksdag;

tredje lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckt motion angående förvaltningen av pastoratens boställsskogar; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 50, med anledning av väckta motioner angående sammanslagning av hushållningsällskap och lantbruksnämnd till ett organ;

nr 51, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m., såvitt avser ett byte av markområden i Väster-norrlands län, jämte i ämnet väckt motion;

nr 52, med anledning av väckta motioner angående organisation av exporten av jordbruksprodukter;

nr 53, med anledning av väckta motioner angående komplettering av sådana fastigheter, som fått sitt skogs-innehav väsentligt förminskat genom framdragande av kraftledning; och

nr 54, med anledning av väckta motioner om utredning rörande en successiv försäljning av statens jordbruksdomäner.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 2.05 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 25 november.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 18 och den 19 innevarande november.

§ 2.

Svar på interpellation ang. kompensation till odlare, som vållats skador genom den s. k. bollnässjukan, m. m.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP, som anförde: Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd väckt interpellation har herr Andersson i Björkäng frågat mig, *dels* om det kan förväntas att de odlare, som lidit avsevärda skador genom den s. k. bollnässjukan, kan få kompensation för dessa, *dels* om statens växtskyddsanstalt har tillräckliga resurser för att på kortast möjliga tid lösa frågan om effektiva bekämpningsåtgärder mot sjukdomen *och dels* om medel finns anvisade för att tekniskt fullfölja de bekämpningsåtgärder, som anstalten kan komma att föreslå.

Med anledning av dessa frågor får jag att börja med erinra om att orsaken till den s. k. bollnässjukan numera är klarlagd. Man har sålunda konstaterat, att det icke är fråga om någon enhetlig sjukdom, utan att man här har att göra med angrepp av insekter utav flera slag, framför allt stritar, kvalster, minerarflugor etc.

Växtskyddsanstalten har till en början under kortare perioder och sedermera under två hela vegetationsperioder haft en assistent stationerad inom det område, där sjukdomen härjar. Denne assistent har gjort ingående observationer över de förhållanden, under vilka sjukdomen uppträder. Han har därvid till arten och frekvensen bestämt de skadedjur, som uppträder i

samband med sjukdomen, och även utfört vissa bekämpningsförsök. Assistentens verksamhet har i första hand letts och övervakats av överassistenten vid anstaltens zoologiska avdelning, vilken själv gjort ett flertal omfattande resor inom området, och därtill har avdelningens föreståndare personligen deltagit i planläggningen av verksamheten. Enligt anstaltens mening är det icke av behovet påkallat att inkoppla ytterligare personal på denna fråga, bortsett från tillfällig hjälp för vissa rutinartade arbeten. Härtill kommer, att andra arbetsuppgifter, som enligt anstaltens mening är väl så viktiga, måste skjutas åt sidan, om flera av anstaltens befattningshavare skall sysselsättas med den nu ifrågakvarande uppgiften. Att anlita personal utanför anstalten synes inte vara lämpligt med hänsyn till den kompetens och erfarenhet, som krävs för arbetet.

Forsknings- och försöksverksamheten rörande sjukdomen torde sålunda kunna anses vara tillgodosedd med personal i tillfredsställande omfattning. Vad angår kostnaderna för verksamheten så bestrides dessa i huvudsak från det å riksstaten under nionde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till bekämpande av växtsjukdomar. Bidrag lämnas emellertid även av hushållningssällskapen inom de berörda områdena. De medel, som sålunda står till anstaltens förfogande, förslår till att uppehålla verksamheten i den omfattning som anstalten anser erforderlig.

Huruvida medel finns anvisade för att tekniskt fullfölja de bekämpningsmetoder, som kan komma att rekommenderas av anstalten, är en fråga, som för närvarande saknar aktualitet, eftersom man ännu icke vet, vari dessa åtgärder kommer att bestå. Det förhåller sig nämligen så, att de insekter, som

Svar på interpellation ang. kompensation till odlare, som vållats skador genom den s. k. bollnässjukan. m. m.

orsakar sjukdomen, företer sådana olikheter, att genomförandet av en effektiv bekämpning med kemiska medel stöter på de allra största svårigheter. Hittills utförda försök med sådana medel har klart bestyrkt detta. Vidare har gödslingsförsök blivit resultatlösa. Däremot har talrika iakttagelser bekräftat, att en omläggning av växtföljden kan bli ett effektivt medel mot sjukdomen. Inom sjukdomens utbredningsområde tillämpas allmänt växtföljder, som utmärkes av frånvaro av träda, alltför långvariga vallar, i vilka klövern tränges undan av gräs, samt ringa odling av rotfrukter, potatis och andra grödor, som icke tillhör gräsens familj. En sådan nära nog oavbruten odling av gräsväxter gör en massförökning av nyssnämnda insekter möjlig och medverkar även till att dessa lever kvar år efter år. Enligt anstaltens mening är det en uppgift av stor betydelse att genom växtföljdsförsök ytterligare bearbeta detta uppslag, en uppgift som närmast torde få ankomma på den lokala försöksverksamheten. Redan nu synes emellertid sakläget vara så klart, att den rådgivande verksamheten bör inriktas på att söka åstadkomma en ändring i den nu vanliga växtföljden. Medel till denna verksamhet torde i erforderlig utsträckning kunna bestridas från samma anslag, från vilket medel beviljas till kostnaderna för forsknings- och försöksverksamheten. Kommer framdeles andra åtgärder att rekommenderas är jag givetvis beredd att göra vad på mig ankommer för att nödiga medel för dessa — i den mån kostnaderna bör bestridas av allmänna medel — skall stå till förfogande.

Frågan huruvida odlare, som lidit avsevärda skador av sjukdomen, kan väntas få gottgörelse därför har jag fattat så, att interpellanten önskar besked om huruvida sådan gottgörelse kan komma att utgå av allmänna medel. Med anledning därav får jag erinra om att gott-

görelse av allmänna medel brukar komma i fråga endast i katastroffall. Även om de skador, som orsakas av bollnässjukan, kan vara nog så kännbara för den som drabbas därav torde man dock icke kunna göra gällande, att någon katastrofsituation uppstått, som påkallar ett initiativ från det allmännas sida. Jag har därför icke för avsikt att framlägga något förslag om särskilda hjälpåtgärder för de skadelidande.

Härpå yttrade

Herr ANDERSSON i Björkäng: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra mitt tack för hans svar på mina frågor.

Med anledning av min första fråga erinrar jordbruksministern att gottgörelse av allmänna medel endast brukar komma i fråga vid katastroffall. Jag vill inte bestrida att statsrådet har rätt, att så varit fallet tidigare, men jag ifrågasätter om inte riksdagen borde ompröva sitt ståndpunktstagande härvidlag, ty en årligen återkommande skördeminskning av den storleksordning det här gäller torde väga minst lika tungt som ett s. k. katastroffall.

Hur angeläget det är att de svårast drabbade odlarna kompenseras, är det dock ännu viktigare att sådana bekämpningsmetoder kan utexperimenteras att sjukdomen, eller rättare sagt parasiterna, kan utrotas. Kostnaderna härför borde helt bestridas av statsmedel. Att bidrag även lämnas av respektive hushållningssällskap är naturligtvis tacknämligt, men man förstår att statens anslag till bekämpande av växtsjukdomar måste vara otillräckligt, då sällskapen med de blygsamma resurser som står dem till buds måste biträda.

Av svaret framgår vidare — och detta noterar jag med tillfredsställelse — att växtskyddsanstalten icke anser det vara av behovet påkallat att inkoppla

Interpellation ang. kontrollen av riskabla tivolinöjen.

ytterligare personal på denna fråga. Den icke initierade lantbrukaren, som drabbats av detta gissel, förefaller det dock som om anstalten icke haft möjlighet att avdela tillräckligt med personal för att utföra sådana bekämpningsförsök, som kunnat leda till effektiva bekämpningsåtgärder eller till eventuell utrotning.

Den åsikten som framförts att gödslingsförsök blivit resultatlösa delas icke av praktikens män, som ansett sig kunna konstatera att kraftig gödsling med kali bidragit till att mildra verkningarna av angreppen, under det att angreppen satt in på ett betydligt tidigare stadium om kali fattats eller givits i otillräcklig mängd.

Den omläggning av växtföljden, som växtskyddsanstalten rekommenderar som ett effektivt medel mot sjukdomen, är svår att genomföra inom sjukdomens nuvarande utbredningsområde. Trädesbruk förutsätter sådd av höstsäd eller andra höstsådda grödor, men här lägger klimatet hinder i vägen. De långa vårarna med värme om dagarna och frost om nätterna gör sådan odling mindre lönande eller rent av omöjlig. Att klöverna icke får den plats i vallarna, som man både av denna och andra orsaker gärna såge, beror på samma sak: den fryser upp under otjänlig väderlek — och så finns bara gräsen kvar i vallen, till glädje för de parasiter som här avses.

Man torde sålunda icke få lita alltför mycket på en förbättring genom omläggning av växtföljden, om man icke samtidigt anvisar odlarna sådana grödor, som trivs med det i dessa trakter rådande klimatet.

Det torde stå klart att andra bekämpningsmedel måste till, och jag tackar särskilt för statsrådets löfte att göra vad på honom ankommer för att nödiga medel skall stå till förfogande i den mån kostnaderna bör bestridas av allmänna medel. Ingen torde kunna förneka att det föreligger ett allmänt

intresse att bromsa upp den minskning av hektarskördarna, som blivit följden av bollnässjukan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 210—214, bevillningsutskottets betänkande nr 59, bankoutskottets utlåtande nr 34, tredje lagutskottets utlåtande nr 32 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 50—54.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Ohlin* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhängan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående en redogörelse för omfattningen och utformningen av beredskapsplanerna för allmänna arbeten i sysselsättningsskapande syfte, m. m.

Kammaren biföll denna anhängan.

§ 5.

Interpellation ang. kontrollen av riskabla tivolinöjen.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **HALLBERG**, som yttrade: Herr talman! Två stora olyckor vid tivoli-anordningar har inträffat i Falun, den ena olyckan vid Barnens dag i augusti 1950, då en s. k. »mån-raket» gick sönder medan »raketerna» i fråga hade full fart och flera personer skadades, och den andra olyckan vid en karusell i Folkets park den 6 juli i år, då även flera personer skadades, därav två kvinnor mycket svårt. En grundlig polisundersökning samt ett utlåtande från statens provningsanstalt har fastslagit, att karusellolyckan den 6 juli berodde på bristfälliga bommar till ett par av vagnarna i karusellen. Även andra brister påvisades vid provningsanstaltens minutiösa ma-

Interpellation ang. förebyggande åtgärder för bekämpande av tandsjukdomar.

terialundersökning. Det är också känt att liknande olyckor inträffat även på andra orter i landet. De båda här nämnda olyckshändelserna i Falun åren 1950 och 1952 blev särskilt upprörande på grund av de svåra skador, som flera personer ådrog sig vid olyckstillfällena.

Det förefaller som om lagstiftningsåtgärder för att få en effektiv kontroll över detta slag av tivolinjön vore av behovet påkallade till skydd för liv och lem. Ett åläggande för tivoliägarna att underkasta sina maskinella och tekniska anordningar regelbunden, sakkunnig kontroll vore synnerligen väl-motiverat.

Med hänvisning till de anförda exemplen anhåller jag vördsamt att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande frågor:

1. Anser statsrådet att det i nuvarande lagstiftning finns tillräcklig täckning för effektiv kontroll av riskabla tivolinjön såsom karuseller och andra liknande anordningar?

2. Om så inte är fallet, kan det förväntas förslag från herr statsrådet inom en nära framtid till en lagstiftning av här berörd art?

Denna anhållan bordlades.

§ 6.

Interpellation ang. förebyggande åtgärder för bekämpande av tandsjukdomar.

Fru WOHLIN erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Kostnaderna för tandvården är i ständigt stigande. Totalt kostar tandvården vårt folk ca 150 milj. kronor. Folktandvårdens utgifter har undan för undan stigit sedan startåret 1939 och var år 1950 uppe i ca 22 milj. kronor. Tandläkar-nas antal, som stigit både absolut och relativt folkmängden, är nu ca 3 500, men trots detta råder på många håll i landet och speciellt i de nordliga länen en allvarlig brist på arbetskraft.

Folktandvården sysselsätter för närvarande ca 900 tandläkare, varav omkring 300 är utlänningar. 84 platser är vakanta och 23 tandpolikliniker helt stängda på grund av brist på arbetskraft.

180 tandläkare utbildas nu per år av två tandläkarhögskolor, men endast en mindre del av dessa går till folktandvården. Man har beräknat, att 2 000 tandläkare skulle behövas, om folktandvården skulle utbyggas helt enligt den ursprungliga planen. Det torde alltså dröja minst 20 år, innan reformen är helt genomförd, även om man inte räknar med någon ökad frekvens av tandsjukdomar under denna tid. Till övriga svårigheter kommer en viss brist på tandsköterskor och tandtekniker.

Överallt arbetar man med långa kölistor i folktandvården. Programmet innebar ursprungligen, att man skulle sanera barnens mjölkttänder med början ända från treårsåldern för att få fram fullt friska permanenta tänder. Detta har emellertid ej kunnat genomföras på grund av brist på arbetskraft. Man har fått lov att slopa så gott som all vård av förskolebarnens tänder. Den nya författningen förutsätter, att man så vitt möjligt skall börja med sexåringarnas tänder. Behandlingstiden för varje barn har i Stockholms stad, som dock ännu icke tillhör folktandvården, ökat med ända till 60 procent, och till följd härav har ca 1 000 barn i femtonårsåldern måst avstängas från behandling. Arbetskraften räcker här inte till.

Karies eller tandröta har blivit en alltmer utbredd folksjukdom — som för övrigt ofta torde ha andra sjukdomar i följe och bidra att nedsätta hela hälsotillståndet.

Enligt en undersökning, publicerad i dagarna, hade inte mer än 3,5 skolbarn på 1 000 fullt friska tänder, och bland värnpliktiga var antalet för några år sedan så litet som en på tusen. Förhållandena anses efter krigsårens relativa förbättring ha ånyo försämrats.

Interpellation ang. förebyggande åtgärder för bekämpande av tandsjukdomar.

Orsakerna till tandsjukdomarna börjar numera bli i väsentliga drag kända. De flesta experter på detta område synes vara eniga om att det är kolhydraternas mjölksyrejäsning, som innebär den största faran för tändernas emalj. Både sockret och mjölet är kolhydrater och ger vid sönderdelning i munhålan under medverkan av munbakterier upphov till syror. Man anser att det är dessa som är ansvariga för utlösningar av emaljens kalksalter. En rad undersökningar och experiment talar för att så är förhållandet. Det skulle alltså vara i första hand sockret och måhända just kombinationen mellan mjöl och socker, som orsakar sjukdomen. Tyvärr är denna kombination starkt dominerande i vår moderna kost.

Provinsiälläkare Birke framställer saken på följande sätt i sin broschyr »Kostföreskrifter mot tandröta», som utdelas av Tandvärnet, riksföreningen för tandsjukdomarnas bekämpande:

»...Våra dagars mjöl är något helt annat än de primitiva folkens. Det förmlas på moderna kvarnar till långt finare partikelstorlek och förtärs i stor utsträckning med kliet fränsiktat; beredningssätt i övrigt och lagring äro också annorlunda. Härigenom uppstår den egenskap, *klibbigheten*, som är så utmärkande för våra dagars mjölprodukter. Klibbande matrester häfta starkare vid tandytorna och äro svårare att avlägsna därifrån. *Verkan härav blir ödesdiger särskilt vid samtidig hög sockertillförsel.*»

Experterna anser att den tillförda mängden socker icke ensam är utslagsgivande utan sättet på vilket det sker. Ju tätare tillförsel och ju mer klibbande konsistens hos produkterna, dess större risk för emaljen. Hög kariesfrekvens sammanhänger alltså direkt med hög och tät sockerkonsumtion, särskilt sötsaksätande mellan måltiderna.

Sedan länge har man sökt klarlägga tandrötans orsaker genom jämförande undersökningar av olika folkgrupper

och tandrötefrekvens. Det vill synas som om de folk, som saknar socker och finmalet vetemjöl i sin kost, icke i högre grad lider av karies.

Märkliga i detta sammanhang är också jämförelser mellan tandtillståndet hos nationer, drabbade av krig och starka inskränkningar i kosten, och nationer, som lever i fred och välstånd. Kriget ledde nämligen i allmänhet till kraftig förbättring av tänderna och minskad tandröta. Intressanta undersökningar visar, att tandrötefrekvensen i Norge sjönk ganska parallellt med sötsaksförbrukningen. Särskilt låg var den åren 1944-45, då »snask»-produkter nästan helt försvann ur marknaden och karies på vissa håll sjönk med ända till 80 procent. Även i Finland försvann sötsakerna och därmed sjönk karies. Samtidigt som de skadliga beståndsdelarna i kosten minskades ökade konsumtionen kraftigt av sådana högvärdiga födoämnen som det grova osötade sammalda brödet.

I Finland t. ex., där sockerförbrukningen minskades från 35—40 kilo per år och invånare till 7 kilo, vilket var tilldelningen ett av krigsåren, minskades karies hos barn i mycket hög grad.

En viss allmän överensstämmelse tycks föreligga världen över mellan sockerförbrukning och karies. I de länder som Sverige, England, USA m. fl., där sockerförbrukningen uppgår till 40—50 kilo och däröver per år och invånare, är kariesfrekvensen skrämmande hög, 99—100 procent. I länder däremot som Italien, Grekland, Ryssland, Kina m. fl., där förbrukningen alltid legat lågt, är tandrötan ej så spridd, att denna synes utgöra något socialt problem.

För att få en vetenskapligt mera tillförlitlig och vederhäftig undersökning än den som tidigare gjorts av relationen mellan kost och karies och framför allt för att studera sockertillförselns inverkan på tänderna igångsattes efter en motion 1939 i riksdagen och på upp-

Interpellation ang. förebyggande åtgärder för bekämpande av tandsjukdomar.

drag av Kungl. Maj:t av medicinalstyrelsen i samråd med tandläkarinstitutet den s. k. Vipeholmsundersökningen vid Vipeholms anstalt för obildbara sinnesslöa i Lund. Denna har pågått åren 1945—1951, och en av de viktigaste faserna i densamma är nu slutförd. Dess resultat, som synes bli synnerligen värdefulla och i stort sett bestyrker vad här ovan sagts, håller för närvarande på att publiceras.

Socketkonsumtionen har i Sverige stigit år från år.

	Kg per år o. inv.
Den var år 1850	2,9
» » » 1881—90	10,6
» » » 1911—20	28,0
» » » 1921—30	37,1
» » » 1931—35	47,4
» » » 1936—40	50,1
» » » 1941—45	44,5
» » » 1950	47,0

1951 visar åter någon nedgång till följd av de skärpta skatterna, men vi är nu på väg uppåt igen.

Förbrukningen av sötsaker har i vårt land antagit oroväckande proportioner. Sedan 1910 har den ökat 10—15 gånger. Vi betalade

1948 för 49 000 000 kilo choklad, konfektyrer och tabletter 421 milj. kr.

1949 för 46 000 000 kilo choklad, konfektyrer och tabletter 395,5 milj. kr.

1950 för 45 900 000 kilo choklad, konfektyrer och tabletter 415,4 milj. kr.

Under dessa tre år gav det svenska folket således ut över en och en kvarts miljard kronor endast för sötsaker. Skulle härtill räknas alla utgifter inom och utom hemmen för bakelser, sött kaffebröd och kakor, skulle beloppen sannolikt flerdubblas.

1951 försåldes sålunda i affärer 27,5 milj. kilo finare bakverk för 195 milj. kr., förutom allt som bakades i hemmen.

Visserligen går drygt 100 miljoner kronor årligen av de ovannämnda beloppen till skatter, men de visar dock storleksordningen och konsumtionsten-

denserna. Här föreligger säkerligen mycket stora möjligheter till ökat individuellt sparande, samtidigt som man genom att nedbringa konsumtionen torde kunna inbespara mycket stora belopp både i fråga om folktandvård och privat tandvård.

I detta sammanhang bör man heller inte glömma, att inte bara karies utan också andra folksjukdomar, såsom kärlsjukdomar, »åderförkalkning», högt blodtryck, ledsjukdomar m. fl. ålderssjukdomar av många framstående läkare åtminstone delvis tillskrives denna snedvridning av vårt folks kostvanor och därmed åtföljande övergödning. — Doktor Nils Nordlander vid Uppsala akademiska sjukhus säger härom i en artikel i Stockholms-Tidningen 3 november 1952:

»På stora material finner man, att personer, som är mer än 25 % överviktiga, visar en dödlighet, som ligger 85 % över de normalviktigas. Den vanligaste dödsorsaken i Sverige, nämligen hjärt- och kärlsjukdomarna, skördar dubbelt så många offer bland de feta som bland de magra, gallsjukdomarna 3 gånger och sockersjuka i de högre åldrarna ända till 8 gånger flera feta än magra. Även som orsak till invaliderande, ehuru ej omedelbart dödande sjukdomar, intar fetman en motsvarande plats. — — — Den bistra sanningen är att folk i dag använder en stor del av sin förbättrade standard till att äta sig sjuka. — — — Sammansättningen av den svenska maten är ofta föga hälsosam, den är fettbildande, skadligt sockerhaltig och många gånger vitaminfattig. — — — Socker är med 4 100 kalorier per kilo ett av våra mest fettbildande födoämnen.»

Uppenbart är att de här påtalade kostvanorna i hög grad måste försvåra lösningar av våra alltmer bekymmersamma åldringsvårdsproblem och väsentligt öka de ekonomiska bördor vi har att bära för sjukvården i vårt land.

Interpellation ang. förebyggande åtgärder för bekämpande av tandsjukdomar.

Jag vill dock i detta sammanhang begränsa mig till tandvården.

Alarmerat av de fakta, för vilka ovan i korthet redogjorts, avsände Svenska tandläkaresällskapet 1948 en skrivelse till Konungen, i vilken sällskapet bl. a. föreslog åtgärder för inskränkning av den alltmär tilltagande lyxkonsumtionen av socker, framför allt i form av konfektyrer, tabletter, karameller och söta bakverk.

1950 bildades riksföreningen Tandvärnet för tandsjukdomarnas bekämpande. Sveriges tandläkarkår och Sveriges läkarförbund medverkade härvidliks om andra intresserade.

Man måste i detta läge fråga sig, huruvida statsmakterna, då de iklätt sig en skyldighet att sörja för en god och allmän tandvård, samtidigt kan åse hur förstörelsen av hela folkets och speciellt barnens tänder genom felaktiga kostvanor i ohejdad utsträckning fortgår utan att vidtaga effektiva motåtgärder. Är det över huvud möjligt att med nuvarande ökning av kariesfrekvensen någonsin hinna ifatt utvecklingen och fullfölja folktandvårdens ursprungliga syfte och mål?

Mot bakgrunden av de uppgifter och siffror, som här berörts, får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framställa följande frågor:

1. Är herr statsrådet beredd att efter att ha tagit del av de vetenskapliga undersökningar, som nu i Sverige slutförts, vidtaga verkligt effektiva förebyggande åtgärder för tandsjukdomarnas bekämpande?

2. På vad sätt ämnar herr statsrådet bidra till att effektivisera propagandan och folkupplysningen för ur här ovan anlagda synpunkter sundare kostvanor?

3. Ämnar herr statsrådet i samband härmed föreslå en noggrannare prövning av skolfrukostarnas sammansättning ur synpunkten av tandsjukdomarnas bekämpande?

Denna anhållan bordlades.

§ 7.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 416, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående eftergift i vissa fall av fordran på återbetalning av belopp, som utgivits såsom ekonomiskt bistånd från utlandsmyndighet;

nr 417, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning för skada å fiske på grund av militär verksamhet;

nr 418, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från betalningsskyldighet till kronan för G. M. Wadner m. m.;

nr 419, i anledning av väckta motioner angående skärpt tuberkuloskontroll av skolpersonal;

nr 420, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fråga om befrielse från betalningsskyldighet till kronan;

nr 421, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av arvsskatt m. m. i vissa fall; och

nr 422, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall eftergiva kronan tillerkänd förmånsrätt beträffande genom löneavdrag innehållen skatt till förmån för anställdas lönefordringar.

§ 8.

Anmälades, att Kungl. Maj:ts proposition nr 252, med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 14 december 1951 (nr 795) med tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt, m. m., tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.17 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 26 november.

Kl. 2 em.

§ 1.

Herr talmannen meddelade, att herr Johansson i Kalmar, som vid kammarens sammanträde den 5 innevarande november med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, under gårdagen åter intagit sin plats i kammaren.

§ 2.

Svar på interpellation ang. investeringsavgiftens skadeverkningar inom handel och industri, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD, som yttrade: Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Lundberg till mig framställt följande frågor:

1. Har regeringen uppmärksammat investeringsavgiftens skadeverkningar inom handel och industri samt de förluster folkhushållet åsamkas genom att en nödvändig rationalisering icke kan komma till stånd, samt, om så är fallet

2. kan man förvänta, att Kungl. Maj:ts redan vid innevarande höstrikedag i proposition kommer att föreslå, att investeringsavgiftens giltighetstid begränsas till den 31 december 1952?

I anledning härav får jag anföra följande.

Spörsmålet om bibehållandet av investeringsavgiften för beskattningsåren 1952 och 1953 har behandlats i den nyligen avlämnade propositionen nr 252, i vilken föreslagits att den tidigare beslutade inskränkningen i rätten till fri varulagervärdering skall upphävas för beskattningsåret 1952.

I nämnda proposition framhöll jag bland annat, att investeringsavgiften in-

gått som ett viktigt led i den serie av åtgärder, vilka vidtagits under 1952 för att bringa balans i samhällsekonomin och hålla investeringsverksamheten i näringslivet inom ramen för de tillgängliga resurserna. Även om numera den privata investeringsviljan är mindre stark än tidigare och läget över huvud stabiliserats till följd av den förda politikens efterfrågebegränsande verkningar och de tidigare under året rådande avmattningstendenserna på världsmarknaden, befinner sig investeringarna alltjämt på en hög nivå. Enligt konjunkturinstitutets undersökningar har volymen av industriens maskinanskaffningar i år varit ungefär dubbelt så stor som motsvarande anskaffningar under de sista förkrigsåren. Trots kraftigt nedskurna planer överstiger industriens önskemål om byggnadstillstånd fortfarande den hitillsvarande kvoten. Enligt min mening är det därför alltjämt nödvändigt att bibehålla de åtgärder, som vidtagits för att begränsa de privata investeringarna. Tecken på en fortsatt nedgång av investeringsvolymen på det privata området saknas visserligen inte, men de uppgifter, som hittills föreligger, ger inte något stöd för antagandena om en tillbakagång av sådan omfattning, att det framstår såsom tillrådligt att förorda att investeringsavgiften avskaffas för beskattningsåret 1953. Önskemålen om ökat bostadsbyggande och vidgade offentliga investeringar får dessutom ofrånkomligen såsom konsekvens behöva att åvägabringa nedpressningar på andra håll.

I propositionen framhöll jag emellertid vidare, att om jag alltså inte kunde förorda att man i dagens läge avskaffar investeringsavgiften för beskattningsåret 1953, så ville jag betona att blick-

Svar på interpellation ang. investeringsavgiftens skadeverkningar inom handel och industri, m. m.

fältet för dagen är mycket kort. Läget kan snabbt ändras och nytt material framkomma, som ger anledning till en omprövning av frågan. Skulle det under loppet av 1953 visa sig, att investeringsavgiften icke är behövlig, emedan den privata investeringsviljan påtagligt försvagats eller därför att det med tanke på den allmänna ekonomiska situationen blir önskvärt att stimulera investeringarna i näringslivet, kommer jag att omedelbart ånyo anmäla denna fråga i statsrådet.

Interpellanten har särskilt vänt sig mot att investeringsavgiften slår blint och att genomförandet av erforderliga rationaliseringsåtgärder inom området för handeln därigenom försvåras.

Härtill får jag erinra att en grundläggande princip vid utformningen av bestämmelserna just varit att, inom i förordningen angivna gränser, nå en generell kostnadsfördyrande effekt. Undantagsbestämmelser har meddelats allenast i alldeles speciella hänseenden.

Det torde knappast vara önskvärt eller ens möjligt att frånträda denna princip. En allmän föreskrift om undantag för samhällsgagnliga investeringar skulle uppenbarligen inte kunna på ett tillfredsställande sätt tillämpas av taxeringsmyndigheterna. Uttryckliga undantagsföreskrifter för något eller några slag av investeringar eller tillskapandet av särskilda dispensmöjligheter för individuella fall skulle, samtidigt som detta stode i strid med den grundläggande idén med investeringsavgifter, ge denna ett icke godtagbart drag av godtycke. Avsevärda tillämpningssvårigheter skulle även följa härav. Jag erinrar om att även bevillningsutskottet och riksdagen vid några tillfällen anslutit sig till denna uppfattning.

Bestämmelserna synes därför böra ha sin nuvarande utformning, så länge investeringsavgiften består. Men jag är å andra sidan medveten om att detta innebär ett starkt skäl för att uppmärk-

samt följa lägets utveckling. Jag hänvisar härutinnan till vad jag nyss anfört.

Härefter anförde:

Herr LUNDBERG: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra ett tack för de svar på min interpellation, som jag har fått i går och i dag.

Gårdagens svar i proposition 252 var positivt i klämman, och jag vill understryka att jag anser att det talar för att åtgärder bör vidtagas för en förändring av den ekonomiska politiken i fråga om investeringsavgift o. d. Men jag måste säga att då det gäller själva motiveringen, både i det muntliga svaret som jag i dag fått och i gårdagens proposition, är svaren negativa, även om själva formuleringen av skrivningen kan sägas vara välvillig. Jag beklagar att statsrådet av olika skäl inte ansett sig kunna ge ett positivt besked i denna fråga, ty dagsläget inom handel och industri motiverar enligt min mening att investeringsavgiften borttages. Den har blivit en tunga och ett hinder, som folkhushållet, vår handel och industri inte orkar med, om de på ett effektivt sätt skall kunna motsvara de krav som dagsläget ställer.

Då det gäller investeringsavgiftens ursprungliga motivering, anser jag att den i det avseendet har fyllt sin uppgift, och de kreditåtstramningar som vidtagits sedan dess är tillsammans med byggnadsregleringen ett effektivt medel, som fyller de krav som i investeringsbegränsande syfte föreligger för närvarande.

Jag vill erinra om att finansministern här i interpellationssvaret säger, att industriens önskemål om byggnadstillstånd fortfarande är större än vad kvoten tillåter. Det är väl alltid på det sättet, att önskemål framföres i olika avseenden, men byggnadsregleringen och de kreditåtstramande åtgärderna har ju

Svar på interpellation ang. investeringsavgiftens skadeverkningar inom handel och industri, m. m.

ändå till syfte att vidta den utgallring, som i olika sammanhang är erforderlig. Jag tror därför, att om man jämför dessa siffror bör man bedöma dem med en viss urskillning.

Jag måste säga att det förefaller mig som om investeringsavgiften, om den skall bibehållas, blir en vanlig inkomstskatt, utan att den till sin konstruktion har anpassats som en sådan. Jag beklagar även att investeringsavgiften i dagens situation verkar som en maskerad högränta, som kraftigt slår igenom i hushålls- såväl som bostadsbudgeten. När investeringsavgiften motiveras med att den skall skydda möjligheten till offentliga investeringar i bostäder o. dyl., påminner detta i viss mån om kejsarens nya kläder: ord och känslomotiv skall ge en bild som stämningfullt skall dölja ett reellt läge. Huruvida dagens avtalsläge behövs göras mera mörkt än exempelvis dagens tidningar förtäljer, kan jag inte bedöma. Det behövs inte, enligt vad jag kan förstå, ett påskyndande av kristendansen, och jag tror att arbetsmarknadens parter är fullt på det klara med de svårigheter som i olika sammanhang kan bjudas.

Jag har vid olika tillfällen sagt ifrån, att jag icke vill acceptera räntan som ett medel att reglera det ekonomiska livet. Jag har också sagt ifrån, att jag anser att samhället måste ha olika medel för att klara de ekonomiska förhållandena. Men jag har samtidigt givit till känna, att om samhället på ett effektivt sätt skall kunna klara dessa punktåtgärder, måste regeringen ha möjligheter att snabbt vidta åtgärderna, men regeringen måste även vilja att ta bort dessa åtgärder lika snabbt när ett läge förändras.

Tyvärr är detta inte förhållandet. Riksdagen själv är väl konservativ i den meningen, att vi, innan en punktåtgärd skall vidtas, vill ha utredningar, och därför kan det aktuella läget ha försvunnit innan utredningarna är klara.

Om vi skall kunna undvara den höga räntans politik i samhället, måste vi få möjligheter att snabbt vidta åtgärder, t. ex. i form av införande av punktskatter och dylikt, för att kunna bemästra det ekonomiska skeendet.

Jag har även i olika sammanhang sagt ifrån att vi måste få bort det skatte-tänkande som förekommer. Den ekonomiska samhällsbilden av i dag är nog annorlunda än förut, och skall vi kunna klara trygghetspolitiken, måste vi kunna vidta andra ingrepp av mera beständig art på detta område. Jag understök nu senast den 6 november, att det enligt min mening vore farligt för samhället att inte taga bort punktåtgärderna utan tidsutdräkt, när de fyllt sin uppgift, men att man borde vara försiktig. Vårt ekonomiska handlande, inte minst ifrån statens sida, måste liksom läkarvetenskap och hälsovård inriktas på ett förebyggande av sjukdomarna. I fråga om ekonomin är det inte heller tillrådligt att låta oss drivas fram till en viss akut situation, innan åtgärder vidtages.

Investeringsavgiften synes mig verka på samma sätt som högräntan, fastän man söker trola bort effekten genom att dela upp hushållsbudgeten i enheter och på så sätt förändra verkningsgradens inriktning i fråga om enskildheterna. Men därmed kan man ej förändra skadeverkningarna på hushållsbudgeten i dess helhet. Det har sagts, att hyrorna är höga. Jag måste säga, att de är alltför höga för närvarande. Jag tror, att byggnadskostnaderna hindrar folk att utnyttja byggnadstillstånden. Jag vågar säga, att även om lågräntan är betydelsefull, måste den kompletteras med rationaliseringsåtgärder inom industrien, om vi skall få fram bostäder till priser som gör det möjligt för de bredare folklagren att bo där. Men jag vill också säga, att det inte endast är hyrorna som i dagens situation är höga. När husmödrarna skall köpa be-

Svar på interpellation ang. investeringsavgiftens skadeverkningar inom handel och industri, m. m.

hovsvaror i butikerna, är även priserna där alltför höga. Man måste också komma ihåg, att vi talat om en reallöneökning genom att priserna på olika varor skulle sjunka. Men även i det fallet möter man problemet, att om vi skall få till stånd en förändring av priserna i detta land, så måste vi inom handeln vidtaga åtgärder för en rationalisering. Vi behöver snabbköpsbutiker och vi behöver lagercentraler för att klara det hela. Jag måste säga, att när man i detta fall hindrar en rationalisering av handeln, lägger man även hinder i vägen för att nedbringa hushållsbudgeten som en helhet. En sund handel försöker i dagens läge att göra sitt allra bästa för att komma till rätta med svårigheterna. När man, efter att ha försökt få dels byggnadstillstånd dels krediter i övrigt, till detta lägger investeringsavgiften, blir det alltför tungt, och det är inte möjligt att reda upp svårigheterna på ett förnuftigt sätt.

Jag vet, att konsumentkooperationen för hem och samhälle varit en ovärderlig tillgång. Det är kanske på det sättet, att finansministern, som är van att röra sig med miljoner och miljarder, har svårt att förstå vad en samfällt ägd liten butik ute på landsbygden kan betyda för hem och familj i deras budget. Jag vågar säga, att den bestämmande faktorn i deras budget också bör beaktas i de större sammanhangen, och jag skulle vädja till finansministern att han, när han prövar dessa frågor, även har förståelse för att man bör lägga bostadskostnaderna till hushållsbudgetens övriga kostnader.

Jag har den bestämda uppfattningen att det i dagens läge vore lyckligt att omedelbart få bort denna investeringsavgift. Jag vill därför vädja till finansministern att noggrant pröva möjligheterna att på nytt taga upp frågan vid årsskiftet. Det har sagts, att det är svårt att göra partiella avvikelser. Men om det nu är så att det skulle stöta på svå-

righeter att taga bort hela avgiften, som jag anser vara rimligt och motiverat, så skulle jag ändå önska, att man prövar frågan för handelns vidkommande.

Jag vill också taga upp en annan sak. Man bör uppmärksamma, att sysselsättningsfrågan för närvarande också är aktuell. Beredskapsarbeten för byggnadsarbetare bör inte få tillgripas så länge vi har andra för folkhushållet viktigare behov att tillmötesgå. Här behövs smidighet och snabbhet i förhandlet, om vi på rätt sätt skall kunna utnyttja vår arbetskraft och våra övriga produktiva resurser på ett för folkhushållet tillfredsställande sätt. Redan nu finnes i vårt land vissa orter, där sysselsättningsfrågan är aktuell men där man hindras från att sätta i gång arbeten på grund av denna investeringsavgift.

Det är även en annan fråga, som jag skulle vilja rikta till finansministern. Hur tänker finansministern att man skall förfara år 1954, när de magasinerade behoven av investeringar och dylikt skall så att säga träda ut i verkligheten? Skall vi på nytt avvakta ett aktuellt läge, där brist på arbetskraft och material skall framtvinga nya punktåtgärder? Jag tror, att det även ur den synpunkten vore angeläget, att finansministern försökte få bort investeringsavgiften, och jag vill vädja till honom att försöka finna en möjlighet att avskaffa denna avgift, som har fyllt sin uppgift och nu bör avvecklas.

Herr FAGERHOLM: Herr talman! Herr Lundberg har i sin interpellation berört en av de många skattelagar som tillkommit under åberopande av konjunkturmotiv. Det är ju därvidlag inte bara fråga om investeringsskatten, numera ersatt med investeringsavgiftsförordningen, utan också om sådana skattelagar som varulagervärderingsförordningen, vilken nu föreslås slopad, förordningen om begränsning av den fria

Svar på interpellation ang. investeringsavgiftens skadeverkningar inom handel och industri, m. m.

avskrivningsrätten och liknande bestämmelser samt konjunkturskatten.

När dessa skattelagar på sin tid genomfördes var det ekonomiska läget i vårt land och inom näringslivet utan tvekan ett annat än det är nu — därom kan nog alla vara ense. Jag hade anledning att i våras till finansministern rikta en interpellation rörande varulagervärderingsförordningen. Finansministern lovade då att uppmärksamt följa frågan om avskaffandet av denna förordning. Nu har det framlagts ett förslag till slopande av varulagervärderingsförordningen, i varje fall för detta år. Det är alltså ett steg i rätt riktning som tagits.

Konjunkturen var, när ifrågavarande skattelagar kom till stånd, en utpräglad högkonjunktur. Nu är konjunkturen klart vikande. Den karakteriseras av en krympning i sysselsättningen och av en utomordentligt hård konkurrens från utlandet som träffar både exportindustrierna och hemmaindustrierna. Men den karakteriseras också av att den svenska industriens kostnadsläge för närvarande är alldeles för högt. Praktiskt taget samtliga de skattelagar, som jag här talat om, medför emellertid genom sin konstruktion en höjning av kostnadsläget. Det förefaller mig ytterst anmärkningsvärt att man å ena sidan så hårt driver — jag tänker nu på vad som sagts inför avtalsrörelsen och sådant — tesen om att kostnadsläget måste pressas ned, samtidigt som man vill vidmakthålla de skattelagar som på konstlade vägar driver upp kostnadsnivån. Jag skall — för att så att säga sätta litet kött på benen — illustrera detta med ett konkret exempel. Jag väljer därvid ett exempel som är mycket normalt i dagens svenska näringsliv.

Låt oss antaga att det är fråga om ett medelstort eller ett stort företag — vilketdera spelar ingen roll — som har relativt gamla maskiner. Dessa är helt avskrivna och alltså i bokslutet upp-

tagna till noll. De gamla maskinerna har emellertid fungerat bra och företaget har haft avsättning för sina produkter. Detta var läget för ett eller annat år sedan.

Företaget har använt sina vinster till konsolidering och hade vid årets ingång ett varulager, vars reella värde uppgick till, låt oss säga, 300 000 kronor men som var bokfört till 100 000 kronor. Företaget är alltså väl konsoliderat; det har följt den konsolideringspolitik som statsmakterna och inte minst den socialdemokratiska regeringen uttryckligen rekommenderade vid uppläggningsen av den nuvarande företagsbeskattningen.

Under året inträffar sedan följande inom industrien vanliga fall. Det inträder en risk för prisfall på företagets råvaror. Den utländska konkurrensen sätter in med full kraft. Det svenska tullskyddet är praktiskt taget obefintligt, och företaget minskar helt naturligt sina råvaruinköp. Vid årets slut har företaget ett lager, vars värde uppgår till 200 000 kronor i stället för 300 000 kronor, en mycket vanlig utveckling inom vissa delar av den svenska industrien. Årets rörelse har emellertid gått ungefär jämnt ihop. — Detta var förutsättningarna.

Vad händer sedan? Skattemässigt har ju företaget upplöst en dold reserv som legat i lagret, och rent bokföringsmässigt kommer företaget, trots att resultatet av årets rörelse varit plus minus noll, att uppvisa en vinst på 70 000 kronor.

Vad händer därefter? Jo, företaget säger sig att den enda utvägen för att över huvud taget kunna klara den utländska konkurrensen är att man skaffar moderna maskiner och gör en rationalisering. Man resonerar som så, att det överskott på 70 000 kronor, som rörelsen rent bokföringsmässigt uppvisar, skall man använda för att köpa nya maskiner och därigenom kunna sänka pri-

Svar på interpellation ang. investeringsavgiftens skadeverkningar inom handel och industri, m. m.

serna och få företaget konkurrenskraftigt, vilket medför att sysselsättningen kan upprätthållas.

Enligt de regler som var gällande före de tillfälliga skattelagarna — jag tänker då närmast på begränsningen av den fria avskrivningsrätten — var denna utväg möjlig. En överflyttning från dolda reserver i varulager till investeringar i maskiner var i ett sådant fall, som jag här skildrat, helt naturlig. Enligt de tidigare gällande reglerna kunde företaget utan att därigenom ådraga sig särskild skatteskyldighet sålunda ha tagit medel från sin för stora dolda reserv i varulager, lagt dessa i maskiner och fått rörelsen konkurrenskraftig igen.

Hur verkar då de nuvarande skatte-reglerna? Jo, om företaget köper för 70 000 kronor maskiner, kostar rent likviditetsmässigt detta inköp ca 50 procent mer än som varit fallet med tidigare gällande regler. För det första får nämligen endast 20 procent av maskinernas anskaffningsvärde avskrivas och för det andra drabbas maskinanskaffningen av investeringsavgift. Det är då en klen tröst att man har avskrivningsunderlaget kvar och under en kommande femårsperiod kan ta igen vad som gått förlorat. Det är nämligen inte, herr finansminister, detta som det här gäller, utan frågan är hur företaget *nu* så snart som möjligt skall kunna göra sin rörelse konkurrenskraftig. Effekten av de nuvarande skattereglerna blir emellertid alternativt att maskinernas anskaffningsvärde för företaget likviditetsmässigt stiger med cirka 50 procent eller också att företaget endast kan skaffa sig hälften så många nya moderna maskiner.

Jag vill, herr talman, endast ta detta som ett exempel. Det visar sålunda hur en skattelag, som har syftat på ett helt annat läge, på en säljarens marknad, får en helt annan verkan när konjunkturen är annorlunda. Jag tvekar inte

att säga, att ingripanden på sådana tillfälliga och speciella sätt i företagsbeskattningen kan bli ett allvarligt hinder och är delvis redan nu ett allvarligt hinder för en rationalisering och kostnadsnivåsänkning i det svenska näringslivet. Det är klart att det kan användas: Varför har företagen skrivit ned sina maskiner till noll etc.? Men jag nämnde särskilt att det gällde ett företag med förhållandevis gammal maskinpark, något som är ganska vanligt.

Herr talman! Detta exempel visar ett avsnitt av hur de tillfälliga skattelagarna verkar. Jag skulle kunna anföra många andra exempel, men jag skall inte ta upp tiden med det.

Man frågar sig nu: Vad är syftet med ett bibehållande av en hel del av de tillfälliga skattelagarna? Det kan uppenbarligen inte vara att dämpa konjunkturen som redan är på väg nedåt, utan syftet måste väl, vilket ju också delvis framskyntar i finansministerns interpellationssvar, vara att man vill så att säga säkerställa tillräcklig del av investeringsvolymen för de offentliga investeringarna genom att göra näringslivets och industriens investeringar dyrare och sålunda mindre lockande.

Jag betraktar en sådan tankegång som mycket farlig. Vi kan inte bekämpa en eventuellt kommande arbetslöshet med beredskapsarbeten eller dylika åtgärder. Vi bör i första hand bekämpa den genom att göra den svenska industrien och det svenska näringslivet så konkurrenskraftiga att det inte skall behöva bli någon arbetslöshet. Skattelagar som hindrar en sådan stärkning av konkurrenskraften motverkar, enligt mitt sätt att se, allt förnuftigt syfte.

Herr talman! Jag har velat anföra dessa synpunkter, och jag förutsätter att finansministern kommer att följa dessa frågor med samma uppmärksamhet som han följde frågan om varulagervärderingens inverkan.

Svar på interpellation ang. investeringsavgiftens skadeverkningar inom handel och industri, m. m.

Herr SJÖLIN: Herr talman! förutsättningen för investeringsavgiften var den intensifierade vinstkonjunktur som då framstod »med oförminskad eller rent av med ökad styrka», som det hette i ett sakkunnigutlåtande. Konjunkturläget är nu ett helt annat. Någon högt uppdriven vinstkonjunktur existerar inte. Konjunktur- och konkurrensläget är i stället faktiskt ganska bekymmersamt. Vår höga kostnadsnivå inger allvarliga farhågor. Produktion och produktivitet torde ha minskat väsentligt under året. Den exceptionella likviditet inom näringslivet som vinstkonjunkturen medförde har försämrats i hög grad. På många håll har i stället uppkommit likviditetssvårigheter. Med hänsyn härtill kan man inte behöva räkna med några risker för expansionstendenser i fråga om investeringsverksamheten vilket ju är motivet för investeringsavgiften. Den nya formen för kreditpolitiken har också haft en åtstramande effekt på penning- och kapitalmarknaden.

Hela läget är sådant, att företagen har all anledning att i eget intresse iakttaga den allra största försiktighet vid sina investeringar. Faran i nuvarande läge är inte att söka i någon överdriven investeringsbenägenhet inom företagsvärlden utan i risken för att vårt näringslivs produktionsförmåga och konkurrenskraft gentemot utlandet kan komma att visa sig otillräckliga för upprätthållande och än mer för höjande av levnadsstandarden inom landet.

Beträffande det motivet, att man genom investeringsavgiften skulle hindra industrien från byggnadsverksamhet, kan man erinra om att byggnadsregleringen redan hindrar industrien att uppföra annat än absolut nödvändiga byggnader. Man kan då fråga sig: Varför skall man fördyra dessa nödvändiga anläggningar genom att pålägga skatt med 12 procent?

Herr Fagerholm har berört frågan om rationaliseringssträvandena genom att anskaffa maskiner. Det skall jag därför inte uppehålla mig vid.

Jag vill endast till slut påpeka att all anledning finns att nu ta bort investeringsavgiften för att öka våra möjligheter att hävda oss i den konkurrens, som nu förestår mot utlandet. Jag ber att få erinra om att t. ex. våra svenska kommunikationsverk i stor utsträckning har visat tendens att placera beställningar i utlandet.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag skall inte yttra mig om alla de ting, som här har förts fram och som inte precis alla har haft med investeringsavgiften att skaffa. Jag vill endast i detta avseende säga till herr Fagerholm att hans exempel får gälla för vad det kan. I verkligheten förhåller det sig så, att när den fria avskrivningen kom till betraktades den endast kunna medföra ett uppskjutande av skattebetalning för en intjänad vinst. I herr Fagerholms exempel inträffade ingenting annat än att företaget tog ut en tidigare intjänad vinst ur sitt varulager. Det är självklart ganska naturligt att den vinsten blir beskattad när den kommer fram.

Det är givet att herr Fagerholm kan säga, att det för företaget hade varit mycket bättre om det nu hade kunnat använda den vinsten för inköp av maskiner. Visst kan det ur företagets synpunkter förefalla så. Men här får man väga mot varandra två ting; det ena är skatteskyldigheten och det andra är företagets mera tillfälliga intresse. I själva verket blir ju företaget inte genom denna skattebetalning förhindrat att rationalisera. Ett företag med så stark ställning kunde naturligtvis ändå genomföra sin rationalisering.

Det är emellertid inte därom diskussionen står i dag. Jag vill säga några ord om investeringsavgiften. Syftet med

Svar på interpellation ang. investeringsavgiftens skadeverkningar inom handel och industri, m. m.

investeringsavgiften var ju, att den skulle vara ett led i våra ansträngningar att stödja penningvärdet. Detta skulle ske så, att investeringsavgiften medverkade till att hålla investeringarna i landet inom ramen för de tillgängliga resurserna, d. v. s. inom ramen för sparmedlen.

Då inställer sig naturligtvis i dag den frågan: Behövs det i dag inte några åtgärder för att hålla investeringarna inom ramen för sparmedlen? Ja, därom kan det råda delade meningar. Det beror på hur stor del av blickfältet man ser på. För min del finner jag emellertid, att investeringarna i byggnader är tillräckligt stora. Fortfarande är investeringslusten så stor, att industrien, trots investeringsavgiften, anmäler seriösa byggnadsönskemål, vilka går mer än dubbelt så långt som den investeringskvot, som hittills har medgivits. Detta gäller inte bara industrien utan hela näringslivet. Vi ser alltså att det här fortfarande finns ett starkt investeringsstryck.

Går jag sedan till den övriga sidan av investeringarna finner jag, att orderstockarna i vår mekaniska industri fortfarande är mycket stora, vilket ju innebär att det fortfarande är mycket stark efterfrågan på kapitalvaror från industriens sida. Jag skall ta ett exempel. De mekaniska verkstäderna och gjuterierna hade den första oktober i fjol en orderstock på 13 månader. Denna orderstock har endast sjunkit till 11 månader den första oktober i år.

Jag skall inte fördjupa mig mer i detta. Jag vill endast understryka att det är ett faktum, att investeringsbenägenheten fortfarande är så stor, att vi kommer att leva över våra resurser om den inte hålles tillbaka. Jag förstår emellertid även herr Fagerholm och herr Sjölin. De är anhängare av den tanken, att man skall använda en annan broms på investeringsbenägenheten, nämligen den rörliga räntan. Har

man den uppfattningen, bör man också ta konsekvenserna därav. Man kan naturligtvis då säga, att investeringsavgiften är onödig. För oss ligger saken emellertid till på ett annat sätt, eftersom vi inte har samma uppfattning. Vi måste säga oss, att ännu så länge behövs investeringsavgiften för det avsedda ändamålet. Men — och jag har också sagt detta i mitt interpellations-svar — man ser ju här endast en kort väg framåt, och det kan mycket väl inträda en förändring som gör, att man hastigt får inta en annan ståndpunkt och föreslå avgiftens avskaffande. Jag ber emellertid kammarens ledamöter observera, att vi har hela året 1953 på oss att fatta beslut om huruvida investeringsavgiften för beskattningsåret 1953 skall upphävas eller inte. Det blir nämligen inte aktuellt att betala denna avgift förrän efter taxeringen 1954. Därför kan vi vänta och se hur utvecklingen blir. Jag tror att vi, som inte vill låta räntan bli det medel, som skall hålla investeringarna inom ramen för våra resurser, skulle handla mycket oklokt om vi i dag bestämde oss för att ta bort denna avgift. Vi vet nämligen inte vad framtiden kan bära i sitt sköte — inte ens den närmaste framtiden.

Herr FAGERHOLM: Herr talman! Jag vill endast med några ord replikera finansministern. I det exempel jag tog gjordes jämförelser mellan ordinarie beskattningsregler, vilka fortfarande gäller i princip, samt de nu tillfälligt gällande, extra ordinarie beskattningsreglerna. Det var således inte någon jämförelse mellan ett tänkt idealtillstånd och verkligheten utan det var — om jag får uttrycka det så — en jämförelse mellan två olika verkligheter.

Det vore i och för sig utomordentligt lockande att med finansministern diskutera vad ordet vinst innebär, rent företagsekonomiskt sett, samt skillna-

Svar på interpellation ang. investeringsavgiftens skadeverkningar inom handel och industri, m. m.

den mellan det skattemässiga vinstbegreppet och det rent ekonomiska vinstbegreppet. Jag skall emellertid inte göra detta utan endast peka på någon enda liten sak. Herr finansministern och jag kan säkert vara överens om, att om ett företag skall gå med vinst, då skall företagets kapacitet kunna bibehållas. Ligger det till så att anskaffningspriset för företagets maskiner stigit med flera hundra procent sedan tiden före kriget, då de övriga maskinerna anskaffades, då blir det i mitt exempel ingen verklig vinst vid en sänkning av lagerreserven. Det fordras helt enkelt ett tillskott till maskinparken för att företaget inte skall pumpas ut.

Herr talman! Jag ville endast ha sagt detta för att inte något missförstånd skall uppstå.

Herr LUNDBERG: Herr talman! Jag vill säga att jag är fullt på det klara med att det ur penningpolitiska synpunkter är nödvändigt, att vissa åtgärder vidtas. Jag har även vid olika tillfällen framfört den uppfattningen, att skatter måste i större utsträckning än hittills nyttjas för att vi skall lyckas visa nödig sparsamhet i det samhälle vi i dag lever i. Finansministern skall inte säga, att jag på något sätt skulle vara emot åtgärder för att hålla investeringarna tillbaka. Det är här bara fråga om antalet åtgärder i återhållande riktning och de verkningar de har på olika sätt.

Jag har den bestämda uppfattningen, att investeringsavgiften i dagens situation verkar som en högränta, verkar fördyrande på bostadskostnaderna och verkar fördyrande för hushållsbudgeten över huvud taget. Eftersom jag inte är anhängare av någon högräntepolitik, så vill jag inte godta en högräntepolitik, oavsett vilka vägar den går och vad den kallas för. Frågan är ju ändå, hur den verkar för folkhushållet. Den som något litet sysslat med handel o. d. vet,

att det för närvarande råder svårigheter, som är ganska betydande och som utgör ett hinder för att priserna skall kunna sänkas.

När det säges att vi ju ändå har hela 1953 på oss, så är det visserligen riktigt. Men om vi skall kunna bygga lagercentraler, om vi skall kunna bygga låt oss säga snabbköpsaffärer, om industrien skall kunna rationaliseras, om vi skall kunna uppta konkurrens med dollarområdet o. d., så måste ju dessa åtgärder vidtas i tid, för att verkningarna inte skall komma för sent. Det är ur den synpunkten som jag har framhållit, att investeringsavgiften utgör ett hinder. Därmed har jag inte på något sätt sagt, att de övriga begränsningarna av krediten o. d. eller byggnadsregleringen skulle upphöra. De möjligheterna räcker för att klara och behärska det aktuella läget.

Herr OHLIN: Herr talman! Det var ett yttrande av finansministern som uppkallade mig till en kort observation.

Finansministern sade, att vi har god tid på oss — vilket också herr Lundberg sist anspelade på — vi behöver inte förrän någon gång under 1953 tala om, huruvida det skall bli någon investeringsavgift för detta år eller inte, ty pengarna skall ju inte betalas förrän någon gång in på 1954.

Det är en rätt egendomlig uppfattning att det avgörande är, när pengarna skall betalas. Att näringslivet kan ha ett behov att veta, varmed det har att räkna för att kunna rätta sina investeringar efter kalkyler, det tycks finansministern inte acceptera.

Finansministern säger, att framtiden är så oviss, och därför skulle man nu inte bestämma någonting. Det är alldeles klart; framtiden är oviss, även om läget ju har ändrat karaktär, som förut framhållits och vilket jag inte skall upprepa. Men just därför att framtiden

Svar på interpellation ang. säkerställande av anonymitetsrätten för medarbetare och uppgiftslämnare vid större press- och nyhetsbyråer.

är ovisst är det mycket svårt för näringslivet i dag att disponera och disponera väl, disponera på ett sätt som står i överensstämmelse med hela det svenska folkhushållets intresse. Att underlätta en ekonomisk och klok dispositionering för näringsföretagen är inte något specialintresse för de enskilda företagen, det är ett intresse för hela folket.

Finansministern tycks anse, att eftersom det ändå är så ovisst gör det inte så förfärligt mycket, om man genom att hålla en sådan här skattefråga fullständigt svävande, så att ingen vet om det blir eller inte blir någon investeringsavgift för 1953, gör det hela ännu mera ovisst för dem som skall disponera inom näringslivet. Jag tycker det vore naturligt, om finansministern sade tvärtom, att eftersom vi kommit in i ett läge, där det är så förfärligt svårt att disponera med avseende på investeringarna, har man all anledning att ge ett så bestämt besked som möjligt rörande den statliga skattepolitiken, så att man inom näringslivet vet, varefter man har att rätta sina planer och sina handlingar. Jag tror det är ganska viktigt att den statliga skattepolitiken ledes av en strävan att underlätta dispositionerna genom klara besked och inte att försvåra dem genom ovissa uttalanden.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Enligt mitt sätt att se är dagens läge sådant, att vad näringslivet i dag behöver veta är att det löper risk att få betala investeringsavgift, om det gör investeringar under 1953.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Svar på interpellation ang. säkerställande av anonymitetsrätten för medarbetare och uppgiftslämnare vid större press- och nyhetsbyråer.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG, erhöi på

begäran ordet och yttrade: Med kammarens medgivande har herr Braconier frågat mig, vilka åtgärder jag ämnar vidtaga för att säkerställa anonymitetsrätten för medarbetare och uppgiftslämnare vid större press- och nyhetsbyråer och när dessa åtgärder kan väntas komma att vidtagas.

För att man skall kunna ta ståndpunkt till de spörsmål herr Braconier tagit upp i sin interpellation är det nödvändigt att först klargöra vad som för närvarande gäller i dessa hänseenden. Två frågor måste härvid beaktas. Den ena gäller innebörden och räckvidden av ett stadgande i tryckfrihetsförordningen om frihet att lämna meddelande för offentliggörande i tryckt skrift. Den andra frågan, som också behandlas i tryckfrihetsförordningen, är i vad mån den som lämnar ett sådant meddelande har rätt att vara anonym och alltså icke får efterforskas. Det är denna senare rättighet att vara okänd som brukar betecknas såsom anonymitetsrätten. Då herr Braconier emellertid i motiveringen till sin interpellation även går in på den förra frågan om meddelelsefriheten, skall jag först något beröra vad gällande lag innehåller härom.

I tryckfrihetsförordningen stadgas, att det skall stå envar fritt att meddela uppgifter och underrättelser i vad ämne som helst för offentliggörande i tryckt skrift. Denna frihet avser sådana meddelanden som lämnas till skriftens författare eller utgivare eller, om för skriften finns särskild redaktion, till denna. Undantag från meddelelsefriheten gäller i två fall. Det ena avser det fall, då meddelandet icke blir infört i den tryckta skriften och det är ärekränkande för enskild person; då får meddelaren svara för denna ärekränkning enligt allmän lag. Det andra undantaget gäller brott mot tystnadsplikt i vissa fall, bl. a. då det är fråga om tystnadsplikt som ålagts tjäns-

Svar på interpellation ang. säkerställande av anonymitetsrätten för medarbetare och uppgiftslämnare vid större press- och nyhetsbyråer.

teman i lag. För sådant tjänstefel är alltså tjänstemannen ansvarig på vanligt sätt.

Dessa bestämmelser bör ses i samband med tryckfrihetsförordningens ansvarighetsregler. Enligt dessa svarar endast utgivaren för innehållet i en tidning eller annan periodisk skrift. Och de personer, som i olika egenskap biträtt honom vid skriftens tillkomst och utgivning kan inte själva ställas till svars för sin medverkan; de handlar på utgivarens ansvar. Denna regel, som har tillkommit för att värna om yttrandefriheten, utvidgas nu genom de bestämmelser jag nyss återgav till att omfatta också meddelaren. Även han kan alltså sägas handla på utgivarens ansvar, när han bidrar till skriftens innehåll, och han kan då inte själv göras ansvarig härför annat än i de undantagsfall tryckfrihetsförordningen anger.

Ett särskilt problem är det emellertid att avgöra, hur långt detta privilegium för meddelanden sträcker sig. Kan häri innefattas också ett meddelande som lämnas indirekt till pressen, exempelvis till en nyhetsbyrå för att genom dess förmedling nå fram till tidningsredaktionerna? Det är just denna fråga som har väckt så stort intresse i den offentliga debatten. Lagstiftningens förarbeten utvisar emellertid, att stadgandet i dess gällande lydelse inte har en så vidsträckt innebörd. Enligt vad jag har inhämtat diskuterades denna fråga under kommittéarbetet med den nya tryckfrihetsförordningen. I kommitténs betänkande, som utkom 1947, framhölls att det inte var möjligt att ge ett meddelande, som först i andra hand är avsett att nå författare, utgivare eller redaktion, en privilegierad ställning. Samma uppfattning kom till uttryck i propositionen till 1948 års riksdag, där det anfördes att särskilt företag för nyhetsförmedling icke i och för sig borde jämföras

med tidningsredaktion, då det gällde att tolka stadgandet om meddelselfriheten. Någon annan uppfattning gjordes icke heller gällande från riksdagens sida.

Vad härefter angår anonymitetsrätten, innehåller tryckfrihetsförordningen bestämmelser om att författare icke är skyldig att låta sätta ut sitt namn på en tryckt skrift och att boktryckare och andra som tagit befattning med skriftens tryckning och utgivning icke mot författarens vilja får uppenbara vem han är. Då det gäller tidningar och andra periodiska skrifter får man inte heller i tryckfrihetsmål väcka fråga om vem som är författare till en viss artikel. Dessa bestämmelser om författarens anonymitet gäller också i fråga om den som, utan att vara författare, lämnat meddelande för offentliggörande i skriften. Stadgandet om meddelarens anonymitetsrätt fanns inte upptaget i kommitténs förslag. Jag ansåg emellertid, i likhet med vissa remissinstanser, bl. a. pressorganisationerna, att i sådana fall, då ett meddelande lämnades i syfte att det skulle offentliggöras i tryckt skrift, det borde ankomma på meddelaren att själv avgöra, om hans namn skulle få röjas. Därför utvidgades i propositionen anonymitetsskyddet till att även omfatta meddelare. Stadgandet härom går dock inte längre än huvudregeln om rätt att utan ansvarspåföljd lämna meddelanden. Det måste således även för rätten till anonymitet vara fråga om ett meddelande direkt till författare, utgivare eller redaktion.

Vid den nya tryckfrihetsförordningens tillkomst blev det alltså med avsikt bestämt, att den särskilda ställning, som det här är fråga om, skulle tillkomma tidningar med deras ansvariga utgivare, men icke nyhetsbyråer och andra mellanhänder mellan meddelare och pressen. Interpellanten hävdar nu, att detta medför en betänkelig

Svar på interpellation ang. säkerställande av anonymitetsrätten för medarbetare och uppgiftslämnare vid större press- och nyhetsbyråer.

olikhet i fråga om den rättsliga bedömningen av meddelanden som lämnas till en nyhetsbyrå och sådana som lämnas direkt till en tidning. Nyhetsbyråns och tidningens medarbetare, vilka i praktiken utför samma slags arbete under sin nyhetsanskaffning, får utföra sitt arbete på olika villkor. Om man ser till lagens formella regler, är ju denna anmärkning riktig. Men det är möjligt, att den praktiska betydelsen härav inte är så stor, som det vid första påseendet kan förefalla.

Diskussionen om denna fråga har huvudsakligen rört sig om ett enda fall. Det gäller som bekant en åklagare, som har lämnat ett meddelande till TT rörande en brottsutredning. Naturligtvis kan det inte komma i fråga att här närmare diskutera, hur man bör bedöma detta särskilda fall, vilket är föremål för justitiekanslerns prövning. I pressdiskussionen har det emellertid gjorts gällande, att myndigheter och tjänstemän på grund av anonymitetsrättens utformning skulle kunna visa en benägenhet att inte lämna upplysningar till TT utan i stället lämna dem enbart till tidningsredaktioner. Härigenom skulle TT:s verksamhet kunna lida skada.

Det förefaller dock mindre troligt att några myndigheter eller tjänstemän skulle inta en sådan hållning. Anonymitetsrätten har ju tillkommit för att upplysningar om missförhållanden och kritik av samhällsorganen skall framkomma offentligt. Man har sålunda velat undanröja den hämsko på det fria ordet som ligger däri, att sagesmannen kan ådraga sig överordnades eller andra klandrade personers missbelåtenhet. Här är det emellertid inte fråga om uppgifter av denna art utan det gäller upplysningar som myndigheter och tjänstemän lämnar som ett normalt led i sin tjänsteutövning. Dyliga meddelanden skall naturligtvis lämnas öppet och opartiskt till alla nyhets-

organ som begär upplysningar. Att åsidosätta TT eller andra nyhetsbyråer framstår som mycket olämpligt. Man bör göra klart för sig att dessa fullgör en synnerlig viktig funktion i samhället. Det är ju också i första hand till TT som myndigheter sedan gammalt har brukat lämna upplysningar och meddelanden om tjänsteåtgärder för att dessa skall nå hela pressen på ett snabbt och opartiskt sätt. Enligt min mening är det en självklar sak att myndigheter och tjänstemän bör underlätta TT:s — liksom tidningarnas — arbete genom att svara på förfrågningar och sålunda bidra till att det offentliga nyhetsmaterialet rörande myndigheternas verksamhet får ett riktigt innehåll.

En annan sak är att också tjänstemannen, liksom varje annan medborgare, har anspråk på anonym yttrandefrihet. Och därvidlag måste det beaktas, att just från tjänstemännens sida kan framkomma material till en kritik av myndigheter och institutioner som det är ett betydelsefullt samhällsintresse att möjliggöra. Å andra sidan är det uppenbart att tjänstemännen i vissa fall får kännedom om förhållanden, som måste hållas hemliga, t. ex. av hänsyn till rikets säkerhet eller av andra tungt vägande skäl. Den intressekonflikt, som alltså föreligger, har i den nya tryckfrihetsförordningen lösts på det sättet, att tjänstemännen i princip har yttrandefrihet, men att denna frihet är underkastad vissa i lag angivna begränsningar. Det är med andra ord reglerna om sekretess och tystnadsplikt, som blir utslagsgivande för lösningen av detta problem. Bl. a. av denna anledning är det mycket betydelsefullt, att dessa regler är riktigt och lämpligt avvägda. Vad beträffar åklagare och polismyndigheter, som den offentliga diskussionen närmast har avsett, är denna fråga just under

Svar på interpellation ang. säkerställande av anonymitetsrätten för medarbetare och uppgiftslämnare vid större press- och nyhetsbyråer.

utredning, och jag skall därför icke närmare ingå härpå.

Vare sig det gäller meddelanden från tjänstemän eller från allmänheten kan man emellertid fråga sig, vad skälet är till att det i tryckfrihetsförordningen har gjorts denna skillnad mellan meddelanden som lämnas direkt till en tidningsredaktion och sådana som lämnas till pressen genom en nyhetsbyrå. Vid tillkomsten av den nya tryckfrihetsförordningen synes man ha ansett, att det inte förelåg något större behov av ett anonymitetsskydd, då meddelanden lämnas till TT eller andra nyhetsbyråer. Dessa är, som interpellanten själv säger, tillkomna för att utöva en objektiv nyhetsförmedling. De vidarebefordra sålunda upplysningar öppet och opartiskt och deras material är i allmänhet inte anonymt. Tvärtom brukar i TT-meddelanden sagesmannen regelmässigt angivas, ty däri ligger en borgen för vederhäftighet och möjlighet till kontroll. Även i det fall, som har gett anledning till den aktuella diskussionen, har meddelaren öppet framträtt med angivande av namn och befattning; han har alltså inte önskat vara anonym.

Ett annat skäl till att tryckfrihetsförordningen inte har likställt nyhetsbyråerna med tidningsredaktioner torde ligga däri att en nyhetsbyrå icke har någon motsvarighet till en tidnings ansvarige utgivare. Verksamheten på en nyhetsbyrå med dess kontinuerligt utlämnade arbetsresultat lär ofta vara så anordnad, att det är svårt eller rent av omöjligt för en enda person att utöva den kontroll som är en förutsättning för att man skall kunna ålägga honom ansvar för hela det utsända materialet. Enligt vad jag har inhämtat, anser TT:s ledning, att ett sådant ansvar knappast kan ifrågakomma. Det synes icke heller vara möjligt att undgå denna svårighet genom att betrakta TT endast som ett tekniskt mellanled mel-

lan meddelaren och tidningsutgivarna. TT-materialet lämnas nämligen inte bara till vissa tidningsredaktioner utan går också ut genom internationella nyhetsorgan och genom radio.

Vidare får man ha i minnet, att en lagbestämmelse i ämnet måste få en generell innebörd. Härvid uppkommer svårigheten att bestämma, vilka nyhetsorgan eller andra mellanhänder som skall omfattas av ett sådant stadgande. Interpellanten framhåller själv att det skulle vara en otillfredsställande lösning, om detta skedde på det sättet att vissa nyhetsbyråer auktoriserades. Det är alltså tydligt att det här föreligger flera tekniska och praktiska problem som inte kan lösas i en handvändning utan kräver en noggrannare bearbetning.

En eventuell ändring i tryckfrihetsförordningen, vilken är grundlag, kan inte slutligt genomföras förrän nästa val till andra kammaren hållits, eller med andra ord år 1957, varför ett definitivt ställningstagande lämpligen synes kunna något anstå. Jag vill dock redan nu deklarerat, att jag anser frågan vara av stor vikt och därför, om det skulle visa sig att gällande regler försvårar den verksamhet som bedrivs av TT och andra nyhetsbyråer, är beredd att överväga lämpliga åtgärder.

Härefter anförde:

Herr BRACONIER: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra mitt tack för svaret på interpellationen, och jag vill tacka honom för den positiva hållning han där intagit till tryckfriheten.

Det skulle varit frestande, om tiden hade räckt till, att citera något ur det anförande, som vår nuvarande utrikesminister höll i första kammaren för tio år sedan, när han underströk att frågan om en fri nyhetsförmedling inte uteslutande är någon angelägenhet för

Svar på interpellation ang. säkerställande av anonymitetsrätten för medarbetare och uppgiftslämnare vid större press- och nyhetsbyråer.

den svenska pressen utan för medborgarna över huvud. Ibland har man det intrycket att det finns ämbetsmän, som har den föreställningen, att detta bara är en angelägenhet för redaktionerna. Det är — som nuvarande utrikesministern då framhöll — av väsentlig vikt i ett lands folkstyrelse att man har en fri kritik, men också att denna kritik bygger på alla tillgängliga fakta och kunskaper. Det har påtalats i olika sammanhang, att när det gällt vissa handlingar av sådan natur, att tryckfrihetsförordningen inte medger någon hemligstämpling, har man kringgått tryckfrihetsförordningens centrala bestämmelser genom användande av minnesanteckningar av ena eller andra slaget.

Av det svar som justitieministern här lämnat på min interpellation framgår, att han helt ansluter sig till en grundläggande princip i tryckfrihetsförordningen, nämligen att det är en skyldighet för ämbetsmännen att lämna upplysningar, när så påfordras. Det måste ju te sig ganska egendomligt då att TT — och detta gäller nyhetsbyråer över huvud taget — inte har samma möjligheter som den övriga pressen att erhålla uppgifter, av det skälet att meddelare till TT inte har anonymitetskydd. Jag medger gärna att de distinktioner, som justitieministern gjorde i fråga om kontrollmöjligheterna på en tidningsredaktion och möjligheterna för en enskild ledamot av TT att utöva sådan kontroll, i viss mån kan vara riktiga. Men å andra sidan är det uppenbart att även ansvarige utgivaren på en stor tidning har mycket svårt att kontrollera allt det material som går ut.

Man måste säga att det i princip måste vara riktigt, att TT och liknande nyhetsbyråer har samma möjligheter att erhålla upplysningar som pressen åtnjuter. Det händer ofta att TT inte får fullständiga meddelanden men

uppslag om något viktigt, något som har nyhetsvärde, från en myndighet och att uppgiftslämnaren vill vara anonym. Hur är det då med skyddet för den som gav uppslaget? Hans namn vill TT självfallet skydda. Han har kanske gått något på sidan om den i administrativ väg ålagda tystnadsplikten. Han kan måhända ha gått på sidan om den tystnadsplikt, som ålagts honom. Han har med andra ord varit mera lojal mot samhällets intressen än mot sin chef, och han har alltså brutit mot vad han på administrativ väg ålagts att hålla tyst med. Kan denne person, som gav TT uppslaget, efterforskas, kan TT utsättas för en polisundersökning för att man skall få veta vem denne uppslagsgivare är, eller ställs det till med räfst och rättarting, då en ämbetsman beröres av fallet, för att få fast den förmente lösmunte. Är det med andra ord inte så, att TT har skäl för den oro, som här sägs föreligga för TT:s meddelare?

Det har berättats för mig ett fall, som gällde en annan nyhetsbyrå, där en ämbetsman försökt att telefonledes få reda på vem som meddelat en sak, som denna nyhetsbyrå publicerat. Det synes mig att justitieministern — även om jag helt delar hans allmänna synpunkter på vikten av att hålla fast vid tryckfriheten — måhända förbiser, att den sämre ställning som nyhetsbyråerna här har kan vara menlig för erhållandet av nyheter som är viktiga. Det föreligger en ganska stor skillnad mellan hur man ser på dessa ting från justitieministerns sida och den uppfattning, som t. ex. Juristförbundet gav uttryck åt, då förbundet framhöll nödvändigheten av att man mycket snart fick åtgärder till stånd ägnade att jämställa TT och liknande nyhetsbyråer med pressen i övrigt. Det kan mycket väl tänkas, att många ämbetsmän drar sig för att lämna meddelanden under sådana förhållanden.

Svar på interpellation ang. säkerställande av anonymitetsrätten för medarbetare och uppgiftslämnare vid större press- och nyhetsbyråer.

Man kan beträffande TT säga, att den fyller de uppgifter en lokalredaktion har. Om man jämför dess ställning med många andras, särskilt då utländska nyhetsbyråers, är det ingen tvekan om att den i fråga om vederhäftighet och effektivitet fyller ganska höga anspråk. Meddelarna till tidningarna är skyddade — TT är det icke. Är det rimligt att pressa lagtolkningen till sådana orimligheter? Kan det i tryckfrihetens egen anda vara någon mening med att göra sådana distinktioner, som försämrar nyhetsbyråernas möjligheter att ge allmänheten informationer.

Det stod i 1948 års tryckfrihetsproposition — justitieministern citerade det nyss — att med redaktion får inte jämföras särskilda företag för nyhetsförmedling *i och för sig*. Den närmare innebörden av detta uttryck har justitieministern inte ansett sig böra förklara. Vad betyder detta »i och för sig»? Det kan väl inte vara så, att det inte betyder någonting alls? När det är en så viktig bestämmelse, kan ju tolkningen bli av central betydelse.

Jag framhöll inledningsvis, att den fråga det här gäller är det inte lätt att få någon rättsida på. 1944 års sakkunnige — och vi har väl en av dem i denna kammare — har avstått från att lösa frågan. Publicistklubben hade den uppe men kom inte heller till något nöjaktigt resultat. Justitieministern skrev in uttrycket »i och för sig» i 1948 års tryckfrihetsproposition och fann därefter liksom riksdagen allting gott. Justitiekanslern svettas sedan ett halvt år med att få bukt på en åklagares i Stockholm tunghäfte, och justitieministern bekänner i dag att han är benägen att, om så behövs, få en lösning till stånd år 1957.

Det är fem år dit. Vore det inte på tiden att komplettera den befogade och värdefulla meningen till alla rikets trogna och förträffliga ämbets- och tjänstemän, att underlätta TT:s och

liknande nyhetsbyråers arbete med att ge uttrycket »i och för sig» den generösa tolkningen, att TT och i fråga om ägande och verksamhet likställda nyhetsbyråer kunde jämföras med lokalredaktioner och därmed dessa företags meddelare tillerkännes det skydd, de av ålder ansetts ha bland ämbets- och tjänstemän och hos de svenska tidningarna?

Herr EDBERG: Herr talman! Jag uppkallades egentligen av ett yttrande i början av justitieministerns anförande där han angav, att enligt vad han inhämtat hade denna fråga diskuterats under kommittéarbetet med den nya tryckfrihetsförordningen.

Eftersom jag händelsevis råkat vara medlem av 1944 års tryckfrihetssakkunnige kan jag bekräfta, att frågan diskuterades, och jag skulle vilja tillägga att den diskuterades nog också relativt ingående i kommittén. Jag vill komplettera detta med att det fanns onekligen inom utredningen ett ganska starkt intresse för att söka en form för att ge meddelare till TT samma formella anonymitetsskydd, som meddelare till tidningsredaktion är garanterad i lagen.

När man inte gjorde detta var det, såvitt jag kan erinra mig, två skäl som var avgörande. Först och främst ställdes man inför utomordentligt stora svårigheter beträffande gränsdragningen. Det kunde ju inte komma i fråga att i lagtexten ge TT en ställning som andra nyhetsbyråer inte hade, utan den rätt som man gav TT måste utsträckas i varje fall till andra respektabla nyhetsbyråer, låt vara att dessa är mindre och inte arbetar på samma sätt för hela den svenska pressen som TT gör. Men å andra sidan kunde man inte gå hur långt som helst. Man kunde riskera att det uppträdde kanske camouflerade nyhetsbyråer, till vilka

Svar på interpellation ang. säkerställande av anonymitetsrätten för medarbetare och uppgiftslämnare vid större press- och nyhetsbyråer.

meddelanden skulle kunna lämnas under anonymitetsskydd, om man inte satte någon gräns. Över huvud taget var det mycket svårt att fastställa själva mellanledet, var man skulle sluta.

Det avgörande — när man nu inte gav sig i kast med denna fråga — var emellertid den bestämda känslan av att man här stod inför ett rent formellt problem men däremot knappast något av större praktisk räckvidd. Man stärktes i denna uppfattning när man under konferenser med förre TT-chefen erfor, att han för sin del ansåg, att problemet saknade aktualitet. Man tyckte med andra ord, att det fanns ingen anledning att i lagtexten börja skriva in vissa formella ting, som kunde ordnas upp av det praktiska och sunda förnuftet.

Jag måste medge, att jag själv länge levde i den uppfattningen, att justitieministern hade bedömt saken på samma sätt, då han i den bekanta »fotnoten» i tryckfrihetspropositionen talade om att särskilda företag för nyhetsförmedling icke *i och för sig* borde jämsättas med tidningsredaktion; men jag skall inte gå in på de subtiliteter, som förekommit i diskussionen om vad justitieministern kunde ha åsyftat med uttrycket »i och för sig.» Om 1944 års tryckfrihetssakkunnige hade haft framför sig ett aktuellt fall, sådant som det som föranlett herr Braconiers interpellation, är det tåmligen sannolikt att man trots de svårigheter, som man visste att man skulle möta härvidlag, ändå hade försökt ge sig i kast med att försöka finna en lösning.

Det är nämligen ganska uppenbart, som också interpellanten har påpekat, att konsekvenserna i praktiken skulle bli högst egendomliga, om man skulle bedöma TT på annat sätt än tidningsredaktion eller lokalredaktion. Detta skulle innebära att en meddelare åtnjöt anonymitetsskydd, om han lämnade ett meddelande till en jämförelse-

vis obetydlig och liten lokalredaktion för en tidning men icke åtnjöt detta anonymitetsskydd, därest han lämnade meddelandet till en nyhetsbyrå, som äges av den svenska pressen och vars material den svenska pressen i hög grad bygger på. Meddelaren skulle alltså icke äga detta skydd om han lämnade ett meddelande till en nyhetsbyrå, som i eminent grad skulle kunna sägas vara, om icke *i och för sig* så dock i praktiken en lokalredaktion för gott och väl 300 svenska tidningar.

Nu har justitieministern i interpellationssvaret hänvisat till vad som är knuten i det hela, tryckfrihetsförordningens ansvarighetsregel. TT har ingen ansvarig utgivare — det är där som den avgörande svårigheten ligger. Å andra sidan är det ändå så, att en ansvarig utgivare är lika mycket juridiskt ansvarig för vad han får från TT som för vad han får från sin egen lokalredaktion. Vi har haft några aktuella fall på sistone, där ett par personer som känt sig förorättade börjat försöka rulla upp hela den svenska pressen med anledning av en del meddelanden, som vidarebefordrats genom TT. När det nu diskuterades fallet aktualiserades — fallet var naturligtvis inte renodlat, bl. a. därför att den meddelare som hade åberopat anonymitetsskyddet hade framträtt under namn — uppstod det självfallet en ganska stark oro på många håll inom pressen för att en del av pressens nyhetskällor skulle kunna om inte stängas, så dock trängas samman. Såvitt jag förstår har man nog inom TT haft en känsla av — även om det i praktiken kan vara svårt att bevisa — att det har varit något svårare att få meddelanden från tjänstemän på olika håll än tidigare. Det vore kanske rätt förklarligt, om så varit fallet, genom den oklarhet som justitiekanslerns aktualiserande av ett bestämt fall har kommit att skapa. Om den oklarheten skulle ha bestått,

Svar på interpellation ang. säkerställande av anonymitetsrätten för medarbetare och uppgiftslämnare vid större press- och nyhetsbyråer.

hade det nog varit angeläget att justitieministern prövat en möjlighet att formellt komma till rätta med denna sak.

Helst ser man emellertid att det inte skall behövas, och jag vill uttrycka min stora tillfredsställelse med den positiva andan i justitieministerns svar. Justitieministern säger, att ett åsidosättande av TT eller andra nyhetsbyråer skulle framstå som olämpligt, att man bör göra klart för sig att de fullgör en synnerligen viktig funktion i samhället och att det bör beaktas, att det från tjänstemännens sida kan framkomma material till kritisk belysning av olika ting. Jag vill fatta detta såsom en anvisning till myndigheterna att icke efterforska meddelare till TT i sådana fall, där de icke skulle efterforskas därest meddelandena hade lämnats till en tidningsredaktion. Om denna tolkning är riktig, hoppas jag att man skall komma bort från det något oklara tillstånd som har rått. Skulle det visa sig att justitieministerns anvisning — om jag nu tolkat honom rätt — inte skulle leda till det önskade resultatet, vill jag för min del inregistrera som ett löfte vad justitieministern sade i slutet av sitt interpellationssvar, att frågan är av stor vikt och att han därför är beredd att överväga lämpliga åtgärder, om det skulle visa sig att gällande regler försvårar den verksamhet som bedrivs av TT.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **ZETTERBERG**: Herr talman! Det är en besynnerlig lagtolkning som kommit fram både här i debatten och tidigare i pressdiskussioner om betydelsen av de där mystiska orden »i och för sig». När man skall tolka vad lag stadgar, skall man ju i alla fall gå till lagen. I den har man givit vissa organ, tidningsredaktionerna, en privilegierad ställning, och de är nämnda

i lagen. Så visas det, att man under förarbetena, med början i kommittén, har diskuterat möjligheten av att utsträcka detta till nyhetsbyråerna men att man har avvisat detta förslag och låtit lagtexten stanna vid redaktionerna. Det kan ju sedan inte vara möjligt att tänja ut den sålunda medvetet givna lagen därför att man, kanske på goda skäl, tycker att det kunde vara lämpligt. Man måste ju tolka lagen efter vad den tydligt utsäger och efter vad dess förarbetena klart ger vid handen. Vad förarbetena angår är det som den senaste ärade talaren framhöll så, att man inte bara kan stödja sig på ett uttalande i propositionen, utan också därpå att ett förslag om skydd för nyhetsbyråerna behandlades ingående av kommittén men avvisades av denna.

Vad sedan själva uttrycket »i och för sig» angår, skall jag gärna försöka lyfta på den hemlighetsfulla slöjan. Det är inte alls så märkvärdigt. Det är ju så att jurister — och mina medhjälpare i departementet och jag hör ju till detta skrä — har en benägenhet att vara litet pedantiskt tydliga och gardera sig för alla möjliga missuppfattningar. Det kanske ibland kan bli litet för mycket av det goda. Nu står det i propositionen, att ett särskilt företag för nyhetsförmedling icke i och för sig borde jämföras med tidningsredaktion. Detta torde bara betyda, att en nyhetsbyrå inte i denna egenskap av nyhetsbyrå i och för sig kan jämföras med redaktion. Man tänkte sig den möjligheten, som visst inte är alldeles opraktiskt, att somliga nyhetsbyråer dessutom kan ge ut en egen tidning. I den egenskapen åtnjuter tidningsredaktionen skydd, men i och för sig som tidningsbyrå har den inte denna privilegierade ställning, vilket ju enligt lagen är ofrånkomligt. Konstigare var det inte.

Jag har i interpellationssvaret ganska utförligt angivit de skäl som kan ha legat bakom kommitténs, regeringens

Svar på interpellation ang. säkerställande av anonymitetsrätten för medarbetare och uppgiftslämnare vid större press- och nyhetsbyråer.

och riksdagens ståndpunkt i denna fråga, och jag skall inte återigen gå närmare in på detta. I anledning av vad som nu har framkommit under diskussionen vill jag bara understryka två ting. Det ena är det att, såsom jag nämnde, TT:s ledning, som jag har kontaktat, ganska bestämt har avböjt tanken på att en ansvarig utgivare skulle kunna finnas på en nyhetsbyråredaktion. Det är visserligen sant — det förstår jag fast jag inte är så sakkunnig som interpellanten — att det på en vanlig tidning är väldigt svårt för ansvarige utgivaren att verkligen ta del av allt som förekommer, men en tidning går ju dock i allmänhet bara i press en gång per dygn, och då finns det ju ändå några timmars andrum. På en nyhetsbyrå däremot går det varje minut för att inte säga varje sekund löpande meddelanden, som kommer in på en teleprinter och går ut på en annan. Där är det oändligt mycket svårare, och jag skulle tro att det är av den anledningen som TT-ledningen inte anser sig kunna ta det ansvar som en tidningsredaktör tar.

Den andra tankegången som togs upp gick ut på att en nyhetsbyrå i och för sig borde jämföras med en lokalredaktion. Man betraktar då TT endast som ett tekniskt mellanled — man säger att ett meddelande kommer till TT och vidarebefordras från TT till tidningarna — och man menar, att om tidningarna har ansvaret kan man betrakta TT bara som ett slags brevlåda. Den tankegången skulle hålla streck om TT och andra nyhetsbyråer bara skickade sina meddelanden till tidningar, men just TT har, som jag också nämnde i mitt interpellationssvar, andra mottagare av dessa meddelanden. TT skickar ju ut meddelanden till radion, till en hel del utländska nyhetsföretag och även till enskilda. Problemet är alltså mera komplicerat. Härmed vill jag inte ha sagt att det skulle vara olösligt. Behövs det

får man försöka knäcka problemet — och den uppfattningen tror jag att jag har givit uttryck åt i mitt interpellationssvar — men det är nog inte så enkelt som man har föreställt sig, utan det kräver en undersökning.

Jag framhöll också i svaret att man har tid på sig. Nu kommer jag till det som jag slutligen skulle vilja säga. Om jag förstod interpellanten rätt hade han egentligen en anmärkning mot mitt svar. Han jämförde min inställning, som han i princip tycktes gilla, med Juristförbundets, och detta förbund hade sagt att man borde vidta de åtgärder, som kunde behövas, mycket snart, medan jag hade talat om den avlägsna tidpunkten 1957. Jag vet inte hur Juristförbundet tänker sig saken, men jag för min del finner mig i alla händelser nödsakad att följa grundlagens bud i fråga om formerna för grundlagsändring.

I övrigt vill jag bara tillägga att jag hoppas, att jag i mitt interpellationssvar tillräckligt tydligt har givit uttryck åt min positiva inställning till den fråga det här gäller och åt mitt stora intresse för att det inte skall finnas några som helst opåkallade hinder för en fri nyhetsförmedling till en fri press.

Herr BRACONIER (kort genmäle): Herr talman! Jag skall be att än en gång få tacka justitieministern. Alla pressmän uppskattar den positiva hållning justitieministern här har intagit. Jag vill inte rida på ord. Det står i grundlagarna att de skall tolkas efter sin ordalydelse, och även det är mycket omstritt, vad det innebär. Det har skrivits långa artiklar i den frågan. Jag har bara frågat om ett visst uttryck inte betyder någonting alls och — tyvärr, får jag säga — om justitieministern intar den ståndpunkt som framgår av interpellationssvaret kan man näppligen säga annat än att han rent formellt har rätt. Men när sedan ansva-

Svar på interpellation ang. säkerställande av anonymitetsrätten för medarbetare och uppgiftslämnare vid större press- och nyhetsbyråer.

righetsproblemet kommer upp är väl problemet om man inte här delvis rör sig med fiktioner. Även den ansvarige utgivaren av en stor tidning — och det finns tidningar som ges ut i flera upplagor, en upplaga kanske går i press klockan halv tre på natten, en annan klockan tolv o. s. v. — även han har ofta bara ett mycket formellt ansvar. Det finns ingen tidningsredaktör i världen som kan ha krafter att se hela materialet. Man kan i viss mån säga att i själva verket även den mest ansvarige i TT har i betydande utsträckning samma möjligheter som chefsredaktören för en större tidning har.

Det är uppenbart att jag inte anser att justitieministern kan gå förbi tryckfrihetsförordningens bestämmelser. Det är bara så, att Juristförbundet kanske hade hoppats att de åtgärder, som det talas om i slutet av interpellationssvaret, skulle komma snarast. Jag fick inte alldeles klart för mig att justitieministern verkligen här tänker sig en ändring i syfte att göra nyhetsbyråerna likaberättigade med pressen i övrigt.

Herr von FRIESEN: Herr talman! Den enda lilla kritik jag skulle vilja rikta mot justitieministern gäller inte innehållet i svaret och ej heller innehållet i hans senare inlägg här i debatten, utan fastmer det faktum att svaret på en interpellation av detta stora intresse inte har distribuerats till kammarens ledamöter, såsom i alla fall har skett med ett par andra interpellationssvar i dag.

Då det här gäller en sak att bedöma för oss som är varken jurister eller journalister av facket, är det ju uppenbart, att det är en hel del frågor av teknisk natur som det hade varit önskvärt att få titta på i stället för att bara höra den muntliga framställningen.

För övrigt vill jag säga att jag tror

att vi har anledning att vara interpellanten tacksamma för att han har väckt frågan här i kammaren, och i många väsentliga stycken kan jag dela hans uppfattning.

Vad beträffar förberedelserna till den här lagstiftningen är det naturligtvis riktigt, att tryckfrihetsförordningen, som ju beslöts av riksdagen första gången år 1948, inte innehåller någonting som berör just denna sak om nyhetsbyråerna. Och så vitt jag själv, som deltog i behandlingen inom utskottet, kan erinra mig, var frågan knappast aktuell. Vi talade mycket om anonymitetsskyddet, men vi hade knappast tänkt oss, att en fråga av denna beskaffenhet skulle komma upp. Och jag förmodar att detsamma också gäller 1944 års tryckfrihetsakkunniga. Det är måhända riktigt som justitieministern säger, om jag uppfattade honom rätt, att man egentligen inte återfinner så mycket i deras betänkande som gäller dessa ting.

Men det är ju ett alldeles speciellt fall som här givit anledning både till den diskussion som har förts i pressen och till framställandet av denna interpellation. Jag vill då fästa justitieministerns uppmärksamhet på att en annan framstående ledamot av 1944 års tryckfrihetsutredning, nämligen chefredaktören för Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, doktor Knut Petersson, som ju också tidigare har varit ledamot av riksdagen, i några artiklar i Handelstidningen helt nyligen har berört den här frågan och framhållit den stora vikten av att man uppmärksammar densamma och av att det skulle bli möjlighet till en ändring.

Då jag för några dagar sedan hade ett yttrande här i kammaren, som berörde olika grundlagsfrågor, tillät jag mig att säga, att såvitt det föreföll mig, var den nuvarande tryckfrihetsförordningen bra och föreföll fungera bra i praktiken. Det är ett om-

Svar på interpellation ang. säkerställande av anonymitetsrätten för medarbetare och uppgiftslämnare vid större press- och nyhetsbyråer.

döme som jag står för fortfarande. Emellertid skulle man kunna säga, att ingenting är så bra, att det inte skulle kunna bli bättre. Det är därför all anledning att man ytterligare från riksdagens sida får inregistrera detta, som justitieministern nu har sagt två gånger, dels — kanske litet svagare — i slutet på interpellationssvaret, om jag fattade honom rätt, dels mycket energiskt i den replik som han nyss hade, att han kommer att följa frågan med den största uppmärksamhet och att han kommer att vara villig att medverka till en ändring, om så kommer att anses påkallat.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **ZETTERBERG**: Jag skulle bara, herr talman, i anledning av det senaste anförandet vilja tillägga, att som jag framhöll redan i interpellationssvaret och som förutvarande ledamoten av tryckfrihetskommittén herr Edberg också underströk, så hade kommittén t. o. m. ganska ingående behandlat denna fråga och kommit till den slutsats, som anges i dess betänkande, att man inte skulle ta med det mellanled, det här gäller, bland de privilegierade. Jar har också tagit del av doktor Peterssons uttalanden i denna sak, och jag skulle vilja fråga, om hans landsman har reda på hur doktor Petersson ser på den här saken. Ty jag kan verkligen inte begripa det. Herr Petersson har ju varit med i en kommitté, som har behandlat frågan och avvisat möjligheten att ta med nyhetsbyråerna. Hur kan han då måntro förklara, att han ändå säger att de borde vara med?

Herr von FRIESEN: Herr talman! Det är inte min vana att tala å andra personers vägnar. Jag kan därför inte alls svara för hur denne framstående ledamot av tryckfrihetsutredningen ser på

saken eller vilken hans tankegång är annat än i den mån det är redovisat i de artiklar, som justitieministern också har läst. Vad jag kan svara för och vilket jag har kollationerat även hos konstitutionsutskottets sekreterare, som är densamme i dag som 1948, är, att vi inom konstitutionsutskottet knappast ansåg oss ha någon anledning att ägna denna fråga någon ingående debatt. Det är möjligt att den berörts mycket flyktigt — sådant där kan man inte erinra sig så här långt efteråt — men vad som är alldeles säkert är, att vi, som arbetade på grundval av både den kungl. propositionen och 1944 års tryckfrihetsutrednings betänkande, ansåg oss sakna anledning att närmare gå in på den här diskuterade frågan.

Herr EDBERG: Herr talman! Bara ett ord om den sista tvistefrågan. Visserligen kan det vara svårt att i minnet återkalla en diskussion för åtskilliga år sedan i en kommitté, men själva saken är dock mycket enkel. När kommittén backade inför de svårigheter, som uppreste sig då det gällde att göra en gränsdragning, vilken ändå någons måste göras i fråga om mellanledet i tidningarnas nyhetsförmedling — den må vara av teknisk natur eller vad som helst — så skedde det helt enkelt därför att man inte trodde att saken hade någon praktisk betydelse. Man kunde inte förutse, att man skulle komma att ställas inför ett problem av det slag, som vi ställs inför i år. Hade man sett den eventualiteten i ögonen, hade man säkerligen, som jag sade i mitt första anförande, trots allt även försökt att lösa de tekniska svårigheterna härvidlag. Men jag vill understryka, att jag finner det allra lyckligast, om man slipper gå in på en sådan gränsdragning på grund av de vanskligheter det erbjuder och kan överlåta det hela åt det sunda förnuftet, vilket 1944 års

tryckfrihetssakkunniga trodde man skulle kunna göra.

Jag håller med justitieministern om vad han sade i ett tidigare anförande, att om man ser lagtekniskt på saken, finner man naturligtvis klar täckning för den som vill göra gällande, att meddelare till Tidningarnas telegrambyrå icke åtnjuter det anonymitetsskydd, som meddelare till tidningsredaktioner har. Men lika odiskutabelt är det väl, att om man rider hårt på denna formella tolkning, så avlägsnar man sig från den anda, som bär upp tryckfrihetsförordningen, den allmänna anda, på vilken denna vilar i vad gäller att skapa ett skydd för anonymiteten.

Jag vill i detta sammanhang bara säga en sak som något an knyter till vad justitieministern yttrade, att en nyhetsbyrå, av t. ex. TT:s karaktär, icke är att betrakta som en tidningsredaktion *i och för sig* och alltså icke heller som lokalredaktion. Som motiv härför anförde justitieministern såväl i interpellationssvaret som i ett senare inlägg, att TT lämnar meddelanden inte bara till tidningarna utan även till andra nyhetsbyråer och till Radiotjänst. Men ponera nu, att det för ett visst partis press upprättas en speciell nyhetsbyrå här i Stockholm, som icke lämnar meddelanden till andra nyhetsbyråer, icke lämnar meddelanden till radion. Skulle den då vara att betrakta såsom en lokalredaktion i Stockholm för 30 eller kanske 40 tidningar? Jag är mycket tveksam om justitieministern skulle godta en sådan tolkning. Å andra sidan är det ju uppenbart att en lokalredaktion kan furnera inte bara en utan två eller tre tidningar med material, och då kanske man kommer upp till 30 å 40. Även här blir ju gränsdragningen oerhört svår att göra. Man har såvitt jag förstår ingenting annat att falla tillbaka på än ett förnuftigt bedömande av saken, och det var det jag tyckte justitieministern i så glädjande hög grad gjorde i sitt interpellationssvar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Svar på interpellation ang. framläggande för riksdagen av förslag till omorganisation av fångvårdsväsendet.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG, som yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Braconier frågat mig, om jag har för avsikt att till nästa års riksdag framlägga förslag till omorganisation av fångvårdsväsendet enligt de i 1951 års fångvårdsutrednings betänkande anförda riktlinjerna.

Fångvårdsutredningen, som har haft till uppgift att successivt avge förslag till vissa förbättringar inom fångvården, har den 15 juli 1952 avgivit sitt slutbetänkande angående en räjongplan för fångvården (SOU 1952: 21). Utredningens förslag innebär i korthet, att fångvårdsanstalterna skall administrativt fördelas i grupper, s. k. räjonger, under ledning av var sin räjongchef som tillika skall vara chef för räjongens centralanstalt. Vissa ärenden, som för närvarande handlägges centralt av fångvårdsstyrelsen, skall enligt förslaget decentraliseras till räjongchefen. Vidare föreslår utredningen en utbyggnad av arbetsdriften inom fångvården. I samband härmed föreslås en genomgripande förändring beträffande anstalternas personalorganisation.

Efter vederbörlig remissbehandling beredes ärendet för närvarande inom justitiedepartementet. Slutlig ståndpunkt till hithörande spörsmål torde komma att fattas i samband med regleringen av utgifterna för nästa budgetår. Utan att föregripa detta regeringens blivande ställningstagande kan jag därför inte nu ge något bestämt svar på interpellantens fråga. Jag vill dock uttala min förhoppning att frågan skall vinna en lösning i positiv riktning.

Härpå anförde

Herr BRACONIER: Herr talman! Jag

Svar på interpellation ang. de högre fångvårdstjänstemännens lönegradsplacering.

vill till statsrådet och chefen för justitiedepartementet framföra mitt tack för svaret. Att jag kom med denna interpellation berodde ju på att jag har en annan interpellation i själva lönefrågan, där ju för mig i detta fallet den centrala betydelsen låg.

Jag vill gärna erkänna att det kan vara mycket vanskligt att bedöma denna räjongplan. I betänkandet uttryckte man den förhoppningen, att den skulle genomföras efter hand från och med ingången av budgetåret 1953/54. Jag uppfattar justitieministerns svar så, att han i varje fall i viss utsträckning ställer sig positiv till denna räjongplan. Jag vet att det finns delade meningar bland de experter det här gäller. Man anser att det visserligen är fördelaktigt med en decentralisering, men man säger att verkan inte blir så gynnsam och att de besparingar, som man räknar med i detta betänkande, delvis inte kommer att ske.

Jag ber att ännu en gång få tacka för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5.**Svar på interpellation ang. de högre fångvårdstjänstemännens lönegradsplacering.**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINGMAN, som yttrade: Herr talman! Med denna kammars den 15 november lämnade tillstånd har herr Braconier frågat mig, om jag — därest justitieministern som svar på en annan av herr Braconier framställd interpellation förklarar sig inte ha för avsikt att till nästa års riksdag framlägga förslag till omorganisation av fångvårdsväsendet — ämnar förelägga innevarande års riksdag förslag i fråga om de högre fångvårdstjänstemännens lönegradsplacering.

Härtill får jag svara, att något för-
3 — Andra kammarens protokoll 1952. Nr 29.

slag i angivna hänseende till 1952 års riksdag inte är att vänta från min sida. Redan av tekniska skäl är det omöjligt att få fram en proposition i ämnet i sådan tid att den kan behandlas av årets riksdag, om dess höstsession skall avslutas vid avsedd tidpunkt.

Till de personalgrupper, som ännu inte har varit föremål för förhandlingar inför 1949 års tjänsteförteckningskommitté, hör de högre fångvårdstjänstemännen. Orsakerna härtill är, såsom också i interpellationen har angetts, två: dels har det inte varit möjligt för kommittén att hinna med alla grupper i sådan tid att förslag har kunnat framläggas för årets riksdag, dels har organisationsfrågan varit svävande, och det har både för kommittén och personalorganisationerna fallit sig svårt att under sådana förhållanden ingå på prövning av löneställningen för ifrågavarande tjänstemän. Skulle organisationsfrågan inte ha lösts i så god tid att en ny organisation av fångvårdsväsendet kan läggas till grund för tjänsteförteckningskommitténs förhandlingar i vinter och i vår, återstår emellertid för kommittén att på grundval av den nuvarande organisationen undersöka möjligheterna att göra de justeringar, som kan befinnas motiverade, i den provisoriska löneförbättring, som redan nu utgår till de högre fångvårdstjänstemännen. I motsats till vad i interpellationen uppges har nämligen dessa tjänstemän erhållit en förbättrad löneställning i anledning av de krav, som straffverkställighetsreformen ställer på dem. Från och med den 1 januari 1951 utgår sålunda till styresmän och assistenter en provisorisk löneförbättring, som ungefär motsvarar löneskillnaden mellan två närliggande löneklasser inom vederbörande tjänstemans lönegrad. Detta överensstämmer i princip med den löneförbättring, som med samma motivering tidigare har genomförts för de lägre tjänstemännen inom fångvården.

Härefter anförde:

Svar på fråga ang. beredande av arbete åt befattningshavare vid handels- och industrikommissionen, vilka haft relativt lång statstjänst.

Herr BRACONIER: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för civildepartementet få framföra mitt tack. Som framgick av civilministerns svar är ju löneförhandlingarna när det gäller denna personal i hög grad beroende av att organisationsfrågan löses. Ur den synpunkten är det naturligtvis ytterst angeläget att en lösning av råjongplanen kommer till stånd. Ur en annan synpunkt är det viktigt att denna råjongplan får en lösning, som tillgodoser kravet på en rationalisering. Man kan också säga, att det ur besparingssynpunkt är angeläget att man gör en noggrann undersökning innan man sätter utredningens förslag i verket.

Det är alldeles riktigt som civilministern säger, att det har givits vissa löne-tillägg. Jag vill emellertid erinra om att det inte utgår rörligt tillägg på dessa lönetillägg, och det är inte fråga om någon lönegradsplacering. Enligt min uppfattning har den personal, som det här är fråga om och som berörs i interpellationen, fått en ansvarsfullare ställning än någonsin tidigare. Att lösa den svenska fångvårdens problem är en vital angelägenhet. Det är utomordentligt betydelsefulla frågor som rullas upp. Enligt min uppfattning vore det till skada för fångvårdsväsendet om denna personal inte fick en lönegradsplacering som motsvarar det stora — och enligt vad jag anser även ökade — ansvar som de har fått.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! Bara ett litet tillägg! Herr Braconier påpekade att det icke utgår rörligt tillägg på dessa lönetillägg. Det har det gjort i viss omfattning och gör det fortfarande. Tilläggen fastställdes i slutet av 1950 och uppgick då för lönegraderna 19 och 20 till 540 kronor och för lönegraderna 22—31 till 660 kronor. På grund av ändringen i det rörliga tillägget från

den 1 januari 1951 höjdes dessa tillägg till 630 respektive 780 kronor. De har sålunda uppräknats — dock inte helt — i förhållande till de belopp som fastställdes från början.

Herr BRACONIER: Herr talman! Det är riktigt som civilministern säger, att det i någon mån har skett en uppräkning, men så vitt jag vet har kamrerna inte alls fått någon del av denna löneförbättring och inte heller assistenter i lägre lönegrad än 19.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6.

Svar på fråga ang. beredande av arbete åt befattningshavare vid handels- och industrikommissionen, vilka haft relativt lång statstjänst.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON erhöll på begäran ordet för att besvara herr Nihlfors' fråga angående beredande av arbete åt befattningshavare vid handels- och industrikommissionen, vilka haft relativt lång statstjänst.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens ledamöter, och herr statsrådet Ericsson lämnade nu endast en kort sammanfattning av huvudpunkterna i svaret.

Det inom kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Nihlfors till mig riktat följande fråga: »Är herr statsrådet i tillfälle att lämna upplysning om vilka åtgärder som från statsmyndigheternas sida vidtagits eller planeras för att bereda arbete åt vid handels- och industrikommissionen fri-

Svar på fråga ang. beredande av arbete åt befattningshavare vid handels- och industrikommissionen, vilka haft relativt lång statstjänst.

ställd arbetskraft, som haft relativt lång statstjänst?»

Som svar på den framställda frågan får jag anföra följande.

För att belysa storleksordningen av den sak det här är fråga om vill jag till en början nämna att under tiden maj—november 1952 har vid handels- och industrikommissionen uppsagts sammanlagt 180 personer, nämligen 98 manliga och 82 kvinnliga befattningshavare. Uppsägningarna sammanhänger med att arbetsuppgifterna inom kommissionen minskats i samband med att åtskilliga regleringar kunnat avskaffas och med att arbetet fortlöpande rationaliserats. Av dem som uppsagts har 18 personer återgått till tidigare innehavd statstjänst eller uppbär tjänstepension och 66 personer har kunnat beredas ny anställning.

Stora ansträngningar för att skaffa nya anställningar åt den personal det här är fråga om har gjorts såväl av handels- och industrikommissionen som av arbetsnämnden i Stockholm.

Kommissionen har sålunda avdelat en tjänsteman som skall ägna speciell uppmärksamhet åt problemet att placera uppsagd personal samt hjälpa sådan personal till rätta och lämna råd vid sökande av ny tjänst. I den mån en tjänst blivit ledig hos någon statlig myndighet, har kommissionen fäst myndighetens uppmärksamhet på och på allt sätt sökt intressera den för personal som kommissionen uppsagt. Dessutom har kommissionen varskott olika organisationer inom näringslivet om att det hos kommissionen finnes ledigställd arbetskraft. I åtskilliga fall har detta lett till förfrågningar om arbetskraft, och man har då på kommissionen rekommenderat den eller de personer, som ansetts lämpliga i det särskilda fallet. Varje dag får personalen genom kommissionens pressdetalj del av samtliga platsannonser i de stora huvud-

stadstidningarna och i ett par stora landsortstidningar.

Under det arbete kommissionen sålunda bedrivit har det visat sig att det varit lättast att skaffa ny anställning åt kvinnlig personal, som är kunnig i maskinskrivning. Flera av de uppsagda behärskar emellertid icke maskinskrivning på sådant sätt, att de kan hävda sig i konkurrensen om ledigblivna platser. Kommissionen har därför berett befattningshavare som så önskar tillfälle att avgiftsfritt genomgå en kurs i maskinskrivning. Deltagare i sådana kurser har också i enlighet med bestämmelserna i cirkuläret den 29 juni 1945 till statsmyndigheterna angående vissa avvecklingsåtgärder inom statsförvaltningen i samband med övergången till fredsförhållanden beretts vissa lättnader i sitt vanliga arbete hos kommissionen. I dylika kurser har hittills deltagit omkring 20 personer. Det kan i detta sammanhang nämnas att tjänstemannaförmedlingen under ett flertal år sökt påverka den inom krisförvaltningen tjänstgörande kvinnliga personalen i yngre åldrar att komplettera sin utbildning med kunnskap i maskinskrivning. Intresset för sådan vidareutbildning har emellertid fram till den nu aktuella situationen tyvärr visat sig vara relativt ringa.

Kommissionen har vidare upprättat intim kontakt med den offentliga arbetsförmedlingen. Denna har för att söka bereda ny anställning åt här ifrågavarande personal i ackvisions-syfte hänvänt sig till samtliga departement och centrala verk inom statsförvaltningen, de kommunala myndigheterna i Stockholm, Stockholms läns landsting, hel- och halvstatliga aktieföretag samt enskilda företag inom olika branscher i så stor utsträckning detta varit möjligt med hänsyn till den tid, som hittills stått till buds, och den personalstyrka, som kunnat disponeras. I detta sammanhang kan framhållas, att

Svar på fråga ang. beredande av arbete åt befattningshavare vid handels- och industrikommissionen, vilka haft relativt lång statstjänst.

en befattningshavare från kommissionen och en från priskontrollnämnden placerats i tjänstemannaförmedlingen och att dessa tagit personlig kontakt med varje från de båda krisorganen uppsagd befattningshavare för att söka finna en framkomlig väg för omplacering --- där så varit möjligt även genom en övergång till arbetsuppgifter utanför tjänstemannaområdet. Ackvisitionsarbetet har så långt detta varit möjligt skett genom personliga besök av förmedlingstjänstemän hos arbetsgivarna.

Beträffande möjligheterna för uppsagd personal att erhålla annan statstjänst vill jag erinra om att Kungl. Maj:t i cirkulär den 2 december 1949 anbefallt statsmyndigheterna att i enlighet med vissa i cirkuläret meddelade anvisningar till arbetsförmedlingen anmäla tillämnad personalantagning. Ifrågavarande anmälningsskyldighet har enligt cirkulär den 11 juli i år givits utökad tillämpning.

Arbetsmarknadsstyrelsen har i ett ärende, som för närvarande är under Kungl. Maj:ts prövning, under hänvisning till nyssnämnda cirkulär framhållet, att även om det vid nyanställning tillkommer statlig myndighet att själv välja anställningshavare det dock, då fråga är om tillfälliga anställningar — t. ex. vid folkräkning, bostads- och företagsräkning och liknande — syntes vara önskvärt, att all rekrytering sker genom arbetsförmedlingen i samråd med vederbörande myndigheter. Styrelsen har därvid, med hänsyn till svårigheterna att i nuvarande konjunkturläge bereda bl. a. de nu från krisförvaltningen friställda nya anställningar, förordat, att Kungl. Maj:t måtte utfärda en till myndigheterna ställd uppfordran att helt täcka behoven av tillfällig arbetskraft genom arbetsförmedlingens försorg. — För egen del vill jag uttala att den av arbetsmarknadsstyrelsen fö-

reslagna åtgärden synes vara värd beaktande.

De uppsägningar som nu skett inträffar i ett konjunkturläge, som präglas av en allmän återhållsamhet vid nyanställning av personal. Detta gäller icke minst den statliga förvaltningen, inom vilken många av de uppsagda befattningshavarna önskar vinna annan anställning. I nuvarande arbetsmarknads-läge är det dessutom uppenbart, att arbetsgivarna uppställer skärpta krav på arbetskraftens kompetens. Arbetsförmedlingens möjligheter att omplacera den nu från krisförvaltningen friställda personalen måste därför bedömas vara mindre gynnsamma än under tidigare avvecklingsperioder. Jag är emellertid förvissad om att de åtgärder som i olika avseenden vidtagits för att bereda arbete åt den arbetskraft som friställts vid handels- och industrikommissionen skall fortsätta och i den mån så visar sig möjligt intensifieras. Arbetsmarknadsstyrelsen har också förklarat att den avser att, om så erfordras, inom ramen för styrelsens anslag, tillfälligt förstärka de avdelningar inom arbetsförmedlingen, som närmast handhar omplaceringen av krisförvaltningens personal. Emellertid vill jag också framhålla att om de arbetssökande, om vilka det här är fråga, i allt för hög grad fasthåller vid önskan om statsanställning och fortsatt anställning inom hittillsvarande yrken, kan svårigheterna att lösa problemen bli mycket stora eller oöverkomliga. Även om en allmän åtstramning inträtt på arbetsmarknaden är det ändock alldeles klart, att den, som är beredd att utifrån sina personliga färdigheter acceptera de möjligheter hela arbetsmarknaden erbjuder, har större möjligheter att erhålla en anställning än den som begränsar sitt arbetskraftsutbud.

Härefter anförde:

Herr NIHLFORS: Herr talman! Jag

Svar på fråga ang. beredande av arbete åt befattningshavare vid handels- och industrikommissionen, vilka haft relativt lång statstjänst.

tackar handelsministern för det utförliga svaret på min fråga, som jag lämnade in på kammarens kansli i lördags förmiddag. Både snabbheten i avlämnandet av svaret och utdelandet av det samma i stencilerat skick anser jag vara föredömliga.

Av svaret framgår att statsmakterna har vidtagit ett flertal åtgärder för att söka placera den genom handels- och industrikommissionens nedkrämpning friställda arbetskraften. Övriga informationer som jag fått i denna fråga pekar dock på att flera åtgärder som redovisas i svaret kanske har vidtagits först på senaste tiden, under det att uppsägningarna började, såsom här har angivits, redan i maj månad. Av allt att döma torde oron bland de av uppsägningarna berörda, i viss utsträckning åtminstone, bero på bristande information om vilka åtgärder som kommissionen hittills har vidtagit.

En befattningshavare, som placerades på tjänstemannaförmedlingen, skulle enligt statsrådets uppgift ha tagit personlig kontakt med varje uppsagd befattningshavare. Denna uppgift är tyvärr enligt vad jag kan förstå ej fullt riktig. Flera uppsagda befattningshavare, som varit i kontakt med mig, har inte känt till denne befattningshavares uppgift. Statsrådet har omnämnt, att arbetsmarknadsstyrelsen uttalat sig för önskvärdheten av att all rekrytering till alla tillfälliga statliga anställningar borde ske genom arbetsförmedlingen i samråd med vederbörande myndighet. Arbetsmarknadsstyrelsen har begärt, att myndigheterna skall uppfordras täcka behovet av dylik arbetskraft genom arbetsförmedlingens försorg. Statsrådet tycks vara positivt inställd till den föreslagna åtgärden. För min del vill jag understryka, att det här verkligen finnes något att göra, även om detta skulle innebära en viss inskränkning i enskilda myndigheters rätt att själva nyrekrytera erforderlig personal. Är det

så att arbetsmarknadsläget stramas åt, som det tycks göra, kan man ur planmässighetssynpunkt inte se någon annan utväg än att nyrekryteringen sker genom viss dirigering via arbetsförmedlingen. Det är möjligt, att myndigheterna, som ju redan genom en kungörelse av år 1949 anbefallts att anmäla till arbetsförmedlingen uppkomna vakanser, på grund av de erfarenheter, som de gjort under årens lopp av detta förfaringssätt, då man i regel inte fått någon hjälp genom arbetsförmedlingen att fylla vakanserna, ännu lever i den tron, att arbetsförmedlingen är en ineffektiv hjälporganisation för nyrekrytering. Men det är ju så, att läget har ganska väsentligt förändrats nu, och då innebär väl en medverkan från arbetsförmedlingens sida i dagens läge någonting mycket effektivare än för några år sedan. Jag är tacksam att höra, att arbetsförmedlingen kommer att medverka till att effektivare åtgärder skall bli vidtagna för omplaceringen av kristidskommissionernas personal.

Till det statsrådet framhållit i sina slutord vill jag endast säga, att det dock måste anses ganska naturligt, att personer, som har varit i statstjänst i tio eller kanske flera år, även om de tjänstgjort inom olika kommissioner, dock tycker sig i första hand böra söka fortsatt statlig anställning, om inte av andra skäl så med hänsyn till den pension vederbörande intjänat hos kommissionerna. Om man kommit till mogen ålder är det givetvis svårare att på den privata arbetsmarknaden få ny, relativt hyggligt betald anställning.

Slutligen vill jag också säga, att det vore tacknämligt, om man kunde komma därhän, att både myndigheter och det enskilda näringslivet folk såg på denna personal i krisorganen på ett annat sätt än man på sina håll för närvarande tycks göra. Det finns exempel på att man a priori anser, att just denna personal på något sätt skulle vara

Svar på fråga ang. framläggande för riksdagen av förslag till ny rattfyllerilagstiftning.

en smula mindervärdig i förhållande till andra. Kan man komma bort från sådana synpunkter vore mycket vunnit.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! För att det inte skall uppstå något missförstånd med hänsyn till de antydningar som herr Nihlfors gjorde om bristande informationer till personalen hos kommissionen rörande de åtgärder som vidtagits, vill jag till kammararens protokoll framhålla, att kommissionen vidtagit dessa åtgärder i samförstånd med vederbörande personalförening inom kommissionen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7.

Svar på fråga ang. framläggande för riksdagen av förslag till ny rattfyllerilagstiftning.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade: Herr talman! Med kammararens tillstånd har herr Rylander frågat mig, när förslag till ny rattfyllerilagstiftning kan komma att föreläggas riksdagen.

Med anledning härav får jag meddela följande.

1949 års trafiknykterhetsutredning bygger sitt blivande förslag bland annat på vissa vetenskapliga undersökningar av blodprovets tillförlitlighet. Dessa undersökningar är numera slutförda, men den slutliga formuleringen av resultaten har ännu ej hunnit framläggas för utredningen. Detta väntas emellertid ske någon av de första dagarna i december. Under denna förutläggning räknar utredningen med att kunna avlämna sitt betänkande omkring årsskiftet.

I samband med behandlingen av ut-

redningens förslag torde — efter norskt initiativ — visst samarbete få upptagas med våra grannländer i syfte att åvägbringa största möjliga överensstämmelse mellan de nordiska trafiknykterhetsförfattningarna.

Med hänsyn härtill och till den remisstid, som kan antagas bli erforderlig, lär det vara uteslutet att framlägga någon proposition i ämnet till 1953 års riksdag. Jag räknar därför med att denna lagstiftningsfråga kommer att underställas riksdagen först år 1954.

Härpå anförde

Herr RYLANDER: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få uttala mitt tack för det svar som jag här fått på den av mig framställda frågan.

Utan att på något sätt vilja miss-tänkliggöra herr statsrådet, som jag vet har stort intresse för spörsmålet om en ny rattfyllerilagstiftning, nödgas jag säga att Kungl. Maj:t i kommunikationsdepartementet nog har lyckats sätta riksdagens tålmod kraftigt på prov när det gäller detta lagstiftningsärende. Frågan om en skärpt rattfyllerilagstiftning har ju varit aktuell i riksdagen mer än sex år. 1949 års trafiksäkerhetsutredning tillsattes, om jag minns rätt, sedan frågan efter tidigare utredning en avsevärd tid fått ligga till sig i departementet. Under den tid som gått sedan trafiksäkerhetsutredningen tillsattes har vid inte mindre än sex olika tillfällen, i riksdagsberättelser, interpellationssvar och uppgifter under hand till utskott, förhoppningar väckts om att förslag om ny rattfyllerilagstiftning snart skulle kunna framläggas, men dessa förhoppningar har alla gångerna gäckats.

Senast i våras sade statsrådet i ett interpellationssvar, att utredningen trodde sig kunna färdigställa betänkandet under hösten i så god tid att för-

Svar på interpellation i anledning av järnvägsolyckan vid Långviksmons station den 16 september 1952.

slag i ärendet skulle kunna föreläggas 1953 års riksdag. I statsrådets nu avgivna svar anges dagarna omkring årsskiftet såsom den tidpunkt då betänkandet kan väntas föreligga. Det är helt naturligt att herr statsrådet under sådana förhållanden inte har kunnat ställa i utsikt någon proposition till nästa riksdag. För min del är jag nog också vid det här laget så pass skeptisk, att jag inte vågar tro, att betänkandet skall komma ens vid den nu angivna tidpunkten.

Det är nog gott och väl att den besvärliga fråga som det här gäller grundligt utredes och att man söker få till stånd ett nordiskt samarbete på detta viktiga område. Det förefaller emellertid egendomligt att detta arbete, med våra dagars stora möjligheter till rationalisering, inte kunnat organiseras bättre än att det dragit ut på tiden på det sätt som skett. Man frågar sig, om inte utredningen har för utförande av erforderliga undersökningar vänt sig till personer, som är alltför sysselsatta med allt möjligt annat för att kunna inom rimlig tid komma till rätta med den sak det här gäller.

Det långa dröjsmålet med denna lagstiftning framträder i bjärt belysning vid varje tillfälle, då allmänheten uppröres av en svår trafikolycka, vållad av en rattfyllerist. Detta har ju hänt gång på gång under de senaste åren, och det är att beklaga, att säkerligen ännu många offer för rattfylleristernas framfart måste bringas innan någon ändring kommer till stånd.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8.

Svar på interpellation i anledning av järnvägsolyckan vid Långviksmons station den 16 september 1952.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON,

erhöll på begäran ordet för att besvara herr Anderssons i Långviksmon interpellation i anledning av järnvägsolyckan vid Långviksmons station den 16 september 1952.

Svaret, som före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens ledamöter, upplästes nu av herr statsrådet Andersson.

Svaret var av följande lydelse:

Herr talman! I en interpellation har herr Andersson i Långviksmon ställt följande frågor till mig.

1. Har vid explosionsolyckan i Långviksmon utfärdade säkerhetsföreskrifter rörande forsling av explosiv vara åsidosatts, eller, om inte, är det att förvänta att sådana säkerhetsföreskrifter ofördröjligen utfärdas, att beredskapen mot olyckor av denna art ytterligare stärkes eller att andra åtgärder vidtages för att förhindra ett upprepande?

2. Är statsrådet beredd att vidtaga sådana åtgärder att de av olyckan drabbade får full ersättning för lidna skador?

Som svar på dessa frågor vill jag anföra följande.

Den 15 september 1952 avsändes tre järnvägsvagnar, lastade med explosiv vara, transportklass D. Dessa vagnar skulle för krigsmaterielverkets räkning transporteras till Luleå. När godståget med dessa vagnar följande dag kl. 13.30 kom till Anundsjö ca 5 mil söder om Långviksmon, upptäcktes rökutveckling både från en av de sista vagnarna och en vagn mitt i tåget. Orsaken till rökutvecklingen visade sig vara tjuvbromsning. Tågklararen i Anundsjö slängde av bromsen på vagnen i tågets mitt och tömde luften ur vagnens bromssystem. Vidare kontrollerade han, att det inte fanns någon antändning på vagngolvet undersida. Vad angår vagnen i tågets bakre del behövdes inte någon avstängning, då bromssystemet fungerade utan anmärk-

Svar på interpellation i anledning av järnvägsolyckan vid Långviksmons station den 16 september 1952.

ning. Tåget fortsatte därefter till Mellansel. Där avsynades det av två vagnskarlar, som inte fann något anmärkningsvärt. När tåget gått något över tre mil från Mellansel och var ett par km från Långviksmon, såg lokpersonalen rökutveckling från en vagn i tågets mitt. Tåget stoppades därför i Långviksmon och förhållandet anmälades till tågklareren. Denne, som märkte att rökutvecklingen kom från en vagn med explosiv vara, kopplade av den framförgående vagnen vid främre ändan, varefter främre tågdelen drogs bort. Omedelbart efter isärkopplingen började explosioner inne i vagnen, och denna övertändes. Elden spred sig till de båda å ömse sidor stående vagnarna. Även den ena av dessa innehöll explosiv vara.

Utredning av olyckan verkställes både av polisen och av statens järnvägar. Anledningen har ännu inte fastställts, men mycket talar för att olyckan berott på tjuvbromsning. Den omständigheten att bromssystemet på ifrågavarande vagn avstängdes redan i Anundsjö, ca 1 timme före explosionen och att flera personer under färden Anundsjö—Mellansel—Långviksmon iakttog tåget utan att märka någon rökutveckling eller annat anmärkningsvärt talar dock i viss mån mot detta antagande.

Enligt gällande bestämmelser skall fraktsedeln rörande sändning av explosiv vara omhänderhas av lokföraren i dennes egenskap av tågbefälhavare. Härigenom blir också lokföraren tillsyningsman för den explosiva varan under transporten. Dessa bestämmelser har emellertid i detta fall försummats, och fraktsedeln medföljde ej tåget. Lokpersonalen var därför okunig om att i tåget fanns vagnar med explosiv vara. Statspolisen håller på att utreda frågan om vem som bär ansvaret för denna försummelse.

För att söka nedbringa risken för

en upprepning av olyckan har järnvägsstyrelsen utfärdat cirkulär till sin personal med kompletterande säkerhetsföreskrifter rörande transport av explosiv vara.

Till följd av explosionen fattade två byggnader i närheten av stationen eld och brann ner. På andra hus trycktes fönster in, och vissa andra mindre skador uppstod. Några personskador inträffade ej. Såsom framgår av interpellationen har försäkringsbolagen redan utbetalat på skadorna belöpande försäkringsbelopp. Huruvida någon ytterligare ersättning, såsom interpellanten ifrågasätter, bör utgå till de skadelidande kan jag för närvarande icke yttra mig om. Den blir beroende av vad utredningen om olyckan kommer att visa, och jag anser mig icke genom ett uttalande därom böra föregripa vare sig resultatet av utredningen eller den rättsliga prövning, som detta kan ge anledning till.

Härpå anförde:

Herr ANDERSSON i Långviksmon: Herr talman! Jag ber först och främst få framföra ett tack till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för hans beredvillighet att besvara min interpellation.

Med svaret på den första frågan är jag också fullt tillfredsställd. Jag har själv fått taga del av de nya säkerhetsbestämmelser för transport av explosiva varor på järnvägarna som utfärdades för några veckor sedan, och jag anser att dessa bestämmelser bör, om de följes, i görligaste mån eliminera riskerna vid dessa transporter. Viktigt är ju dock att hos personalen inskräpa att föreskrifterna följs, ty om detta inte göres kan ju olyckor inträffa trots att säkerhetsföreskrifterna är hundraprocentigt till fyllest. Enligt statsrådets svar tycks ju en viss försummelse ha förelegat i detta fall, och detta är ju beklagligt. Därtill kommer,

Svar på interpellation i anledning av järnvägsolyckan vid Långviksmöns station den 16 september 1952.

att de säkerhetsföreskrifter, som förut funnits, säkert har varit behäftade med vissa brister. Vi hoppas emellertid att dessa brister nu skall vara avhjälpna, så att sådana här olyckor inte skall behöva inträffa i framtiden — åtminstone inte i fredstid.

Jag kan däremot inte säga att jag är lika belåten med svaret på den andra frågan, som gällde ersättningen till de skadelidande. Där tycker jag nog att statsrådets svar är rätt negativt. Vid läsningen av interpellationssvaret kan man knappast komma ifrån det intrycket, att statsrådet sammankopplat answersfrågan och ersättningsfrågan och gjort dessa frågor beroende av varandra. Detta finner jag oriktigt då jag under alla förhållanden anser, att tredje man bör hållas skadeslös och inte vara beroende av var ansvaret till slut hamnar. Jag kan absolut inte förlika mig med den tanken, att när staten är skadegörare då är det inte så noga med de enskilda medborgarna och de förluster som drabbar dem. Av ordalydelsen i interpellationssvaret får man ju faktiskt den uppfattningen, att statsrådet ifrågasätter utgåendet av någon ytterligare ersättning utöver den, som brandförsäkringsbolagen utbetalat. Men, herr statsråd, det finns ju dock skador, som inte kan täckas med försäkringar. Visserligen gäller det inte några stora belopp, men det är i alla fall vissa skador. Man kan då fråga sig hur dessa kommer att ersättas. Om man nu menar, att brandförsäkringsbeloppen skall reglera skadorna men inte skall täcka något därutöver, då anser jag att denna argumentation inte håller. Om de två hus det här gäller inte hade fattat eld, så hade de i alla fall blivit förstörda och söndersprängda av granatsplitter. Då f. d. banvakten Larsson från läsidan rusade in i sin lägenhet för att se efter om hans hustru, som är sjuklig, var kvar där inne och för att söka rädda de kontanter, som fanns, hade huset

ännu inte fattat eld. Väggarna mot explosionshärden var emellertid då redan alldeles söndersprängda med stora gapande hål, och möblerna och lösöret i rummen hade totalt förstörts. Hade huset sedan inte fattat eld, så hade det i alla fall varit förstört. Brandstodsbolagen hade då knappast betalat några brandförsäkringsskador. Man frågar sig då, om det är meningen att de skadelidande själva skulle ha fått stå för alla förluster. För min del anser jag — och många med mig — att det bör vara både rimligt och rättvist att staten — genom järnvägen eller på annat sätt — utan onödigt dröjsmål utbetalar full ersättning till de skadelidande. Vem ansvaret för det skedda än kommer att åvila — inte kan det åvila de skadelidande. Då bör de emellertid också ha full ersättning. Olyckan har drabbat dem i första hand genom statens järnvägar — explosionen i en järnvägsvagn — och då bör det vara staten ovärdigt att dra sig undan det ekonomiska ansvaret för detta. Jag anser det vara självklart att staten skall betala skadorna utan något processförfarande, och jag finner det anmärkningsvärt, att så inte redan har skett.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON: Herr talman! Jag vill inte att mitt svar här skall uppfattas negativt i fråga om skadeståndsanspråken. Jag har hänvisat till att det pågår en nödvändig utredning och dessutom en rättslig prövning. Detta har samband med frågorna om hur skadestånd skall utbetalas.

Vederbörande som har lidit skadan har inte rest något skadeståndsanspråk gentemot statens järnvägar. Jag fattar det så, att de också avvaktar dessa undersökningar och rättsliga prövningar.

För min del hoppas jag att för dem som har lidit skada på egendom hela

Svar på interpellation ang. spörsmålet, huruvida sjukdom eller lyte, som kan förväntas medföra behov av ledighet och föranleda kostnader för sjukvård, bör utgöra hinder för vinnande av anställning i statens tjänst.

denna tråkiga affär skall få ett, skall vi säga, lyckligt slut.

Herr SJÖLIN: Herr talman! Man måste fråga sig, om det inte finns några möjligheter att förebygga olyckor av detta slag. Kommunikationsministern har meddelat, att järnvägsstyrelsen har sänt ut cirkulär med kompletterande säkerhetsföreskrifter. Dessa föreskrifter utgår framför allt från att olyckorna härrör från bromsning. Jag tror också för min del att detta är riktigt. Men frågan är om det inte vore mera rationellt att gå till grunden med problemet och söka förebygga bromsningens skadeverkningar.

Vid en alltför intensiv bromsning, antingen den nu kommer från tjuvbromsning eller långvarig bromsning vid de långa lutningarna, kan bromsblocken bli ganska överhettade. Det är då stor risk för att glödande järnpartiklar, ja, kanske rentav riktiga järnstycken, lossnar och kastas upp mot golvet, fastnar där och antänder golvet.

Detta är ett problem, som mycket länge har sysselsatt alla järnvägsförvaltningar. Man har också på olika vägar sökt finna en lösning av problemet. Man har till slut stannat för att skydda bromsblocken genom särskilda kåpor, som skulle hindra gnistor som uppstå eller partiklar som lossnat att fastna vid golvet. En sådan internationell överenskommelse träffades också 1948, och den skulle definitivt träda i kraft den 1 januari 1950. Det var en övergångstid från den 1 januari 1948 till den 1 januari 1950. Men, såvitt jag har mig bekant, har denna procedur ännu inte kunnat genomföras vid de svenska statsbanorna, vilket är mycket beklagligt. Ty om detta hade skett, hade med största sannolikhet denna olycka inte inträffat.

Det mest angelägna i detta fall synes mig därför vara att se till att järn-

vägsstyrelsen får tillräckliga resurser att fullfölja den överenskommelse som träffats den 1 januari 1948 om att genom särskilda järnplåtar hindra gnistor att göra åverkan på golvet. Jag vill rekommendera kommunikationsministern att följa denna fråga och undersöka om det inte här finns en utväg att till väsentlig del hindra skador av detta slag.

Herr ANDERSSON i Långviksmon: Herr talman! Anledningen till att de skadelidande hittills inte har framställt några anspråk är dels den, att de inte ansett att de skulle behöva vidtaga några åtgärder i det fallet utan att statens järnvägar skulle vara skyldiga att göra det, dels har man kanske velat avvakta svaret på denna interpellation. Ingen är, näst de skadelidande, gladare än jag om vi får tolka statsrådets sista uttalande i en mera positiv och välvillig riktning än man kan utläsa av svaret. Jag hoppas också innerligt att denna fråga skall lösas till belåtenhet för alla parter.

Jag ber ännu en gång att få tacka för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9.

Svar på interpellation ang. spörsmålet, huruvida sjukdom eller lyte, som kan förväntas medföra behov av ledighet och föranleda kostnader för sjukvård, bör utgöra hinder för vinnande av anställning i statens tjänst.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, erhöll på begäran ordet för att besvara herr Widéns interpellation angående spörsmålet, huruvida sjukdom eller lyte, som kan förväntas medföra behov av ledighet och föranleda kostnader för

Svar på interpellation ang. spörsmålet, huruvida sjukdom eller lyte, som kan förväntas medföra behov av ledighet och föranleda kostnader för sjukvård, bör utgöra hinder för vinnande av anställning i statens tjänst.

sjukvård, bör utgöra hinder för vinnande av anställning i statens tjänst.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens ledamöter. Herr statsrådet Andersson uppläste nu svaret, som var av följande lydelse:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Widén riktat en interpellation till mig angående telegrafstyrelsens beslut i ett ärende, som rör anställandet av en telefonist vid telefonstationen i Filipstad och som bragts under Kungl. Maj:ts prövning.

Huvudpersonen i denna anställningsfråga, Gun Beckman, hade av den offentliga arbetsförmedlingen anmälts hos telegrafkommissarien i Filipstad såsom sökande till telefonistanställning vid telegrafverket. Hon genomgick den 13 februari 1952 föreskriven läkarundersökning för antagning till telefonist. Verkets undersökningsläkare förklarade henne med viss reservation lämplig att antagas i verkets tjänst såsom telefon elev. Reservationen hänförde sig till det förhållandet, att Gun Beckman, som haltar på grund av en defekt i ena höftleden, framdeles skall undergå viss operation i syfte att minska eller eliminera detta lyte samt att hon därvid skulle behöva sjukskrivas under minst ett halvår.

På grund av denna reservation hänsköt telegrafkommissarien till telegrafstyrelsens prövning frågan huruvida Gun Beckman, om hon anställdes som telefonist, vid sjukledighet till följd av lytet skulle undantagas från rätten till vissa sociala förmåner, som hon eljest skulle komma i åtnjutande av enligt statens allmänna avlösningsreglemente. Med hänsyn till vad undersökningsläkaren anfört förklarade emellertid telegrafstyrelsen i skrivelse den 7 april 1952, att den ifrågasatta antagningen av Gun Beckman inte borde komma till

stånd. Med anledning härav gjorde Gun Beckman framställning hos Kungl. Maj:t i syfte att få anställning som telefonist vid telegrafverket.

Interpellanten har nu frågat mig, om jag anser att telegrafstyrelsen handlade principiellt riktigt, då styrelsen i nämnda beslut av den 7 april 1952 på angivna grunder vägrade vederbörande anställning, samt, därest så inte är fallet, vilka åtgärder jag ämnar vidtaga för att förhindra ett upprepande.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Av interpellationen framgår att interpellanten känner till, att telegrafstyrelsen med ändring av sitt beslut av den 7 april 1952 medgivit att Gun Beckman får arvodesanställas vid telegrafverket.

Kungl. Maj:t har i anledning av Gun Beckmans framställning den 21 november 1952 på min föredragning meddelat följande beslut: »Då sökanden numera erhållit anställning vid telegrafverket, finner Kungl. Maj:t ansökningen icke föranleda annan åtgärd än att Kungl. Maj:t prövar skäligt föreskriva, att sökandens arvodesanställning skall medföra rätt till sådana förmåner, som enligt statens allmänna avlösningsreglemente tillkommer extra tjänsteman med motsvarande anställningstid och arbetsuppgifter, dock att sökanden icke skall äga åtnjuta några dylika förmåner under tid, hon kan komma att vara tjänstledig för undergående av i förenämnda läkarintyg angivna operativa åtgärder.» Beslutet får anses innebära bl. a., att Kungl. Maj:t ogillat skälen för telegrafstyrelsens beslut den 7 april 1952 att vägra Gun Beckman anställning vid telegrafverket.

Jag anser mig härmed ha besvarat interpellantens första fråga. Vad angår den andra frågan, nämligen vilka åtgärder jag ämnar vidtaga för att förhindra ett upprepande, vill jag framhålla, att det här behandlade ärendet enligt min

Svar på interpellation ang. spörsmålet, huruvida sjukdom eller lyte, som kan förväntas medföra behov av ledighet och föranleda kostnader för sjukvård, bör utgöra hinder för vinnande av anställning i statens tjänst.

mening är att betrakta såsom ett undantagsfall av det slag, som genom olyckliga omständigheter en eller annan gång kan uppkomma i ett stort företag med många personalproblem av olika betydelse. Med hänsyn till den inställning telegrafstyrelsen i många andra fall intagit i fråga om anställande av personer med lyte anser jag inte att några särskilda åtgärder behöver vidtagas för framtiden med anledning av vad som förekommit i det här speciella fallet.

Härefter anförde:

Herr WIDÉN: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret på min interpellation. Med herr talmannens benägna tillstånd vill jag emellertid framföra några synpunkter på det speciella anställningsförfarande, som är bakgrunden till min interpellation. Jag måste uttala min förvåning över den tolkning som statsrådet i interpellationssvaret har givit verksläkarens intyg. I detta intyg säger verksläkaren: »Med hänsyn till hennes lyte synes mig en framtid såsom telefonist vara den bästa tänkbara för sökanden. Hennes lyte utgör intet hinder för hennes anställning i så måtto som det icke kan väntas inverka på hennes framtida arbetsförmåga. Dock skall vissa ytterligare operativa åtgärder vidtagas för förbättring av hennes tillstånd. Dessa åtgärder komma att fordra sjukskrivning under minst ett halvt år. Jag skulle på den grund vilja föreslå att sökanden antoges om så erfordras med reservation för att sjukavlönning och bidrag till läkarevård etc. under den tid sådana åtgärder vidtagas ej skulle utgå.»

I skrivelse den 15 augusti säger verksläkaren för att förklara sin inställning: »Det synes mig vara av oerhörd social och principiell betydelse att hinder icke lägges i vägen för en ung kvinna

bara därför att hon har ett lyte, vilket kan betraktas som ett skönhetsfel och som icke har någon annan betydelse för hennes tjänstduglighet än att hon i framtiden torde behöva något halvårs sjuktjänstledighet.»

Jag tycker inte att dessa verksläkarens uttalanden kan läggas till grund för följande uttalande som görs i interpellationssvaret: »Verkets undersökningsläkare förklarade henne med viss reservation lämplig att antagas i verkets tjänst såsom telefonelev.» Tvärtom har han uttalat, att han anser henne lämplig, ja, till och med mycket lämplig för denna anställning men har ifrågasatt, om vid hennes anställande visst undantag skall göras.

Jag skulle ytterligare vilja understryka vad jag framhållit i själva interpellationen, nämligen att detta ärende enligt min mening inte av telegrafstyrelsen handlagts med den skyndsamhet som varit önskvärd. Telegrafstyrelsens senaste beslut har ännu inte kommit till vederbörandes kännedom annat än genom pressen. Hon har ännu inte erhållit antagningsbevis och är formellt ännu inte anställd i telegrafverkets tjänst.

På min första fråga i interpellationen har statsrådet svarat, att Kungl. Maj:ts beslut den 21 november 1952 innebär ett ogillande av telegrafstyrelsens beslut av den 7 april 1952. Jag har givetvis ingenting att tillägga utan är belåten med denna förklaring.

På den andra frågan, vilka åtgärder statsrådet eventuellt anser böra vidtagas för att förhindra en upprepning av beslut av detta slag, svarar statsrådet, att han anser, att här föreligger ett undantagsfall, som inte bör föranleda några åtgärder. Det kan hända att det är så. Det undandrar sig mitt bedömande. Men jag kan inte komma ifrån att även den anställning, som vederbörande erhållit genom Kungl. Maj:ts be-

Svar på interpellation ang. spörsmålet, huruvida sjukdom eller lyte, som kan förväntas medföra behov av ledighet och föranleda kostnader för sjukvård, bör utgöra hinder för vinnande av anställning i statens tjänst.

slut den 21 november, inte är tillfredsställande.

Jag vill inte alls jämföra detta fall med de partiellt arbetsföra. Emellertid kan det vara på sin plats att påpeka, att statsmakterna har sagt, att »myndigheterna böra undvika att intaga en restriktiv ställning till de partiellt arbetsföra». I detta aktuella fall gällde det inte en partiellt arbetsföra utan en person med ett lyte, ett skönhetsfel, vilken har fått ett läkarintyg, som fastslår vederbörandes lämplighet för sin tjänst. Desto mer förvånande är det enligt min mening att det behandlats som ett särfall. Enligt Kungl. Maj:ts beslut har hon antagits, icke som aspirant, som skulle ha varit det normala, utan i arvodesanställning, en arvodesanställning, som ger alla de sociala förmåner, som följer med en aspirantanställning, men med förbehåll för den tid hon eventuellt kommer att behöva vara ledig för att genomgå ifrågakvarande operation. Hon har erhållit en säranställning.

Jag förstår reservationen. Det kan givetvis inte vara något intresse för det allmänna att betala kostnaderna för en operation, som inte på något sätt gör vederbörande mer lämplig för sitt arbete. Men problemet blir: Skall personer, som vid sin anställning är så ärliga, att de omtalar, att de eventuellt kommer att i en framtid genomgå en operation av en eller annan orsak, därigenom vara förhindrade att få en anställning i vanlig ordning? Föreligger det inte ett fel i anställningsbestämmelserna som sådana? Borde det inte finnas anledning att ompröva, om det inte bör finnas möjligheter att i Saar införa bestämmelser, varigenom en reservation av det slag som här ifrågasatts omöjliggöres? Det är väl inte statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet som har att ompröva bestämmelserna i Saar, utan det åvilar väl en

annan av regeringens ledamöter. Men jag undrar om inte den frågan är så pass betydelsefull att den bör tas under omprövning.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON: Herr talman! Jag vill först tillägga utöver vad jag har sagt tidigare, att anledningen till att Gun Beckman inte har fått något besked angående sin anställning är att hennes anställning först i fredagens konselj blev reglerad. Hon blev först då anställd med samma förmåner som gäller för andra.

Den anställning, som hon tidigare hade från augusti, var ju en anställning med vissa icke reglerade förmåner. De skulle regleras bland annat genom distriktschefens försorg. Därför har hon först denna vecka fått anställning på samma villkor som andra telefonister.

I övrigt skall jag inte gå in på den diskussion, som har förts kring detta fall. Jag vidhåller nog efter att ha undersökt vad som skett i de statliga affärsverken, att detta är ett undantagsfall. Man kan inte utifrån detta fall generellt säga, att man i de statliga affärsverken försöker komma ifrån anställning av personer, som har en liknande defekt. Tvärtom är detta ett undantagsfall, och därför behöver man, såvitt jag kan se, inte några specialbestämmelser.

Herr WIDÉN: Herr talman! Enligt pressen har telegrafstyrelsen tidigare tagit ställning till detta, och meddelande om hennes ändrade anställning har ännu icke kommit vederbörande till handa annat än genom pressen.

Med anledning av det sista som herr statsrådet sade kan man fråga sig: Om det visar sig, att det finns ett fall, där det blivit en säranställning, som man måste säga är beklaglig för vederbö-

Svar på interpellation ang. tillsättande av en driftkommitté för Gotlands järnvägar.

rande, finns det inte då anledning till omprövning av vissa av de bestämmelser som finns intagna i Saar?

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10.

Svar på interpellation ang. tillsättande av en driftkommitté för Gotlands järnvägar.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade: Herr talman! I en interpellation har herr Ahlsten frågat mig, om jag vill medverka till tillsättande av en driftkommitté för Gotlands järnvägar bestående av representanter för näringslivet och de kommunala organen på ön och i avvaktan på resultatet av en dylik kommittés arbete uppskjuta avgörandet av inskränkningen av järnvägsdriften på Gotland.

Som svar på denna fråga vill jag anföra följande.

Den av statens järnvägar drivna järnvägs- och biltrafiken på Gotland lämnar högst betydande förluster. Sålunda uppgick det samlade underskottet under 1951 till ca 2 milj. kr. Orsaken härtill synes främst vara att den totala trafikapparaten på ön är överdimensionerad i förhållande till föreliggande transportbehov.

För att begränsa driftsförlusterna och få till stånd en bättre avvägning mellan reguljär trafik och trafikunderlag har den lokala järnvägsmyndigheten föreslagit järnvägsstyrelsen att järnvägsdriften på bandelarna Slite—Romakloster och Romakloster—Habbingbo skall nedläggas. Förslaget har föregåtts av överläggningar med representanter för de av nedläggningen berörda storkommunerna. Härvid har genomgående visats stor förståelse för förslaget, och några väsentliga invändningar har inte gjorts med undantag av att lokala intressenter i Klintehamn hävdade vissa

beredskapssynpunkter och att företrädare för Slite uttryckt farhågor för utvecklingen av köpingens hamn.

Enligt vad jag erfarit har interpellanten som representant för sin hemkommun deltagit i dessa överläggningar och redan därvid yrkat på att en driftsnämnd skulle inrättas. Dess uppgift skulle vara att allmänt diskutera trafikfrågor och att framför allt söka få till stånd en sådan samordning att trafikunderlaget på öns huvudjärnvägslinje, Lärbro—Visby—Burgsvik, kunde förbättras. Även denna linje visar nämligen f. n. ett mycket otillfredsställande resultat. Interpellantens förslag, vilket för övrigt tidigare väckts av järnvägsmannaförbundets avdelning i Visby, har av den lokala järnvägsmyndigheten förts vidare till länsstyrelsen.

Jag förutsätter att länsstyrelsen tar de initiativ, som erfordras för att få till stånd ett sådant, enligt min åsikt synnerligen önskvärt samråd. Det är emellertid uppenbart att den föreslagna nämnden endast kan få rådgivande karaktär.

Ett ställningstagande till frågan om nedläggande av bandelarna Slite—Romakloster och Romakloster—Habbingbo kan emellertid inte uppskjutas i avvaktan på resultatet av den ifrågasatta nämndens arbete. Med hänsyn till storleken av de samlade driftsunderskott, som årligen uppstår på såväl järnvägarna som de av SJ ägda billinjerna på Gotland, är det angeläget, att vad som kan göras för att förbättra driftsresultatet blir gjort utan ytterligare dröjsmål. Spörsmålet synes mig till fullo utrett, och några egentliga argument mot den föreslagna åtgärden har inte framkommit.

Härpå anförde

Herr AHLSTEN: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få uttala mitt tack för svaret. Jag vill särskilt understryka den positiva inställ-

Svar på interpellation ang. tillsättande av en driftkommitté för Gotlands järnvägar.

ning till tillkomsten av en samarbetsnämnd, som herr statsrådet har givit uttryck för, då han säger att han förutsätter att länsstyrelsen tar de initiativ som erfordras för att få till stånd en sådan samverkan och då han uttalar som sin personliga åsikt att en sådan samverkan skulle vara synnerligen värdefull. Jag ber särskilt att få tacka för detta.

Däremot måste jag givetvis beklaga, att den ekonomiska utvecklingen gått därhän, att SJ efter några års drift står inför det faktum, att cirka 40 procent av Gotlands järnvägsnät måste nedläggas. Det är ju en ganska allvarlig sak, och jag undrar hur olika län i landet skulle ställa sig, om det blev klart för dem att cirka hälften av deras järnvägar på en gång måste raseras av en eller annan anledning.

Jag är fullt på det klara med att det inte är lätt att driva en järnväg med en så kort sträckning som på Gotland. Jag har tidigare sagt i min interpellation, att jag är fullt medveten om de svårigheter, som trafikinspektörerna möter, när de kommer ner till Gotland och skall försöka att få en ekonomisk drift till stånd. Det blir i många fall så, att man bedömer möjligheterna fel. Man har inte klart för sig den begränsning, som ett isolerat läge medför, utan man verkställer investeringar och man bygger ut en trafikapparat som, såsom herr statsrådet alldeles riktigt här angivit, har blivit alldeles för stor. Man står nu inför det faktum, att denna för stora trafikapparat leder till mycket stora förluster, vilka i sin tur får leda till att en hel del av den reguljära trafiken nedlägges.

Det är emellertid inte gotlänningarnas fel att trafikapparaten byggts ut så mycket, utan man har naturligtvis ifrån SJ:s sida bedömt läget felaktigt.

Jag är angelägen att i detta sammanhang framhålla, att det är ingen rolig uppgift för den nuvarande trafikinspektören att verkställa mycket stora in-

skränkningar i vad den föregående byggt upp. Det är mycket lättare och angenämare att expandera än att ta i med hårdhandskarna och försöka rätta till saker och ting. Interpellationen har inte heller på något sätt kommit till i avsikt att skada — jag förstår också att statsrådet uppfattar den så — utan som ett försök att få någon rätsida på dessa förhållanden. Det är riktigt som statsrådet säger i interpellationssvaret, nämligen att kommunerna hörts i frågan; jag har själv varit närvarande vid ett sådant sammanträde. Visserligen berördes min hemkommun, Hemse, i mycket liten grad av Hablingbo—Romaklosters järnväg. Det var bara en av de åtta delkommunerna som berördes därav, och representanten för denna delkommun kunde därför inte uttala sig om storkommunens allmänna synpunkter på frågan. Vi har en annan järnvägslinje som går genom Hemse. Då vederbörande skulle taga ställning till frågan om nedläggning för den del han representerar måste han erkänna de oerhörda förlusterna utan möjlighet att ange någon väg att täcka dem. Vi har helt enkelt ställts inför ett så oerhört stort ekonomiskt problem att det gör en villrådig, och man har bara att låta utvecklingen ha sin gång. Jag är angelägen att framhålla detta, när man nu i detta sammanhang hänvisar till kommunernas inställning i frågan. Man får emellertid inte driva en järnväg bara ur rent driftsekonomisk synpunkt, utan man måste också driva den ur beredskapsynpunkt, ur social synpunkt och — inte minst när det gäller Gotland — ur rent befolkningspsykologisk synpunkt, detta senare med hänsyn till att människorna inte skall flytta från orten. Vi dras där nere i mycket stor utsträckning med detta avflyttningsproblem, ty det har sagts, att om vi inte ens har råd att hålla järnväg, är det bäst att flytta från ön. Det är enligt mitt förmenande den allmänpsykologiska inställningen, som härvidlag gör sig gäl-

Svar på interpellation ang. tillsättande av en driftkommitté för Gotlands järnvägar.

lande. Nödvändigheten av ett samarbete på detta område påtalade jag redan för cirka två år sedan, då vi hade en stor debatt hemma i Visby just om gotländska trafikproblem, och jag värdade även vid detta tillfälle till den dåvarande trafikinspektören att försöka få till stånd en arbetsnämnd för att om möjligt lösa problemet. En notarie på länsstyrelsen och jag hade i uppdrag att inkomma med förslag till en omorganisation av de gotländska kommunerna, och det var ingen lätt uppgift. Vi föreslog sammanslagning av 92 kommuner till 13, och då var det för oss angeläget att folket ute i de avlägsna bygderna fick förbindelse med ett järnvägens centrum inom varje storkommun, och att sjunde, åttonde och nionde klasserna genom skolskjutsarna fick daglig kommunikation till järnvägen. Vi framhöll att de då fick tåg som passar in med skolskjutsarna, och att de fick en billig och reguljär kommunikationsled ute i socknarna.

Detta förslag accepterades över lag, och man tyckte att det var en förnuftig lösning. Ja, nu har vi satt i gång med denna trafik, men jag måste tyvärr säga, att det har blivit mycket litet bevänt med samordningen, och i går kväll förklarade man på ett sammanträde där hemma, att man fortfarande väntar på det där tåget, som skall stå i förbindelse med skolskjutsarna. Tyvärr är det också så, herr statsråd, att biltrafiken på Gotland går med mycket stora förluster. Jag har i en tidning sett, att man för bussar och övrig biltrafik haft 360 000 kronor i förlust under de sex första månaderna. Detta är oerhörda förlustsiffror, och jag kan försäkra att gotlänningarna är lika oroliga för dem, som statsrådet och kungl. järnvägsstyrelsen är. Vi förstår också, att om utvecklingen fortsätter på detta sätt, utan någon samverkan alls på detta område, riskerna kan bli mycket stora för hela vårt trafiknät där nere på Gotland.

Som jämförelse kan jag också nämna,

att alla mjölktransporter på Gotland från producent till mejeri kostar 80 000 kronor i månaden under det att SJ:s biltrafik går med 60 000 kronor i månatlig förlust. Det borde väl vara någon inkomst också på dessa busslinjer! Mejerierna kör två gånger om dagen på alla Gotlands vägar med en stor lastbil med två mans betjäning, och då kostar det så mycket som jag nämnt. Det blir skrämmande jämförelsesiffror!

Jag uttalar till sist den förhoppningen, att statsrådet skall följa våra transportproblem med den allra största uppmärksamhet och inte bara bedöma dem ur rent driftsekonomiska synpunkter utan också ta hänsyn till beredskaps- samt sociala och, inte minst, psykologiska synpunkter ävensom beakta angelägenheten av att skapa trivsel för människorna, så att de blir kvar där nere på ön.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 252, med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 14 december 1951 (nr 795) med tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt, m. m.

§ 12.

Föredrogs den av herr *Hallberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående kontrollen av riskabla tivolinjön.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 13.

Föredrogs den av fru *Wohlin* vid kammarens nästföregående sammanträ-

Dispositionen av överskottsmedel från statens krigsförsäkringsnämnds verksamhet.

de gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående förebyggande åtgärder för bekämpande av tandsjukdomar.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 14.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 210, i anledning av väckt motion om ersättning till medlemmar av kvinnliga frivilliga försvarsorganisationer, vilkas medlemmar bliva krigsplacerade; och

nr 211, i anledning av väckta motioner om subventionering av viktiga förbrukningsartiklar.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15.

Dispositionen av överskottsmedel från statens krigsförsäkringsnämnds verksamhet.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av överskottsmedel från statens krigsförsäkringsnämnds verksamhet jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 145 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 7 mars 1952, föreslagit riksdagen medgiva, att statens krigsförsäkringsnämnds överskottsmedel finge användas enligt av departementschefen i berörda statsrådsprotokoll framlagt förslag.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft ett antal motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hällgren m. fl.* (I: 437) och den andra inom andra kammaren av herr *Utbult*
4 — *Andra kammarens protokoll 1952. Nr 29.*

m. fl. (II: 584), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att ett belopp av 5 miljoner kronor av statens krigsförsäkringsnämnds överskottsmedel skulle avsättas till en särskild fond, som skulle disponeras för i motionerna angivna åtgärder till fiskets främjande, bl. a. för säkerhetsanordningar till ledning för fiskefartyg, garantikapital för fiskebåtsförsäkringar, anskaffande av ett nytt undersökningsfartyg m. m. för fiskeriväsendet och fiskehamnsförbättringar.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Uhlén* och *Bergman* (I:438) och den andra inom andra kammaren av herrar *Lindberg* och *Håstad* (II:528) hade hemställts, att riksdagen ville besluta, att av överskottsmedlen från krigsförsäkringsnämndens verksamhet måtte till Kungl. Maj:ts förfogande ställas vissa närmare angivna belopp till förbättring av sjömanspensioner och sjösäkerhetsanstalter.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

- a) avslå motionerna I: 437 och II: 584;
- b) avslå motionerna I: 438 och II: 528;
- c) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 583 medgiva, att statens krigsförsäkringsnämnds överskottsmedel finge användas enligt av departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 7 mars 1952 framlagt förslag.

Reservation hade avgivits av herrar *Karl Andersson*, *Gustaf Karlsson*, *Ohlön*, *Näsström*, *Sundelin*, *Boman* i Kieryd, *Mårtensson* i Uddevalla, *Svensson* i Ljungskile, *Staxäng* och *Kollberg*, fröken *Elmén* och herr *Karlsson* i Olofström, vilka ansett, att utskottet i punkterna a) och c) bort hemställa, att riksdagen måtte

- a) med bifall till motionerna I: 437 och II: 584 besluta att av statens krigsförsäkringsnämnds överskottsmedel ett belopp av 5 000 000 kronor skulle av-

Dispositionen av överskottsmedel från statens krigsförsäkringsnämnds verksamhet.

sättas till en särskild fond för fiskets främjande;

c) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 583 medgiva, att statens krigsförsäkringsnämnds överskottsmedel finge användas enligt av departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 7 mars 1952 och av reservanterna framlagda förslag.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Till föreliggande utskottsutlåtande har fogats en reservation av herr Karl Andersson m. fl., och jag skall be att med några ord få motivera densamma.

Det finns väl knappast någon yrkesgren här i landet, där man under kriget fått utsätta sig för så stora faror och risker som sjömän och fiskare har måst göra vid utövandet av sina för folkhushållet så betydelsefulla arbeten. Enligt de uppgifter som har kunnat erhållas förlorade fiskarena under kriget ett 30-tal båtar, och inte mindre än 89 man fick under krigsåren sätta livet till under sitt farofyllda arbete. Det förekommer också alltjämt minsprängningar av fiskefartyg, när fiskarena är ute på havet. Med hänsyn till dessa förhållanden förefaller det åtminstone mig som om de förslag, som framförts i motionerna I: 437 och II: 584, nämligen att ett belopp av fem miljoner kronor av statens krigsförsäkringsnämnds överskottsmedel skulle avsättas till en särskild fond, som skall användas till fiskets främjande, är fullt berättigade. I dessa motioner omnämnes bl. a., att medlen skulle användas till säkerhetsanordningar till ledning för fiskefartyg.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att frågan om anordnande av en radiofyr i norra Bohusläns skärgård under våren var föremål för riksdagens prövning, men trots att utskottet som behandlade den motionen ansåg, att

skäl talade för att bättre säkerhetsanordningar var erforderliga kunde förslaget ändå inte bifallas.

I här föreliggande motioner talas vidare om ett garantikapital för båtförsäkringar och om bättre utrustning av fiskefartyg. Det förordas även att de föreslagna medlen skulle användas till utbyggande av fiskehamnarna i en något snabbare takt än hittills har varit fallet. Jag vågar försäkra, att samtliga dessa krav är inte bara behjärtansvärda utan även nödvändiga, om det skall vara möjligt att uppehålla och ytterligare rationalisera denna för landet och folkhushållet så viktiga näringsgren.

Herr talman! Med dessa få ord ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Johansson* i Torp.

Herr LINDBERG: Herr talman! Då kammaren nu behandlar statsutskottets utlåtande över Kungl. Maj:ts proposition nr 145 angående dispositionen av överskottsmedel från statens krigsförsäkringsnämnds verksamhet och i samband därmed väckta motioner, anhåller jag att något få beröra den av mig och herr Håstad väckta motionen, vilken utmynnar i en hemställan om att ett sammanlagt belopp av 17 miljoner kronor måtte ställas till Kungl. Maj:ts förfogande dels för förbättrade pensioner åt sjöfolket och dels till säkerhetsanstalter för sjöfarten.

Enligt gjorda konstateranden har överskottet av denna statens försäkringsverksamhet uppgått till icke mindre än 304 miljoner kronor. Av detta belopp har man räknat med att minst 100 miljoner kronor icke belastat det svenska folkhushållet utan är inkomster från svenska fartygs fraktfart enbart mellan utländska hamnar. Denna be-

Dispositionen av överskottsmedel från statens krigsförsäkringsnämnds verksamhet.

räkning har säkerligen gjorts med en viss försiktighet och torde snarare vara för låg än för hög. Om man godtar denna beräkning skulle 100 miljoner kronor stå till förfogande, som med fördel skulle ha kunnat användas till främjande av åtgärder för sjöfartens vidkommande.

Enligt föreliggande förslag skulle också ett sammanlagt belopp av 12 miljoner kronor användas, varav 10 miljoner till handelsflottans välfärdsråd och 2 miljoner till sjöräddningsväsendet. Det belopp, som således ställes till välfärdsrådets förfogande, därest riksdagen bifaller utskottets förslag, skulle användas till upprustning eller nybyggnad av sjöfartshotell. Detta belopp är välkommet och mer än välbehövligt. Frågan är om välfärdsrådet med detta belopp skall kunna klara samtliga sina utgifter på hithörande område. Likaså är det välbehövligt med anslaget till sjöräddningsväsendet.

När det gäller det motionsvis framförda förslaget om användande av ytterligare belopp till sjöfartens fromma har utskottet inte varit lika välvilligt. Beträffande motionerna I: 438 och II: 528 har utskottet på några få rader motiverat sitt avslag under försäkran, att det motionsvis framförda förslaget är »behjärtansvärt». Utskottets motivering för avslagsyrkandet stödes närmast på den omständigheten, att Kungl. Maj:t uppdragit åt handelsflottans pensionsanstalt att utarbeta förslag till förbättring av sjömanspensioneringen. Utskottet glömmet emellertid att tala om att dessa förbättringar skall hållas inom ramen för anstaltens egna resurser.

Det förslag till förbättring av sjöfolkets pensioner, som utskottet återoppar, skulle ha varit Kungl. Maj:t till handa den 1 oktober innevarande år. Utredningsarbetet har emellertid blivit fördröjt, varför något förslag icke var inlämnat när utskottet slutligt justerade sitt utlåtande. Detta beror återigen därpå, att handelsflottans pensionsanstalt

icke förfogar över tillräckligt med arbetskraft för uppgifter av det slag, varom här är fråga. Trots att medelsförvaltningen överlämnats till statskontoret har pensionsanstalten knappast tillräcklig personal för det löpande arbetet. De resurser, som handelsflottans pensionsanstalt förfogar över, skulle med rätta användas för förbättring av pensioner till dem, som ingick i pensionsåldern efter den 1 juli 1944, då nuvarande pensioneringssystem genomfördes.

Genom den nu påbudna utredningen har det blivit fråga om att också använda en del av medlen till förbättring av pensioner åt dem, som uppnått pensionsåldern före den 1 juli 1944. Detta anser man sig kunna göra dels av det skälet, att statens anslag till pensioneringen utgår med 1 400 000 kronor per år, dels därför att redarnas avgifter till pensioneringen icke tillföres enskild sjöman utan skall användas som pensionstillägg, vilka har beräknats så, att den som seglat längre tid skall erhålla de högsta tilläggs pensionerna.

Man har med andra ord velat uppmuntra sjömännen att stanna länge i tjänst. Vart femte år skulle pensionerna enligt det ursprungliga förslaget omräknas, och meningen var givetvis att man, därest besparingar kunnat göras under en sådan femårsperiod, skulle kunna förbättra de ursprungligen fastställda tilläggs pensionerna. Av skilda anledningar har en sådan översyn inte skett, varför ett sparad belopp nu finnes tillgängligt för en del förbättringar. För egen del har jag ansett och anser fortfarande, att de medel som influtit efter genomförandet av pensioneringen år 1944 icke skall användas till andra än dem, som blivit pensionsberättigade efter förslagens genomförande den 1 juli 1944.

Redan i detta ligger att många sjömän, som slutat segla till sjöss före den 1 juli 1944 men som uppnått pensionsåldern efter detta datum, fått och får

Dispositionen av överskottsmedel från statens krigsförsäkringsnämnds verksamhet.

del av de förbättringar som då började utgå. Därmed sörjer det nu aktiva sjöfolket till ganska stor del för dem som icke medverkat till förbättringarna. Man kan väl inte gärna påstå att redaravgifterna, som började inflyta den 1 juli 1944, med rätta kan tillhöra några andra än dem, som blivit pensionsberättigade efter nämnda datum. Fråga är om inte alla dessa borde undantagas från förbättringarna, som icke själva har bidragit till desamma, således alla som har slutat sin sjömansbana före den 1 juli 1944. Rättvisan borde ha krävt, att man nu använder överskottsmedlen från försäkringsverksamheten under kriget till förbättring av de äldre sjömännens pensioner, detta så mycket hellre som 1947 års utredning i januari 1948 inlämnade förslag till förbättringar av sjöfolkets pensioner, ett förslag som departementet av okänd anledning inte har ansett sig kunna förelägga riksdagen. Denna omständighet och den nu nyligen påbjudna utredningen har blivit, hur illa det än kan låta, anledningen till utskottets avslagsyrkande på motionerna.

Personligen måste jag i detta sammanhang tillåta mig anföra några synpunkter kring denna fråga, synpunkter som jag själv i egenskap dels av sjöman under tidigare år och dels av funktionär i sjöfolksorganisationerna tidigare har framfört. Jag har vid skilda tillfällen, även här i kammaren, gjort uttalanden som kunde citeras, men jag skall inskränka mig till ett av dem. Det anförande, som jag nu skall tillåta mig återge en del av, hölls i denna kammare den 27 maj 1933 och återfinns i kammarens protokoll nr 42 samma år:

»Sjöfolkets pensioneringsfråga är ingen ny fråga. Den har varit föremål för behandling vid åtskilliga tillfällen. I dess modernaste form daterar den sig från 1919, då herrar Thore och Olsson i Kullenbergstorp väckte en motion i denna kammare, som resulterade i att

Kungl. Maj:t uppdrog åt skeppstjänstkommitterade att utreda frågan om en förbättrad sjömanspensionering. Vid denna tidpunkt hade man klart för sig, att sjöfolket ändå var till nytta för landet och att det kunde vara nödvändigt att bevara det svenska sjöfolket åt den svenska handelsflottan. Man ansåg förmodligen också, att man var skyldig dem en honnör, som med dödsförakt vågat livet för att till Sverige hemföra alla de alster, som under kriget voro nödvändiga för att nationen icke skulle gå under. Man tänkte måhända också på alla dem, som offrat livet på haven, alla dem som omkommit vid torpederingar, minsprängningar eller blivit nedskjutna vid strider mellan fientliga flottor. På den tiden, när de svenska tidningarna så gott som varje dag kunde meddela någon jobspost från haven, meddela om någon ny fartygskatastrof, då var det många inom nationen som tänkte och lovade, att sjöfolket på ett eller annat sätt skulle få sin lön för sitt uppförande arbete. Man skrev rörande skildringar i pressen om sjömännens lidanden, och man hade också många tröstens ord att säga till alla de förtvivlade mödrar, hustrur, barn och andra sjömännens närstående anförvanter, som förgäves väntade på något livstecken från de i fredligt värv stadda hjältarna. Man väntade litet var, att den svenska staten skulle göra något för sjömännen, så snart som världskriget var över och man hunnit tänka över vad man skulle kunna göra för dem i gengäld. Så som budskapet om att det skulle införas en effektiv pensionering av sjömännen, ett budskap som hälsades med glädje av mången sjöman.

De flesta, som sysslade med denna fråga, voro på det klara med att införandet av ett förbättrat pensionsväsende för sjömännen skulle komma att kosta staten åtskilligt med pengar, men man hoppades, att denna fråga ändock skulle kunna ordnas. De flesta voro

Dispositionen av överskottsmedel från statens krigsförsäkringsnämnds verksamhet.

medvetna om att staten förtjänat åtskilliga miljoner kronor på krigsriskförsäkringen, och man ansåg det vara helt naturligt, att åtminstone ett 20-tal av dessa miljoner skulle läggas som en grundplåt till den nya försäkringen. Pengarna användes emellertid till andra ändamål. Bränstekommissionen hade gått med förlust, och hit vandrade dessa pengar som sjöfolket hoppats på, och därmed var den förhoppningen grusad.

Utredningskvarken malde emellertid vidare, och till slut avgav skeppstjänstkommitterade sitt betänkande, men mera blev det icke. Tiden har gått, fred blivit sluten och minnet av krigets alla fasor har förbleknat och sjömännens oppoffrande arbete har blivit glömt, överskuggat av andra problem. År 1923 hade skeppstjänstkommitterade sitt utlåtande färdigt, och år 1925 hade en hel del olika korporationer yttrat sig över detsamma. Med detta föll frågan i glömskans hav till år 1929, då den åter väcktes till liv och remitterades till en ny utredningskommitté, där den ännu ligger i avvaktan på att någonting skall hända. Med det att sjömanspensioneringsfrågan överlämnats till 1928 års pensioneringssakkunniga har man lyckats att inbinda densamma på ett sätt, som gör, att den icke inom den närmaste tiden kan komma fram till ett avgörande. Denna sista kommitté kan icke taga upp frågan till avgörande förrän de äro färdiga med sin revision av den allmänna försäkringen. Frågan har emellertid hamnat på ett ställe, så att man alltid kan hänvisa till var den finnes och så att man alltid kan få veta att den ligger under utredning. I likhet med utskottets majoritet skulle jag vilja hemställa, att åtgärder snarast vidtagas för att påskynda frågans lösning.

I detta sammanhang bör det kanske framhållas, att det under år 1918 på privat initiativ tillkom eller bildades en fond benämnd 'Nationalfonden för

Sjökrigets offer'. Denna fond samlade på frivillighetens väg in en hel del penningar, vilka skulle användas och använts dels till understöd åt dem, som blivit invalider, samt till understöd till de omkomnas anhöriga, dels även till resandet av ett minnesmärke över dem, som blivit kvar i havets namnlösa grav. För att visa vilket intresse man då hyste för sjöfolket tillåter jag mig att citera det upprop, som 1918 utsändes till Sveriges folk:

'För en stor del av vårt lands befolkning ha de gångna krigsåren varit en tid av umbäranden och lidanden, men alla hava vi dock förskonats från den näst krigets fasor största olycka, som kan drabba ett folk — hungersnöden. Härför står nationen främst i tacksamhetsskuld hos dem, som med trofast pliktuppfyllelse och ädelt mannamod trotsat krigets faror för att hålla landets tillförselvägar öppna och bringa hem de förnödenheter, med vilka vi kunna bekämpa hunger och arbetslöshet. — Då andra yrkesklasser trygga till liv och lem kunnat arbeta på mildrandet av krigets verkningar, har vårt sjöfolk med livet som insats på havets farofyllda valplats fullföljt sitt fredliga värv. — Många ha sedan deras fartyg fallit offer för torpeder eller minor lämnats i livbåtarna åt sitt öde mitt ute på havet, dömda till en ojämn kamp mot storm och sjö, mot hunger, köld och skeppsbrottets lidanden. Många ha för alltid stannat kvar där ute, stupade på sin post.

Sverige har förut ärat sina hjältar genom resandet av minnesvårdar, som till kommande släkten burit vittnesbörd om deras ädla gärningar för fosterlandet. Det höves förvisso vårt folk att även skapa ett varaktigt minne åt våra sjömans hjältemodiga kamp, en ärestod åt de tappra svenskar, som vila i havets namnlösa grav. Art och form av en sådan minnesvård må överlämnas åt tävlan mellan våra konstnärer; dock torde lämpligen på vår-

Dispositionen av överskottsmedel från statens krigsförsäkringsnämnds verksamhet.

dens sockel böra angivas namnen å samtliga sjömän, som genom krigshändelser gått förlorade, och sådana anordningar vidtagas, att de avlidnas anhöriga och vänner vid vården kunna bringa sin hyllningsgård åt de bortgångna.

Vi vädja härmed till hela den svenska allmänheten och i första rummet till sjöfartens, handelns och industriens målsmän att bidra till bildandet av en *nationalfond* för resande av en dylik minnesvård och för beredande av understöd åt sjökrigets offer, invalider samt anhöriga till bortgångna sjömän.'

Detta upprop var undertecknat av flera aktade svenskar, och som ett bevis för att denna vädjan icke förklingade ohörd kan nämnas, att minnesvården nu är rest och att en stor del invalider och anhöriga till bortgångna sjömän erhållit ersättningar från denna fond. Minnesvården, som rests utanför sjöfartsmuseet i Göteborg, är ett vackert och värdigt minnesmärke, och om detta är icke annat än gott att säga. Enda felet, som vidlåder detsamma, är, att det icke förmår giva bröd åt ålderstigna och hungrande sjömän, sjömän som voro med under det stora kriget och vilka hoppats att som lön för sina mödor kunna påräkna en någorlunda bekymmerslös ålderdom. Minnesmärket kan, förutom vad det är avsett till, utgöra en påminnelse till alla dem, som ännu icke gjort vad de bort göra för sjömännen, och det kan kanske tjäna som en erinran till statsmakterna, att pensioneringsfrågan snarast bör lösas.

Under hänvisning till vad ovan framhållits hemställer jag till kammaren att bifalla det av mig i motionen ställda yrkandet, därigenom medverkande till att frågan om sjömanshusens omorganisation föres bort från sammanhanget med pensioneringsfrågan. Det är nämligen min och mångas bestämda övertygelse, att dessa båda

frågor endast skulle må väl av att skiljas från varandra. Det är också möjligt, att om frågan om sjömanshusens omorganisation blir löst för sig, pensioneringsfrågan lättare skall kunna bringas till sin lösning. Vi böra komma ihåg, att tider kunna komma, då nationen åter kan komma i ett läge liknande det under världskriget. Då kan det vara av vikt att åt sjömännen ha åstadkommit något, som gör, att de tänka och känna med landets övriga invånare. Sjömännen ha länge känt sig som samhällets styvbarn, en känsla som gör att de betrakta sig som utstötta ur den stora gemenskapen. Man får under sådana förhållanden icke förvåna sig över om de en vacker dag, då fara hotar, skulle komma att säga: 'Ni har icke hjälpt oss, varför skola vi då hjälpa er?'

Härmed är det långa citatet slut. Vad som då anfördes äger sin riktighet också i dag. Vi har nu genomlidit ett nytt världskrig, mera fruktansvärt än det förra. Många sjömän har också under det senaste kriget gått bort och många har blivit skadade. Minnesmärken har också nu blivit resta över bortgångna sjömän, minnesmärken vilkas enda fel är att de, lika litet som minnesmärket som restes i Göteborg efter det första världskriget, icke kan försörja ålderstigna sjömän. Liksom efter det första världskriget, på ett par små undantag när, användes överskottsmedlen också nu för helt andra syften än främjande av ändamål som står sjöfarten nära. Liksom under och efter det första världskriget har det under det senaste kriget hållits många och långa lovtal över sjöfolkets prestationer, av vilka lovtal visserligen ingen veterligt tagit skada men som heller icke åstadkommit någon påtaglig nytta för dem, som offrade liv och lem i kampen för landets försörjning. Liksom under och efter det första världskriget insamlades också under det senare kriget stora belopp till efterlevande

Dispositionen av överskottsmedel från statens krigsförsäkringsnämnds verksamhet.

sjömäns änkor och barn, men mera har det icke blivit.

Nog måste man väl hålla med om att det hela för sjöfolket ter sig tragiskt, vilket torde vara ett mycket lindrigt epitet på utvecklingen i fråga.

Herr talman, skulle det icke kunnat vara en gård av rättvisa åt havets arbetare, att riksdagen nu bifaller min och herr Håstads motion och därmed lämnar möjlighet för Kungl. Maj:t att förbättra, verkligen förbättra pensionerna till de gamla sjömännen och även till dem som seglat under det senaste världskriget?

Egentligen skulle avsevärt större be-
lopp behövs. Kvar står nämligen all-
jämt frågan om familjepensioneringen
olöst. Skeppstjänstkommitterades för-
slag borde snarast om- och överarbetas.

Med detta hemställer jag, herr tal-
man, om bifall till motion nr 528 i
denna kammare.

Häruti instämde herr *Håstad*.

Herr **UTBULT**: Herr talman! I Kungl. Maj:ts proposition nr 145 har stats-
rådet och chefen för handelsdeparte-
mentet föreslagit att av krigsförsäk-
ringsnämndens överskott 10 miljoner
kronor skall anvisas till handelsflottans
välfärdsfond för anordnande av sjö-
fartshotell m. m. samt 2 miljoner kro-
nor skall disponeras för andra sjöfarts-
ändamål, bland annat anskaffande av
snabbgående undsättningsbåtar till det
svenska sjöräddningsväsendet.

Båda dessa anslag på tillsammans 12
miljoner kronor till sjöfartens bästa är
till alla delar behjärtansvärda och bör
betraktas som en gård av tacksamhet
mot handelsflottans män för det upp-
offrande och riskfyllda arbete, som de
utförde under krigsåren i första hand
för att bringa livsmedel och andra va-
ror till vårt svenska folk under ett
bekymmersamt och framför allt då det
gäller livsmedel prekärt läge.

Sjöfolket har förutom de här före-

slagna tio miljonerna fått anslag av
statsmedel under flera år för liknande
ändamål. Allt vad statsmakterna gör på
detta område kan hälsas med glädje
och tillfredsställelse. Och jag kan, herr
talman, till alla delar instämma i herr
Lindbergs anförande då det gäller an-
slag till pensionering av sjömännen.
Det är dock med en viss besvikelse vi
ifrån fiskets håll har kunnat konsta-
tera i propositionen, att inget anslag
av de betydande överskottsmedlen har
föreslagits för fiskets befrämjande. Det
var med anledning härav som under-
tecknad tillsammans med 16 kamrater
i denna kammare genom en motion
föreslog att 5 miljoner kronor av ifråga-
varande överskottsmedel skulle avsät-
tas till en särskild fond för fiskets
främjande, alldenstund även fiskeflot-
tan var krigsförsäkrad i statens krigs-
försäkring.

Att även fiskeflottan under kriget
gjorde en betydande insats för det
svenska folkets försörjning är en känd
sanning. Statens livsmedelskommission
var angelägen om att fiskarena gjorde
allt vad på dem ankom för att skaffa
fram livsmedel under dåvarande livs-
medelskris, och de svenska fiskarena
tog oerhört stora risker vid utövandet
av sin näring bland minor och andra
förstörelseredskap, vilket resulterade i
stora förluster i både materiel och
människoliv. Landshövding Malte Ja-
cobsson sade vid ett tillfälle i Göteborg
bl. a., att fiskarena bara på västkusten
genom införsel av fiskvaror bidrog till
180 miljoner måltider årligen under
kriget. Att svenskt saltsjöfiske under
åren 1940—1945 införde 755 miljoner
kg fiskvaror är också en sanning.

Majoriteten i statsutskottet har, som
framgår av utskottsutlåtandet, yrkat
avslag på ifrågavarande motion. Ut-
skottet anför bl. a. som skäl för sitt
avslagsyrkande: »Enligt vad utskottet
emellertid under hand från nämnden
inhämtat, uppgick därvid summan av
erlagda försäkringspremier till ett be-

Dispositionen av överskottsmedel från statens krigsförsäkringsnämnds verksamhet.

lopp av 1 394 000 kronor, under det att statens utgifter för denna verksamhet belöpte till sammanlagt 2 357 200 kronor.»

Man kan fråga sig, varför denna såräkning har gjorts på inbetalda premier och utbetalda ersättningar just då det gäller fisket. Det är väl ändå inte vanligt att göra dylika reflexioner inom en försäkringsform, framför allt då det gäller två så likartade näringsgrenar som fisket och handelssjöfarten. Man skulle säkert ha kommit till liknande resultat, om man hade gjort jämförelsen på annat sätt, mellan fartyg som gick i olika farvatten på olika tider. Men det har inte gjorts, utan man har bara jämfört inkomsterna och utgifterna för fisket.

De stora utbetalningarna till fisket har sina förklaringar. Jag har förut nämnt att livsmedelskommissionen var angelägen om att största möjliga mängder fisk skulle införas till landet, och fiskarena tog i vissa fall stora risker under fisket. Handelssjöfarten var i vissa fall anvisad vissa bestämda rutter, som ansågs mindre riskfyllda än andra. Åt fiskarena kunde man helt naturligt icke anvisa särskilda, mindre riskfyllda fiskeplatser. För fisket låg det i stället så till, att de bästa fiskeplatserna var mest och värst minerade, och för att få fångster måste man söka sig så nära intill minbältena som det var möjligt. Detta resulterade i att fiskeredskapen vid flera tillfällen fastnade i minorna, och under försöken att rädda redskapen minsprängdes fartygen i en hel del fall med man och allt. Under det sista halvåret då kriget varade gick flera båtar förlorade på det sättet, och 2—3 månader efter krigets slut blev ett fiskelag med båt och allt sprängt i luften på samma sätt. Under krigets sista skede förlorades inte mindre än tre båtar från samma fiskelag på mindre än ett år under försöken att rädda fiskeredskap. Det var ganska naturligt att fiskarena efter dessa hän-

delser blev mycket varsamma och hellre lämnade fiskeredskapen åt deras öde än att riskera både båt och folk. Detta kostade krigsförsäkringsnämnden ganska stora belopp.

Då kriget var slut avsåg man med minsvepningen att i första hand få rännor genom minbältena, så att handelssjöfarten kunde gå någorlunda säker för minsprängningar. Fiskarena fick däremot i flera fall rensa fiskeplatserna från minor med sina redskap, vilket helt naturligt blev en ganska dyr affär för försäkringen, men det var inte annat att göra, om de ville fortsätta med sitt fiske. Under dylika förhållanden blev inkomsterna för försäkringen små men utgifterna stora.

Förlusterna av fiskeredskap fortgick ganska länge efter kriget. Krigsförsäkringsnämnden ersatte förlusterna nära två år efter krigsslutet. Dessa förluster av fiskeredskap i minbältena har kostat fiskarena stora summor efter det att krigsförsäkringsnämnden upphört med sin verksamhet.

Jag har, herr talman, med denna redogörelse velat visa på en del av de omständigheter, som medverkade till de stora förlusterna för krigsförsäkringsnämnden då det gäller fisket. Vi motionärer menar, att det skulle vara av stor betydelse för fisket i dess helhet om riksdagen beslöt i enlighet med motionen och pengarna avsattes i första hand för det ändamål, som har anvisats i motionen och där den största eftersläpningen föreligger.

Utskottet anför på sidan 6: »Det är icke möjligt för utskottet att bedöma angelägenhetsgraden av dessa ur sitt sammanhang lösryckta arbetsobjekt i förhållande till övriga behövliga anstalter på ifrågasatt område.» Jag ifrågasätter om statsutskottet verkligen är så okunnigt på detta område, som det låter påskina. Vi har ju i motionen pekat på några av de objekt, som är mest aktuella och som har återkommit flera år här i kammaren. Vi har

Dispositionen av överskottsmedel från statens krigsförsäkringsnämnds verksamhet.

också påpekat vilka eftersläpningar som är rådande på ifrågavarande områden, och utskottet, i första hand första avdelningen, hade nog inte behövt anstränga sig alltför mycket för att konstatera, att vad vi i motionen har anfört om detta är med verkliga förhållandet överensstämmande.

En punkt, nämligen beträffande fiskehamnsbyggandet, torde väl ingen i statsutskottet vara främmande för, alldenstund denna fråga varit uppe till behandling där i flera år och statsutskottet också i sina utlåtanden varit mycket positivt inställt till de förslag som förelegat. Under vårriksdagen i år var det inte mindre än 11 reservanter ur samtliga fyra partier, som hade reserverat sig till förmån för det större anslag, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade begärt för ändamålet. Här hade det ju varit ett bra tillfälle för statsutskottet att få det önskemål förverkligat, som utskottet under flera år har uttalat sig för, utan att på något sätt behöva rubba på den av respektive departementet framlagda budgeten.

När det gäller säkerhetsanordningar för fiske, vilka också kommer den övriga sjöfarten till godo i ganska stor utsträckning, tycker man det hade varit ganska naturligt att ett anslag ur dessa överskottsmedel hade utgått. Här föreligger ju en eftersläpning på 100 000—200 000 kronor, och denna eftersläpning blir större för varje år.

Herr talman! Jag har med detta lilla anförande velat framhålla för kammarens ledamöter, att genom att bifalla reservationen, vilket innebär bifall till motionen kan riksdagen ge fisket ett verkligt stöd utan att behöva inkräkta på andra anslag på något sätt. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Karl Andersson m. fl. avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Ahlsten, Staxäng* och *Nordkvist*.

Herr WARD: Herr talman! När statsutskottet inte har kunnat tillstyrka de med anledning av propositionen inlämnade motionerna, beror detta naturligtvis inte på att utskottet icke hyser intresse för de frågor, som motionärerna har fört fram i sina motioner. Vi är lika villiga som andra att göra allt vad som göras kan för att dels ge sjöfolket bättre pensioner och dels upprusta våra fiskehamnar. Vi har emellertid resonerat på följande sätt. Vi anser, att när riksdagen fastställer en budget skall man också bevilja alla dylika anslag över budgeten och inte gå en omväg omkring denna, så att det vid ett visst tillfälle på grund av att det uppstått ett överskott på en fond blir liksom en tilläggsbudget. Det anser vi vara principiellt oriktigt, och det är framför allt ur dessa budgeteringssynpunkter som utskottet inte har ansett sig kunna tillstyrka motionerna. Det är hela grunden för utskottets resonemang.

Vad sjöfolkets pensionering beträffar får ju riksdagen tillfälle nästa år, hoppas vi, att pröva den frågan. Herr Lindberg har ju då tillfälle att, om han finner önskvärt, så att säga bygga på Kungl. Maj:ts proposition, så att han eventuellt får sina önskemål genomförda.

Vad fiskehamnarna beträffar måste jag, herr talman, påpeka att reservanterna i sin reservation har kommit med uppenbart felaktiga uppgifter. Skulle det nu vara så, att kammaren bifaller reservationen, ställer sig följaktligen kammaren bakom ett uttalande som saknar grund. Det kan väl i alla fall inte vara rimligt. I reservationen framhålles följande: »För fiskerinäringens vidkommande upphörde emellertid icke krigsskadorna med krigets slut. Minsprängning av fiskebåtar och förlust av fiskredskap på grund av krigshandlingar förekomma alljämt. Det senare slaget av skador vålla fiskarna stora förluster, enär fiskredskap icke kunna bli föremål för för-

Dispositionen av överskottsmedel från statens krigsförsäkringsnämnds verksamhet.

säkring.» Att skador uppstår känner vi alla till, men denna uppgift om att vissa skador icke skulle vara försäkringsbara håller inte streck. Herr Bergh i Luleå uppläste i första kammaren en framställning, avgiven av en väl initierad person. Jag vill, herr talman, föredraga denna framställning även här inför andra kammaren. Det heter:

»I reservation till statsutskottets utlåtande nr 212 ha reservanterna gjort gällande att fiskarena icke skulle kunna teckna krigsförsäkring för fiskebåtar och fiskeredskap. Denna uppgift är direkt felaktig. Då statens krigsförsäkringsnämnd upphörde med sin verksamhet 1946, övertogo de svenska sjöförsäkringsbolagen för gemensam räkning krigsförsäkringen av fiskebåtar och fiskeredskap. Detta skedde i samförstånd med krigsförsäkringsnämnden. Krigsförsäkring har därefter beviljats fiskarena på precis samma villkor som krigsförsäkringsnämnden meddelade försäkring. Likaså ha skadorna reglerats efter samma principer som nämnden. För att än ytterligare markera detta ha sjöförsäkringsbolagen anlitat advokaten Henriques i krigsförsäkringsnämnden såsom skadereglerare för skador å fiskebåtar och fiskeredskap. Några klagomål på detta arrangemang har icke förports. Det bör dock observeras att fiskarena nu i relativt liten omfattning begagna sig av möjligheten att teckna krigsförsäkring.»

Jag har ansett det angeläget att lämna dessa upplysningar, men det är självfallet inte på grund av denna felaktighet i reservationen som jag enständigt vidhåller statsutskottets yrkande, utan framför allt därför att vi inom statsutskottet känner oss, såsom jag förut sade, skyldiga att hålla på de traditionella budgeteringsprinciperna och om möjligt inte tillåta sådant som strider mot god ordning och den regel-mässighet, som i övriga fall förekommer när det gäller att handha statens finanser.

Jag ber med dessa korta ord, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr SVENSSON i Göteborg: Herr talman! Jag skall först passa på tillfället att tacka för den välvilja, som visats handelsflottans välfärdsråd genom att 10 miljoner kronor enligt Kungl. Maj:ts proposition nr 145 skall ställas till rådets förfogande. Jag är personligen övertygad om att rådet med hjälp av dessa medel skall kunna göra en verkligt effektiv insats till sjöfolkets fromma.

Vad sjömanspensioneringen beträffar skall jag inte, herr talman, nu gå närmare in på denna fråga. Jag kan för övrigt i stort sett instämma i de synpunkter, som herr Lindberg här nyss anfört. Jag vill emellertid kraftigt understryka önskvärdheten av att regeringen i den proposition, som enligt vad statsutskottet förmodar skall föreläggas nästa års riksdag, tar hänsyn dels till de av herr Lindberg anförda synpunkterna, dels till vad som anförts i motion nr 528 i denna kammare av herrar Hästad och Lindberg.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande utskottets hemställan i punkterna a) och c), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i dessa punkter dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mårtensson i Uddevalla begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkterna a) och c) utskottets utlåtande nr 212, röstar

Distriktsveterinärernas inkomstförhållanden.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här- efter intagit sina platser och voterings- propositionen blivit ännu en gång upp- läst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkänna- gav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, va- dan votering medelst omröstningsappa- rat verkställdes. Därvid avgåvos 101 ja och 85 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskot- tets hemställan i punkterna a) och c).

Beträffande punkten b) gav herr tal- mannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till motionen II:528; och biföll kamma- ren utskottets hemställan i denna del.

§ 16.

Distriktsveterinärernas inkomstför- hållanden.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 och 3 §§ statens löneplansförordning den 30 juni 1947 (nr 376) m. m. jämte i ämnet väckt motion.

I propositionen nr 240 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt ut- drag av statsrådsprotokollet över civil- ärenden för den 10 oktober 1952, före- slagit riksdagen att dels antaga vid be- rörda statsrådsprotokoll fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 och 3 §§ statens löneplansförordning den 30 juni 1947 (nr 376) dels jämväl i övrigt godkänna en vid statsrådsproto- kollet såsom bilaga fogad överenskom- melse rörande distriktsveterinärernas

inkomstförhållanden, dels ock bemyn- diga Kungl. Maj:t att utfärda de över- gångsbestämmelser, som kunde erford- ras i anledning av vad sålunda för- ordats.

I anslutning till den nämnda överens- kommelsen föreslogs i propositionen huvudsakligen, att distriktsveterinärer- na från och med den 1 januari 1953 skulle erhålla förbättrade inkomster dels genom en 25-procentig höjning av de i veterinärtaxan intagna arvodesbe- loppen och dels genom en höjning av de i löneplan 4 i statens löneplansför- ordning angivna lönebeloppen.

I förevarande sammanhang hade ut- skottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herrar *Ericsson* i Näs och *Rubbestad* väckt motion (II: 674), vari hemstälts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 240 dels måtte uttala, att de i gällande ve- terinärtaxa intagna arvodesbeloppen skulle utgå med 15 procents tillägg i stället för i propositionen förordade 25 procent, dels också måtte besluta om ändring av lydelsen av 2 och 3 §§ sta- tens löneplansförordning i överensstäm- melse med motionens syfte samt här- vid uppdraga åt vederbörande utskott att föranstalta om erforderlig löneplans- justering.

Utskottet hemställde att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts för- slag och med avslag å motionen II: 674,

a) antaga i statsrådsprotokollet över civilärenden för den 10 oktober 1952 omförmält förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 och 3 §§ statens löneplansförordning den 30 juni 1947 (nr 376);

b) jämväl i övrigt godkänna vid samma statsrådsprotokoll såsom bilaga fogad överenskommelse;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att ut- färda de övergångsbestämmelser, som kunde erfordras i anledning av vad under a) och b) förordats.

Reservation hade avgivits av herr

Distriktsveterinärernas inkomstförhållanden.

Pålsson, fru *Svenson* samt herrar *Svensson* i Grönvik, *Rubbestad*, *Staxäng* och *Birke*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II:674,

a) antaga av reservanternas förordat förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 och 3 §§ statens löneplansförordning den 30 juni 1947 (nr 376);

b) med av reservanternas förordade jämkningar godkänna vid statsrådsprotokollet över civilärenden för den 10 oktober 1952 såsom bilaga fogad överenskommelse;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de övergångsbestämmelser, som kunde erfordras i anledning av vad under a) och b) förordats.

Utskottets hemställan föredrogs, och yttrade därvid:

Herr **ERICSSON** i Näs: Herr talman! Vid behandlingen av förevarande proposition har statsutskottet också haft att taga ställning till en motion, där vi motionärer har förordat en annan utformning av lönebestämmelserna än som förutsatts i propositionen. Det är inte fråga om en sänkning av veterinärernas löner — det vore oss fjärran att föreslå något sådant — utan vi vill endast ha en annan utformning av bestämmelserna. Propositionen och utskottet har föreslagit, att veterinäreravordena skulle höjas med 25 procent, vilket skulle motsvara 800 000 kronor per år, och härtill skulle komma en lönehöjning på 300 000 kronor. Tillsammans gör detta 1,1 miljon kronor. Motionen och reservationen föreslår en ökning av veterinärtaxan med 15 procent, vilket gör 500 000 kronor. Därtill skulle komma en löneökning med 600 000 kronor, vilket tillsammans också blir 1,1 miljon kronor. Orsaken till att vi förordat denna väg i motionen är den, att veterinärtaxorna enligt vår uppfattning eljest skulle bli alltför höga. Speciellt mindre jordbrukare skulle eljest nödgas

antingen underlåta att anlita veterinärer eller vända sig till kvacksalvare. Detta gäller särskilt de områden där jordbruken är små och avstånden stora, varför även reseersättningar tillkommer. Jag tror, att för Norrlands vidkommande reservationens sätt att lösa denna fråga skulle vara både nyttig och välbehövlig.

Det är sålunda mycket som talar för att det sätt, på vilket reservanternas denna fråga, är riktigt, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den till utskottets utlåtande fogade reservationen.

Häri instämde herr *Staxäng*.

Herr **LINDHOLM**: Herr talman! Den taxa, som vi nu har att behandla, har ju inte tillkommit i går utan är ganska gammal. Det är mycket blygsamma förändringar, som nu föreslås, nämligen en höjning med 25 procent. Sett mot bakgrunden av att taxan fastställdes år 1914 borde det inte föranleda så starkt delade meningar.

Det har i diskussionen sagts att man kan ha anledning befara, att denna höjning med 25 procent skulle föranleda en sämre djursjukvård ute i landet framför allt hos mindre bemedlade jordbrukare. Jag vill då erinra om att det finns speciella bestämmelser om statsbidrag till sådana jordbrukare, vilket gör att denna taxehöjning för dem inte kommer att medföra ökade utgifter för djursjukvården.

Eftersom alltså de skäl som anförts inte har kunnat övertyga vare sig mig eller utskottets majoritet om att det skulle vara förenat med någon fara att biträda Kungl. Maj:ts förslag, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **RUBBESTAD**: Herr talman! Det som herr Lindholm anför, att denna taxa är från 1914, är ju inte alldeles riktigt. Den nu gällande veterinär-

Distriktsveterinärernas inkomstförhållanden.

taxan är daterad den 8 december 1933. Att den i vissa punkter har samma lydelse som 1914 års taxa får man dock se från den utgångspunkten att 1914 bars hela kostnaden för veterinärväsendet av de olika djurägarna. Då hade staten ännu icke inträtt såsom något slags understödjande part i veterinärvården. Statsrådet Sköld ansåg emellertid år 1933 det vara berättigat att dela upp kostnaden mellan staten och djurägarna med ungefär hälften på vardera. Det är det förhållandet som gör att man måste se den taxa som nu gäller ur den synpunkten, att staten skall inträda och bära ungefär hälften av kostnaden. Denna princip har kunnat upprätthållas tack vare att en betydande ökning av taxainkomsterna skett, därigenom att jordbrukarna nu anlitar veterinärerna i större utsträckning än tidigare. Det är ju också i propositionen konstaterat, att inkomsterna av taxan har varit ungefär lika stora som inkomsterna av statens lönebidrag.

Nu föreslås här att taxan höjs med 25 procent. Detta skulle innebära en kostnadsökning för jordbrukarna med 800 000 kronor, men den insats, som staten skulle göra, begränsas till endast 300 000 kronor. Denna avvägning innebär alltså en betydande förskjutning till jordbrukarnas nackdel. Det är detta som vi i vår motion har velat gå emot. Vi menar att det blir en mera rättvis fördelning mellan staten och jordbrukare, om man gör en höjning av taxan med 15 procent i stället för 25 procent.

När man i propositionen tar del av ärendets handläggning, finner man att det har pågått underhandlingar i civildepartementet mellan Sveriges akademikers centralorganisation och Sveriges veterinärförbund. Men vid förhandlingar om arvode för vissa kategorier brukar det väl vara så, att den part som skall betala också skall höras. Det har inte skett i detta fall. Kungl. Maj:t har kallat till sig den ena parten, men

däremot har den andra parten, den som skall betala, inte fått vara med och säga sitt ord. Man tänker ganska nära i detta sammanhang på den gamla satsen att bönder äro gjorda till att offras upp.

Ur alla synpunkter finner jag det rättvist att man avväger på sätt som är förordat i reservationen. I det fallet får staten bära ungefär hälften av den ökade kostnaden och jordbrukarna den andra hälften. Det var den avvägningen man avsåg med taxeregleringen 1933 och som man kan behålla om man följer reservationen.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Herr Rubbestad framhöll att jag hade lämnat en felaktig uppgift då jag sade att taxan var från 1914; den skulle i stället vara från 1933. Det torde inte vara obekant för herr Rubbestad att det belopp, som man i taxan rör sig med, fastställdes 1914 och förändrades åren 1918—1922 — om jag inte minns fel — men sedan återställdes till vad som tidigare hade gällt. I taxan från 1933, varom herr Rubbestad talar, infördes just det belopp som fastställdes 1914. Det är frågan om jordbrukarnas avgift, om den skall höjas med 25 eller med 15 procent, som vi nu diskuterar. Då är det riktigt att säga, att den avgift som fastställdes 1914 alltjämt gäller, alldenstund den till beloppet är densamma i dag som då.

Det var också en annan synpunkt, som herr Rubbestad ville framhålla särskilt starkt. Det var att det skulle ske en jämn avvägning, så att ungefär hälften av kostnaderna kommer på staten och hälften på jordbrukarna. Men skulle herr Rubbestad vilja ha igenom sitt yrkande i det avseendet helt och hållet, får han formulera om klämman i sitt yrkande, ty, herr Rubbestad, även med en 25 procents höjning av taxan kommer taxainkomsten att bli mindre än den inkomst som veterinären får

Distriktsveterinärernas inkomstförhållanden.

från staten. Den justering som nu sker syftar bara till ett ungefärligt återställande av balansen.

Jag skall inte trötta kammaren med allt för många siffror. Men 1944 hade veterinärerna 7 500 kronor i taxeinkomst och 7 300 i lön. År 1950 hade de 9 050 kronor i taxeinkomst och 9 000 kronor i fast lön. Om vi tar propositionens förslag sådant det nu ligger på riksdagens bord, skulle taxeinkomsten bli 11 500 kronor under det att den fasta lönen blir 13 450 kronor. Om herr Rubbestad är konsekvent i sitt yrkande bör han förorda en höjning i stället för en sänkning av procenten.

Herr Rubbestad hade vidare en liten anmärkning mot det sätt på vilket civildepartementet hade fört förhandlingarna. Jag tror att jordbrukarna kan känna sig tillfredsställda med de förhandlare som de haft.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! I mitt första anförande berörde jag skillnaden mellan taxan som gällde 1914 och den ännu gällande taxan av år 1933. År 1914 ansåg sig inte staten skyldig att delta i kostnaderna enligt veterinärtaxan. Dessa kostnader åvilade då helt jordbrukarna. År 1933 infördes den ordningen, att staten skulle svara för hälften av taxan och jordbrukarna för den andra hälften. Det är där den stora skillnaden ligger, herr Lindholm.

Beträffande sedan veterinärernas löner så gäller de siffror, som herr Lindholm nämnde, begynnelselönen för en veterinär. Beloppen blir helt annorlunda efter nio års tjänstgöring. I den lägsta gruppen får en veterinär ungefär 12 500 kronor och i den högsta 17 500 från staten. När herr Lindholm sedan säger att inkomsterna blir mindre genom vårt förslag, så är detta inte riktigt. I vår reservation vill vi, att veterinärerna skall få samma inkomstförhöjning som enligt Kungl. Maj:ts förslag men på så sätt, att taxehöjningen

endast skall utgå med 15 procents tillägg, medan den statliga lönen skall höjas utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Vi har hemställt att Kungl. Maj:t skall vidtaga åtgärder i detta hänseende, och det bör vara en ganska lätt sak. Enligt min mening bör lönen höjas ungefär två lönegrader utöver den nu gällande.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Jag ber kammarens ledamöter om ursäkt för att jag kommer igen. När herr Rubbestad nyss talade, stod jag och tänkte på den diskussion vi hade förra onsdagen här i kammaren. Då gällde det sparsamhet med statens medel, och då förelåg motioner om att de taxeaavgifter samhället lade på medborgarna skulle vara av den storleksordning, att de skulle täcka omkostnaderna. Nu kanske herr Rubbestad säger, att han på den punkten inte var med på någon besparing. Det är riktigt, han gjorde en liten reservation den gången. Jag vill som ett observandum för kammaren peka på det förhållandet, att vi den ena onsdagen högt och dyrt talar om sparsamhet i statsförvaltningen, medan vi en annan onsdag, när vi praktiskt skall gripa oss verket an, är i färd med att vältra över ännu större utgifter på statsförvaltningen.

Beträffande herr Rubbestads senaste anförande, vill jag bara konstatera, att han tydligen gått ifrån det som utgjorde grunden för hans framställning i dag, nämligen att det skulle vara balans mellan å ena sidan den taxeinkomst, som veterinärerna hade, och å andra sidan den inkomst de skulle ha från staten. Herr Rubbestads yrkande innebär nämligen, att veterinären skall ha en väsentligare del av sin inkomst från staten.

Det är sedan obilligt att här — som man gjort i agitationen i denna fråga — blanda in vissa småbrukare med små inkomster. Det torde nämligen inte vara obekant för dem som talar om den saken, att det finns särskilda bestäm-

Distriktsveterinärernas inkomstförhållanden.

melser och anslag som gör, att det för denna kategori inte innebär någon som helst utgiftsökning när det gäller djursjukvården.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Herr Lindholm påpekade min inställning förliden onsdag, då vi talade om besparingsmöjligheterna i statsförvaltningen. Jag betonade klart och tydligt i mitt anförande den gången, att jag inte ville vara med om sådana besparingar, där staten vältrar över bördorna på andra. I dessa fall menade jag att staten skall ta sitt ansvar, så att den enskilde inte behöver betungas. Jag betonade då tydligt och klart att jag hit räknade just veterinärtaxan, som jag inte ville vara med om att höja, utan här skulle staten vara med om att betala de ökade utgifterna. På den punkten tror jag således att jag har klart alibi, herr Lindholm.

Det är sedan alldeles riktigt, att de lägsta inkomsttagarna bland jordbrukarna har bidrag från staten. Det är emellertid ett mindre antal jordbrukare, som erhåller dessa statsbidrag. Den stora mängden jordbrukare åtnjuter inte bidrag enligt dessa bestämmelser, och det är de som får bära dessa ökade bördor.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Jag vill endast med anledning av herr Rubbestads sista yttrande säga, att om hans uppgift om att det endast är ett ringa antal jordbrukare, som kan få del av detta bidrag, är riktig, då måste detta vara ett uttryck för att jordbruket numera kommit i en mycket god ställning.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Visst har jordbrukarnas inkomster ökat något, men det är naturligtvis många orsaker som bidrar till att den gräns, vid vilken dessa bestämmelser börjar gälla, har blivit flyttad. Vi har ju varje år en taxering, och taxeringsmyndigheterna bestämmer att ett ganska förhöjt

belopp skall upptagas för hus, mat och dylikt. Även om således naturaförmånerna är desamma, så stiger värdet av desamma ganska mycket och medför följaktligen ökade inkomster, trots att någon löneförbättring icke inträtt. Där har vi förklaringen, herr Lindholm.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 213, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Rubbestad begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 149 ja och 30 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 17.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtande nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition

Interpellation ang. uppsägning av Sveriges medlemskap i Unesco. — Interpellation i anledning av den förlust av vissa ekonomiska förmåner, som uppstått för förrådsvaktmästare, vilka överförts från civilmilitär till civil stat.

angående avlöningsförhållandena för vissa läkare vid karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet m. m.; och

bevillningsutskottets betänkande nr 59, i anledning av väckta motioner om restitution av skatt å bensin, som förbrukas vid jordbruket till bensindrivna traktorer.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtande och betänkande hemställt.

§ 18.

Interpellation ang. uppsägning av Sveriges medlemskap i Unesco.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr SENANDER, som anförde: Herr talman! Den 19 november beslutade Unesco att invälja Franco-Spanien som medlemsstat. Beslutet fattades med 44 röster mot 4, varjämte 5 nedlade sina röster. Bland de stater som nedlade sina röster befann sig vårt land.

Beslutet har väckt stark ovilja i demokratiska och fredsvänliga kretsar. Det uppfattas allmänt som ett försök att via Unesco lotsa in Spanien i FN. Beslutet står dessutom i strid mot Unescos principer.

Omedelbart efter det beslutet fattats uttalade det franska socialistpartiets styrelse sin förkastelsedom över den franska regeringens beslut att rösta för Spaniens medlemskap och förklarade detsamma vara »en ny kapitulation för fascismen». Tidigare har protester i mängd framförts mot planerna på att bereda Spanien plats i Unesco. Vårt land är icke undantaget. Sålunda har bland andra socialdemokraternas och folkpartiets ungdomsförbund vänt sig mot dessa planer och krävt att Sverige vid frågans avgörande skall motsätta sig desamma.

Även inom Unesco har beslutet åstadkommit stark opposition. Delegationsmedlemmar och tjänstemän ha antingen lämnat eller förklarat sig skola lämna organisationen, och det torde inte enbart ha samband med nedskärningarna av organisationens budget, att generaldirektören och ordföranden avgått. Det uppges, att den verkliga orsaken skulle vara, att Unesco beviljat Hitlers och Mussolinis vapenbroder inträde.

På grund av vad som sålunda inträffat bör enligt min mening Sverige taga frågan om sitt fortsatta medlemskap i Unesco under omprövning. För den skull får jag hemställa om kammarens tillstånd att till utrikesministern få framställa följande fråga:

Har utrikesministern för avsikt att med anledning av Franco-Spaniens inval i Unesco ta initiativ till att Sverige uppsäger sitt medlemskap i nyssnämnda organisation?

Denna anhållan bordlades.

§ 19.

Interpellation i anledning av den förlust av vissa ekonomiska förmåner, som uppstått för förrådsvaktmästare, vilka överförts från civilmilitär till civil stat.

Ordet lämnades på begäran till

Herr MÅRTENSSON i Smedstorp, vilken yttrade: Herr talman! I brev av den 6 juni 1952 har Kungl. Maj:t föreskrivit att innehavare av beställningar för förrådsvaktmästare i 12 lönegraden fr. o. m. den 1 juni 1952 skola vara innehavare av civila tjänster för förrådsförmän i 13 lönegraden. Beslutet innebär, att ifrågasvarande befattningshavare överförts från civilmilitär till civil stat.

Genom ändring av tjänstekaraktären till civil har befattningshavarna gått förlustiga vissa förmåner, som medföljde den civilmilitära tjänstekaraktären.

Interpellation ang. åstadkommande av enhetlig praxis i fråga om tillsättning av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

ren. De har sålunda förlorat rätten till att av kronan till självkostnadspris inköpa och i tjänsten bära uniform, rätten till överfurirs tjänsteställning intill 40 års ålder och därefter jämlikt tjänstereglemente för armén, under förut-sättning av minst 10 tjänsteår, rätten att erhålla sergeants tjänsteklass samt rät-ten att använda militär veckoslutsbil-jett. Värdet av lönegradsuppflyttningen har härigenom reducerats.

Det bör anmärkas att förrådsvaktmäs-tarna har fullmakter å sina förutvra-nde civilmilitära befattningar. Det har därför ifrågasatts huruvida Kungl. Maj:t haft befogenhet att genom ensi-digt beslut överföra befattningen till civil stat. Enligt de i statens allmänna av-löningsreglemente meddelade sär-skilda bestämmelserna för försvaret är ordinarie beställningshavare visserligen pliktig underkasta sig den förflyttning till annan stationeringsort eller till an-nan ordinarie beställning eller befatt-ning vid försvaret, som beslutas av Kungl. Maj:t eller av vederbörande myndighet med stöd av myndigheten i reglemente, instruktion eller annan dy-lik författning tillagd befogenhet. Ifrå-gavarande beslut rör emellertid icke förflyttning till annan stationeringsort eller till annan ordinarie beställning vid försvaret. Oklart är vidare, huru-vida det beslut angående lönegradsupp-flyttningen, som riksdagen fattade vid senaste vårsession, verkligen hade den innebörden att förrådsvaktmästarna skulle överföras till civil stat.

Kungl. Maj:ts beslut har skapat olust och vantrivsel för vederbörande tjänste-män. Trots den lönegradsuppflyttning, som skett, är det nämligen obestriddt att befattningshavarna i fråga blivit be-rövade vissa icke oväsentliga ekono-miska förmåner. De har vidare erfarit att innehavet av fullmakt inte tryggt deras anställning på civilmilitär stat.

Med stöd av det här anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till stats-

rådet och chefen för försvarsdeparte-mentet framställa följande fråga:

Har herr statsrådet uppmärksammat den förlust av vissa ekonomiska förmå-ner som uppstått för förrådsvaktmäs-tarna genom att de överförts från civil-militär till civil stat, och är herr stats-rådet villig medverka till att förråds-vaktmästarna återföras till civilmilitär stat?

Denna anhållan bordlades.

§ 20.

Interpellation ang. åstadkommande av enhetlig praxis i fråga om tillsättning av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

Herr KYLING erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! I Kungl. Maj:ts proposition nr 241 angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m. anföres beträffande uppflytt-ningen av lönegradsändrade tjänster bl. a. följande.

»I de fall då endast vissa tjänster inom en grupp flyttats upp till högre lönegrad — — — bör i princip de uppflyttade tjänsterna — — — ledig-förklaras och tillsättas i vanlig ord-ning. Även i dessa fall bör dock Kungl. Maj:t, när förhållandena så påkallar, kunna medgiva undantag från skyldigheten att ledigförklara tjänsterna. Därest Kungl. Maj:t med-ger, att ansökningsförfarande i van-lig ordning icke skall äga rum, kan det ändock i vissa fall vara lämpligt att anordna någon form av anmälnings-förfarande, genom vilket de tjänstemän i den lägre lönegraden, som vill komma ifråga för befordran till den höjda tjänsten eller de höjda tjänsterna, får möjlighet att ge sig till känna.»

Då det är fråga om höjning av indi-viduella tjänster, vilka ansetts hittills ha varit för lågt placerade, synes det emellertid rimligt, att den föreslagna löneflyttningen kommer tjänsteinnehava-ren till del. Vid tidigare partiella änd-

ringar i ämbetsverkens tjänsteförteckningar synes också som regel så ha skett. De av Kungl. Maj:ts nu utfärdade anvisningarna i propositionen synes ha blivit föremål för vitt skilda tolkningar. Medan man i vissa ämbetsverk sökt Kungl. Maj:ts medgivande, att ansökningsförfarande icke skall behöva äga rum, har i andra fall ledigförklarande av motsvarande fullt identifierbara tjänster planerats och företagits. I varje fall kan väl vid de förhandlingar rörande tjänsterna, som förevarit, sistnämnda förfaringsätt icke ha varit åsyftat. Det förfarande som i propositionen föreskrivits som huvudregel kan komma att medföra att åtskilliga tjänster bli övertaliga och i vissa fall måste föras på övergångsstat med de särskilda kostnader, som därav följer.

Jag anhåller därför om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för civildepartementet få rikta följande fråga.

Har herr statsrådet för avsikt att vidtaga någon åtgärd för åstadkommande av en enhetlig praxis de olika ämbets-

verken emellan för undvikande av sådana olägenheter, som nu antytts?

Denna anhållan bordlades.

§ 21.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare.

På grund av uppdraget som delegat vid Unescos 7:e generalförsamlings sammanträde i Paris anhålles härmed vördsamt om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 26 nov.—15 dec. 1952.

Stockholm den 25 nov. 1952.

Gösta Netzén.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 22.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 6.29 em.

In fidem

Gunnar Britth.